

Thiele
Danking Rogers
and Allison
1940
14640

Tanker

og

Regler

Saa Grundten af
om

Musiken,

For dem

Som vil lære Musiken til Sindets Fornoyelse

Saa og for dem

Som vil gjøre Fart af

Claveer, General-Bassen, og Synge-Kunsten.

Skreven

af

Carl August Schiold.

RZPBERHURN, 1746.

Trykt hos Johann Christoph Groth, boende paa
Ublfelds-Plads.

B.U.H.

Andreas Borchgrevink

Den Høybaarne Grebe og Herre,

H E R R

Friederich Ludewig

Grebe til Danneftiold og Laurbigen

Hans Kongel. Majest. til Danmark og Norge høyt-
betroede Sammer-Herre og Ridder, Obrist-Lieutenant
af Infanteriet, saa og Major ved den Kongel.

Sib-Svarde til Fods &c. &c.

Naadige Herre!

Oruden mange andre Høye Qualiteter, som
Deres Høy-Grevelige Naade
ere medfødt, har DE ogsaa stedse vilst
sig een Ven af lærde og herlige Videnskaber. Iblant an-
det har Musikken i Dennem fundet en stor Patron, ja een
saa-

saadan Patron, som ikke alleene agter den særdeels høyt,
mens endog nye veed at skionne og domme om det, som sø-
rer Rabn af Musique.

Hvorfore Deres Høy - Grevelige Raade
vilde naadigst tillade, at jeg i Underdanighed oberlebere
denne Bog, disse Tanter og Regler om Musiken, til
Deres Høy - elskelige Herr Høn, den Høy -
baarne Grebe

Serr Friedrich Christian

Grebe til Dannefskiold, Laurtwigen 2c. 2c.

udi hvilken, Musiken tragter atter at forhberbe sig en stor
Patron og Eifere, hvorfore hun allerede ogsaa i Hans
unge Aar i ald Ydmyghed søger at insinuere sig hos Han-
nem. Derimod jeg i ald Devotion doer.

Deres Høy - Grevelige Raades

Min Raadige Herres

Banker

og

Regler

Sra Grundten af

om

Musiken,

Sor dem

Som vil lære Musiken til Sindets Fornoyelse

Saa og for dem

Som vil gjøre Fart af

Slabeer, General-Bassen, og Syngge-Kunsten.

Skreven

af

Carl August Schiold.

ALBENSHORN, 1746.

Erykt hos Johann Christoph Broth, boende paa
Ublfelds-Plads.

Handwritten signature or scribble.

Den Høybaarne Grebe og Herre,

H E R R

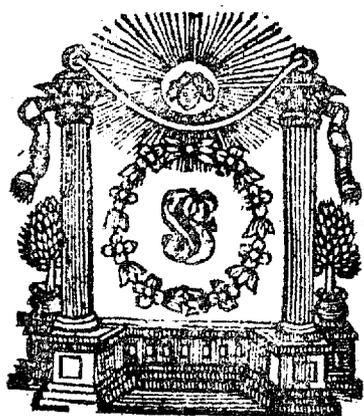
Friederich Ludewig

Grebe til Danneftold og Laurbigen

Hans Kongel. Majest. til Dannemark og Norge høyt-
betroede Sammer-Herre og Ridder, Obrist-Lieutenant
af Infanteriet, saa og Major ved den Kongel.

Sib = Svarde til Gods 2c. 2c.

Haadige Herre !

Oruden mange andre Høye Qualiteter, som
Deres Høy-Grevelige Naade
ere medfødt, har DE ogsaa stedse vlist
sig een Ven af lærde og herlige Videnskaber. Iblant an-
det har Musiken i Dennem fundet en stor Patron, ia een
saa-

saadan Patron, som ikke alleene agter den særdeels høyt,
mens endog noye veed at skionne og domme om det, som fører
Ravn af Muligve.

Hvorfore Deres Høy- Brevelige Naade
vilde naadigst tillade, at jeg i Underdanighed overlevere
denne Bog, disse Tanker og Regler om Musiken, til
Deres Høy-elskelige Herr Høn, den Høy-
baarne Grebe

Serr Friedrich Christian

Grebe til Dannestiold, Laurwigen 2c. 2c.

udi hvilken, Musiken tragter atter at forhverve sig en stor
Patron og Elskere, hvorfore hun allerede ogsaa i Hans
unge Aar i ald Ydmyghed søger at insinuere sig hos Han-
nem. Derimod jeg i ald Devotion døer.

Deres Høy- Brevelige Naades

Min Raadige Herres

Fortale

En

Sæseren.

Den Dag, paa hvilken jeg skrev dette Blad, var just den sidste af det 20: Aar siden min Ankomst her til Dannemark, i hvilken Tid jeg udi den vidtberømte og for Verden anseelige Stad Kiøbenhavn ved at informere i Musikken mig have ernæret. Som nu denne Stad i Betragtning deraf har været mig et Fæderne-Land: saa finder jeg mig forbunden for samme at vise mig taknemmelig. Men hvormed skulde jeg vederlegge saadant? det har vel ikke mangled, at jeg jo har tragtet derefter: men har dog ikke kunnet optænke noget, hvorpaa min Taknemmelighed tydelig kunde kiendes, førend det her i Staden vel indrættede Collegium Musicum gav mig god Lejlighed dertil.

Denne Concert er for Musikens Elstere en tilfældigt, u: skyldig og behagelig Stundets Opmuntring og Forfriskning, hvorudover den paa Auditorio saa vel med Fyrsters, Grevers og andre Adelige Personers Nærværelse er bleven bevoerdiget, som den for de anseeligste og fornemste Stadens Indbyggere er bleven behagelig, og kommen ved deres gjevnlige Paahør ikke i en liden Æstime. hvilket har forskaffet Musikken her i Kiøbenhavn en besynderlig Anseelse, og giver Aarsag til at haabe, at denne skienne og nyttige Videnskab i Fremtiden ved Tidernes Forandring mere og mere vil blive excoleret.

Jeg er altsaa af dette bleven overtalt at udgive et musicalist Compendium, for i det Danske Sprog at bane Vejen for de Lærende til den musicaliske Claveer-Videnskab, ligesom jeg ogsaa derved har søgt at vise min skyldige Taknemmelighed.

I dette lidet Værk har jeg allene indført de første Regler i Musikken, og om dette, som jeg haaber, maa finde Folkets Indest, har jeg besluttet tilkom: mende Paastigten, derudi at gaae videre, og at udlevere en tilstrækkeligere Anvisning og flere Regler saa vel i Haandstykker, General Bassen og Syngekunsten, som og andre til Musikken nyttige Ting. Derhos skal jeg og see derhen, at Moderne i samme Værk kan blive bedre, hvilke jeg i dette første Stykke formedelst aldt for store Omkostninger ikke har kunnet formaa, og har derfor med egne Hænder i Træ selv maatte udføre dem, og det med ingen Umage, saa at enhver Fornuftig herudi maa have mig undskyldt.

Skulde Musici i Dannemark forekomme nogen Feil, som imod min Villie have indsneget sig, saa vilde de samme efter deres sædvanlige Godhed behage at rette, og vil derimod bede de Selvkloge smaa Claveer Tractører, at de ikke arbejder er al for stærkt i at dable, saa at deres Umage her udi omsidder skulde blive unkværdig; thi for deres Skyld nedlægge jeg ikke Pennen, men fremdeles besitter mig paa at være med mine ringe Videnskaber dem til Tjeneste som ere Elstere af Musikken.

Følgende indeholder 5. Afhandlinger.

Den første Afhandlings

1. Capitel fortæller Musikens Oprindelse og Fremgang til nu værende Tid, og Davids Musik.
2. " " Musikens Nødvendighed i alle Stænder.
3. " " Musikens Foragt og Misbrug.
4. " " Hvorledes man i Selskab kunde føre sig op ved Musikken.
5. " " Hvad en Claver Informator maa forstaae.
6. " " Hvorledes den som vil lære Musikken maa være bestaffen, og hvorledes Information med Nytte kand indværes.

Den anden Afhandlings

1. Capitel lærer Moderne og Tegnene.
2. " " Takten
3. " " Applicationen paa Claveret
4. " " Manererne
5. " " Forsøg med Haand Stykker

Den Tredie Afhandling.

Lærer General, Bassen.

Den Fierde Afhandling.

Giver Anvisning til Synge-Kunsten, og lærer Pronunciationen ell det Italienske Sprog.

Den Femte Afhandling.

Er et Musicalif Lexicon over de nu brugelige Musicaliske Ord, Instrumenter og Stykker. Saa og hvorledes man skal lære at stemme et Claver.

E R A T A.

Pagina 1	Linca 31	Rød	Midraim.
" 2	" 39	"	opholdt sig i Orken.
" 4	" 9	"	Davids Psalmer.
" 7	" 29	"	ved Musikens Ledfagelse
" 10	" 37	"	lærte Videnskaber.
" 14	" 8	"	den Note paa.
" 17	" 15 og 16	"	summe.
" 24	" 2	"	$\frac{3}{2}$ i Steden for $\frac{3}{4}$
" 29	" 9	"	Passagi kommer for i langsom gaaende Stykker ved springende Moder.
" 36	nedan	"	anslaae den nest liggende.
" 38	i Tabellen	"	Quarta minor eller perfecta.
" 50	" 3	"	Septima er den fierde Dissonanz.
" 58	i Tabellen	"	Dir b for a.

Skulde nogle Moder eller Signaturer ikke staae Accuratissime, saa behagebe man at corrigere dem uden Fortrydelse.

Den Første Afhandling.

I. Capitel.

Historisk Efterretning om Musikken.

Musiken er uimodstridelig een af de allerfortreffeligste og herligste Konster, som Gud har forundet Mennesket, og bestaaer i en Videnskab, vel at synge, at spille paa Instrumenter og at componere, hvilken fra Verdens Begyndelse indtil nærværende Tider ved Kunstnere er forbedret, og er bleven bragt til den nu værende Fuldkommenhed, ved hvilken Guds Ære bliver befordret, og Menneskets Hjerter en tilladelig Fornøjelse forundet.

Det Navn Musik har sin Oprindelse af det Grædske Sprog *ἰπὸ τῶν Μυσῶν*, fra Musis, hvilke de gamle Græker har holdt for at have opfundet Musikken. Konsten i sig selv maa have i de ældre Tider været bekiendt under et andet Navn, det beviser Jubal Lamechs Søn, han er efter Gen. 4 Cap. 21 v. Musikens og Instrumenternes Opfindere.

Efterdi nu alle Ting, som det menneskelige Kion besidder, eene og alleene bør tilskrives den Allerhøieste Guds overmaade Godhed; altsaa maa man og tilegne ham alleene Musikens Oprindelse, hvilket ikke alleene Christne bekiende, men end og Hedningene selv tilstaae. Plutarch. in libro de Musica.

Gud er Himmelens og Jordens Skabere, som visselig har forordnet, at Luften skal indtage Lyden og meddeelt den vore Øren, at vi derom bekvemmelig eller rettelig kand dømmes. Gud har og givet Mennesken Fornuft til at opfinde Klangen; Han har indreter Menneskets Stemme til at synge høyt og lavt, og indplantet i dets Hjerter en særdeles Tilbøjelse til Musikken.

Anledning til at opfinde Musikken har været Menneskets Stemmes adskiellige Accenter, som fornøyer Gehøret. Nogle holder for, at Fuglenes Sang og Træernes Susen, naar de bevæges af Vinden, haver givet Anledning til at opfinde Fløytter og blæsende Instrumenter. Men Menneskets Begierlighed til Musikken har været en Lære. Mesterinde til at bringe Konsten immer høiere og høiere.

Efter Jubal finder vi ingen Musicum for Syndfloden i den hellige Skrift; men det er troeligt, at der har været mange; ja at en Musicus, det maa nu være Noa selv, eller og een af hans Sønner, har været med i Arken, formedelst hvilken Vocal og Instrumental Videnskaber er bleven ved lige holdet; thi var Musikken ogsaa undergaaet, saa kunde Jubal ikke kaldes en Fader til alle dem, som spillede paa Harper og Orgel. Gen. 4, 21. Men Moses burde tiggge den det Navn, som efter Syndfloden paa nye havde opfundet.

Kircherus skriver: At de Egypter, efter Syndfloden har igien bragt Musikken i Flor, da de af Cham og hans Søn Mesraim derudi bleve underviste. Der bliver i den Hellige Skrift fra Jubal indtil Moses ikke een eneste Musicus nævnet, men vi læse Gen. 31, 27. at Laban sagde til Jacob: Hvorfor har du ikke givet mig der tilkiende, at jeg kunde ledsage dig med Glæde og med Sange, med Tromme og med Cither? hvilket skeede A. M. 2205. hvor af man kand slutte, at Musikken paa de Tider har været brugelig ved Baleter og ved Giestebuder. Moses Søster forstod at slaae paa Tromme eller Pauker. Moses Sang er den ældste vi have, hvilken han sang for Herren, da han drog ud af Egypten. Den Orden, som Moses holdte, var saaledes: Han var ProCentor, Forsyngere, hans Adjuvanter, Medhjelpere vare de Israelliter, og Kvindernes Chor med deres Instrumenter, hvilket ordentlig stode lige over for hinanden, sungende Bexel-Viis, som af disse Ord er at see: Og Sangerne Rode-vis sang alle een efter den anden. Ps. 87. 7.

Efter Guds Befaling blev Musikken overgivet til Leviterne af Mosen, at de skulle musicere naar Præsterne ofrede, hvor om er at læse Num. 3, 17. Cap. 18, 2. Naar Pagtens Ark blev afhæntet, maatte Leviterne lade deres Strænge: Spil høre. Ja, da Pagtens Ark med Tiden var kommen til Jerusalem, maatte een Deel af Leviterne for den der musicere, een Deel blev ved Tabernakelet i Gibeon, og forrettede der Musikken om Sabbathen og andre hellige Dage.

Man seer og at Qvinde. Rionnet' særdeeles har søgt at excellere i Musikken, som der mældes: 1. Sam. 18, 6. og Qvinderne var udgangne af alle Israels Stæder med Trommer, med Glæde og med Strænge: Leeg. Debora og Barach lovede Gud. Jud. 5.

Kong David takkede den Høieste og Helligste med hellige Ord, han sang Lof af sit gandske Hierte, han bestilte Sangere for Alteret, og af deres Lyd kom søde Sange. Spr. 47. v. 10. II. 12.

Efter den Tid kom Musikken ved David i største Anseelse. I Davids og Salomons Tid maa Musikken heel vel have været indrettet, hvilket er slutteligt af Paral. 26. hvor man kand tælle 288 Professorer eller Hoved: Lærere i Musikken. Ligeledes finder man, at der i Davids Capelle har været 4000 Musici. Da nu Mængden af en Ting ikke altid gjør at Tingen i sig selv er kunstig, saa maatte man snart troe, at David og Salomon ikkuns havde været Liebhabere af Mængden, som af mange Soldatere, mange Penge, mange Hustruer, og altsaa mange Musikantere, hvis ikke begge disse herlige Forstand overbeviste os om, at David og hans Capellister maa have excelleret i Musikken.

Doctor Luther har været af den Tanke, at Davids Musik har været gandske slet, og i sær lignet vor Choral: Musik. Ligeledes meene og andre, at den skal og maa have været gandske simpel, de sidste beviser dette temmelig lunkent, og deres fornemste Slutning er kun denne: De Gamle have ikke bragt Kunsten saa vidt som vi. Men dette er endnu ikke tilstrækkelig nok, efterdi det er noksom bekendt, at Videnskaber er kommen paa Fald, igien excellerede, og igien faldne. Professor Holberg i sin Jødiske Historie skriver saaledes om Davids Musik: Den maa være kommen til nogen Fuldkommenhed i det ringeste i Davids Tid, som selv var Poet og tillige Musikus, og havde baade Villie og Evne til at excellere den. Og hvilken Fremgang kand man ikke slutte at Musikken haver gjort, naar man betænker, at der stedse var 4000 Leviter, som lagde Bind der paa. Paa et andet Sted skriver han og mekelig, at Sauls Melancholie blev cureret ved Musik, og at samme Musik maa have været særdeeles harmoniøs.

Hvad Davids Vocal: Musik belanger, da har den formedelt det Ebraiske Sprogs Haardhed ikke været saa syndersig, men Instrumental: Musikken derimod desmeere fuldkommen.

At David i Musikken er at agte for en stor Mester, lader sig hermed bevise: Kong Saul i sin Regiering faldt i en dyb Melancholie, hvorimod blev hannem raadet, at lade opsoge en Musicum, som kunde spille noget fortreffelig vel for ham; da nu tilforn i Egypten, de Egypter, saa vel som de Israelliter vare stærk erfarne i Musikken, og, som før er mældet, i Mosi Tid, da de opholdt sig i Arken, og derefter ved deres Indtog i Canaan og dets Beboelse gjorde meget af Musikken, saa er det upaatvivleligt, at der jo ere fundne mange Mestere der udi. Men den der til udvalte David, blev frem for andre holdet for dygtig i Musikken, og kom formedelt samme fra sin Faders Hiord til det Kongelige Hof.

Om den paa samme Tid brugelige Harmonie skriver en Autor, at den gamle Musik har bestaaet i Unifono, eller i det høieste i Octaver og Tertier. Men efterdi jeg, om saa overmaade stor Kunstner, som David var taler, saa troer jeg gandske vist, at den da værende Ebraiske Musik har haft alle Intervalla, eftersom de gamle Ebræer have paa det nyeste forstaaet Doctrinam proportionum, og at de dette have forstaaet, bevises af det, de have forfærdiget mange og adskillige musicaliske Instrumenter. Have de nu opfundet Tertien til deres Harmonie, saa har uden Tvivl den tredie Stemme, nemlig, den bekiendte Quinta, een iblandt saa mange Muscis i det mindste saa ohngeser engang klinget vel i Harmonien; thi Trias Harmonica er endog paa denne Tid af Naturen Menneffens Siel indplantet, hvilke jeg ofte i Kirkerne af U: erfarnes Syn-

gen

gen haver merket, da Fruentimmerne have saa ohngefer holdt ud i Discanten, Mands-Personerne have cadenceret enhver efter sin Alder i Alt og Tenor. Hvorfor skulde da de gamle Ebræer, som gjorde meere af Musikken end vi paa denne Tid, ikke ogsaa kunde have saildet paa Triadem Harmonicam, have de nu haft denne, saa er lettelig at slutte, at de ogsaa have asmaaler og brugt de der imellem liggende Zoner. Til Overflod beviises dette af de adskillige slags Instrumenter, som paa den Tid har været; thi der vare tre slags: Instrumenter med Strænge, Instrumenter at slaae paa, saa og Blæs-Instrumenter. De med Strænge vare: Ufor, Nebhel, Kinnor, Minnim og Scalischim, disse blive i Almindelighed kaldede med et Ord: Meshinoth: hvilket Ord Lutherus Ps. 33, 3. oversætter: Saiten-Spiel; paa Dansk: Strænge-Keeg.

Instrumenter at slaae, vare: Toph, Machat, Etsch-Beroschim, Mnaaim, Etschselim og Mesfiloth. Blæs-Instrumenter vare: Abhubh, Keren, Chalit, Schophar, Takva, Chazozra, Mikabhim, Maschrofita og Sumpnonejaugabh, vide in Miri Bibl. Antiqv. Lex. pag. 646. Disse adskillige slag af Instrumenter er Beviis nok paa at have opfunden Zonerne.

Blæs-Instrumenterne har gandske vist da, ligesom og endnu, ikke kunde give alle Zonerne an, men vel Strænge-Instrumenternes; thi, naar man stemmer en Stræng op, saa hører man jo formedelst Opstemningen flere Zoner eller intervalla, end vi paa denne Tid end og kand bruge. Skulde da de gamle Ebræer ingen Zone uden Unisonum; Octaven og Tertien kunde have opfunden? Mig synes, havde ikke een eneste i Davids Capelle opfunden dem, saa maatte gandske vist Capel-Mester Ethan have opfunden dem, hvilken paa Cimbler spillede, og var begaved med saadan Wiisdom, at vi i Reg. 4, 31. seer, at ingen paa den Tid var viisere blandt Mennesken end han, Kong Salomon aageene undtagen.

Davids Musik maa derfor paa den Tid have været harmonisk, og ikke altid Choral-mæssig, og er at troe, at den da værende Musiks Fundamenter kommer overeens med vores Musica Theoretica; thi havde de ingen vis Storhed og Zoners Afdeeling haft paa Instrumenter, saa havde de Blæs-Instrumenter ikke kundet stemme ind med. De maatte, om deres Musik ikke havde været zielig, umuelig med Cimbler, Harper og Blæs-Instrumenter tillige have kundet musicere; thi man maatte da in unisono ikke besynderlig og tydelig kunde have hørt de svage Strænge-Instrumente; saa har da Figuraliter et Instrument for det andet lader sig høre og det harmonisk.

Har nu David og den Tids Digtere digtet saa Vænderige Sange, saa maa de og sølgelig Vænderlig have componeret. Jeg tilstaaer, at i en god Melodie stikker en stor Kraft, men naar den Vocaliter eller Instrumentaliter in unisono varer noget ved; saaar man som en Ekshed derfor; thi Octaver ere fuldkomne Consonantier, hvilket strax stiller Behøvet til freeds, men der imod en harmonerende Figural-Musik med sin omvæplende Sødhed befaller os længere. Derfor troer jeg ikke, at Sauls Melancholiske Gemt har med Davids Unisono og puure Octaver ladet sig nøye, men det er vissere at det er skeet ved en Harmonieus Musik. Altsaa har den da værende Musik med Qvinter, Sexter, og deslige Intervalla været raffineret, og maa deres Musik Theoretica i Fundamenter og Grader af Intervalla gandske have lignet vores Musik. Uden Tvivl maa de have brugt Genus modulandi Syntono diatonicum, dette Genus er naturligt, es-terdi enhver Menneske af Naturen dertil inclinerer, naar den end og gandske inter forstaaer af Musikken. Ja endog paa Trompeter, hvor paa Ebræerne excellerede, tillader efter de concorderende Intervaller Naturen ikke at bruge andre Grader, end Gradus Syntono diatonicos. Vi kand dog ikke forvist sige, om ogsaa Genus modulandi chromaticum og enharmonicum hos dem har været brugelig.

Hvad sig den nærværende Musiks Simplicitet anslanger, hvilken mange gjør sig stor Umage for at beviise, da er jeg ikke med dem af samme Meening, og det er ey at formode, efterdi de vare saa høyt oplyste Folk.

Hvad Ziraterne og denne Tids Gout angaaer, saa har den vist nok været anderledes end den vi nu have, efterdi end og paa denne Tid i Europa en hver Nation for sig har sin besynderlige Gout, endskjønt Fundamenterne baåde i Choral- og Figural-Musiken ere de samme. Vi have i Musikens Gout absondret os fra de Gamle, da det har befallt dem, som os nu ikke befaller. I Bataillier har man den Tid paa en anden Maade end nu er brugelig, slaget Folk ihjel.

Architecturen var den Tid en anden end nu omstunder, endskjønt den var kunstig nok. Guld er endnu som tilforn, Guld, der bliver kun andre Modeller efter vor Phantasi der af forfærdigede. Altsaa ere og af Proportione Tonorum den Tid endog kunstige Stykker bleven forfærdiget: Og dersom vi ikke i en Indbildning hykkede for os selv, og vi havde nogen Indsigt i den forige Musik, kunde vi ufejlbarlig finde store Mester: Stykker af saa høi, oplyste og fortreffelige Mænd, som vist nok vilde vinde os Rangen fra. Til dette at troe, foreleder mig den Tids store Mirakler: David en Mand efter Guds Hjerte og Villie. Salomon den viiseste blandt alle Mennesker. Den store Mængde af Musikken, som den Tid var. Templens Bygning og i den samme den skønne musicaliske Orden, ja den store Forraad paa musicaliske Instrumenter, at der, som Josephus skriver, var i Templet 200000 Soltrompeter, og 40000 musicaliske Instrumenter af Guld og Soltrompeter. Musikken i Davids Tid var saaledes indrettet: Han anordnede en Overste over enhver af disse 3 Slægter, som Gersoner, Cahathiter og Merrariter, eller han gjorde 3 Capelmestere: Den første var Assaph, den anden Heman, den tredje Ethan, disse tre vare Musici uden Lige, og var hos Folket i en synderlig stor Anseelse.

Af Mestere blandt Sangerne vare der mange; thi ligesom Loddet faldt til, saa forrettede de og deres Embede. Iblandt disse vare Forsangere, hvilke sang foran, og Meenigheden sang efter. Leviterne havde af David erhholdt en foreffreven Orden; thi de sang i ligen et slags Psalmer, et andet om Sabbathen, et andet igien paa Nye-Maaneder, et andet paa de Høje-Feste, andre Psalmer, naar de havde erhholdt Seyer.

I Templet havde Leviterne andre Hovedsmænd over sig, som førte dem ud af Musik-Kammerne, hvorudi Instrumenterne vare, hen paa Trinnene imellem Israels Forgaard og Præsternes, mod Østen af Brand-Offrets Altare, hvor deres Pulpeter stode, da Sangernes Præfectus eller Fornemste, gav et Tegn til at begynde Musikken, hvor til Præsterne trommetete. De begyndte ellers at muscere, naar den ypperste Præst forrettede Oftringen, og bøiede sig ned til at iskiænke Vinen, eller at ofre Druk-Offret. Naar Musikken var til Ende, blev et hvert Chor af sin Overste ført tilbage i de musicaliske Kamre.

David maa og ufejlbarlig have haft Kammer-Musik, og denne Land ikke altid have været Choraliter eller in unisono, men Figuraliter. Der maa ogsaa have været bleven dantser, thi David dantsede selv, da Dagens Ark blev afhentet. De gamle Ebræer misbrugede ogsaa Musikken ved seyendes at drikke omkring, og sang digtede Viser, uskyldige Folk til Forkleinelse. Ps. 69, 13. over hvilket Esaias raaber offentlig Bø, naar han siger: Bø dem, som om Morgenen tidlig ere oppe, for at beslutte sig paa at drikke, og sidder til ud paa Matten, indtil Vinen hidser dem, og have Psalter, Pauker, Piber og Vijn i deres Lystighed. Cap. 5. v. 11. 12.

Den som for Syndfloden har opfunden Musikken, har været Jubal. Efter Syndfloden indtil Salomons Tid har efter deres Orden de berømmeligste i Musikken været: Osiris, Tuiscus, Isis, Borrdus, Melraim, Moses, Hiagnis, Apollo, Mercurius, Marsias, Olympius, Orpheus, Thamyras, Musæus, Amphion, Achilles, Paris, Stentor, Demodocus, Phemius, David, Asaph, Heman, Ethan, Jedithun, Salomo.

Fra Salomonis indtil Pythagoræ Tid har levet berømte Musici: Terpander, Cæpius, Archilochus, Alman, Tyrtæus, Solon, Arion, Sappho, Phrynis, Scopelinus, Pindarus, Corinna, Pythagoras, Herminæus, Empedocles, Epicles.

Fra Pythagoræ Tid indtil Christi Fødsel: Socrates, Antisthenes, Democritus, Plato, Aristoteles, Theophrastus, Alcibiades, Epaminondas, Anligenides, Ismenias, Aristonicus, Epiaurus, Euclides, Milesius, Stratonicus, Olympius jun. Aristoxenas, Lamia, Anaxenos.

Blandt Hedenste Musici haver mange gjort sig berømmelige, men paa hvad Tid de have leved, veed man saa just ikke: Prononius, Scylax, Xenophilus, &c.

Efter Christi Fødsel indtil Gregorli Magni Tid, haver i Musiken fornemmelig været berømmelige: Dionysius Areopagita, Ignatius, Canus, Diodorus, Dionysius, Halicarnassæus, Ptolomæus Pelusius, Plutarchus, Mesomedes, Gemius Comœdus, Ambrosius, Hyeronimus, Boëthius, Gregorius Magnus.

De Græker som om Musiken haver skrevet, og hvis Skrifter endnu er ved Haanden, ere følgende: Aristides, Briemitus, Plutarchus, Aristoteles, Callimachus, Aristopenus, Alipius, Ptolomæus, Euclides, Nicomachus, Poethius og Martianus-Capella. Deres Grækske Manuscripta bliver som en Skat forvarede i det Rømerste Collegii Bibliothec.

De første Christnes Musik bestoed, hvad Poesien angaar i Begyndelsen i deres Psalmer; men Musikens Original Composition har de vel ikke havt.

Dionysius Areopagita, som har været Pauli Discipel, som sees Act. 17. har skreven Bøger, nemlig: Hierarchia Cœlesti & Ecclesiastica, og levede omrent A. E. 60. bevidner, at endda paa samme Tid Musik, aandelige Viser og Psalmer at siunge, have i alle Orientaliske Kirker været brugelige.

Dionys. Halicarnass. har levet A. E. 118, som har skrevet 24 Rhytmiske og Commentariske Bøger, 36 Musica Historica, og 22 Musica Disciplina kaldede, som Svidas vidner.

Ambrosius, Episc. til Mayland, har været til A. E. 374. og har skrevet mange skønne Psalmer og Hymnos, som en stor Kiender af Musiken. Han har og gjort de saa kaldede Vigilias, som derefter ere i alle Lande udfomne.

Hieronymus har levet A. E. 360. og først opfunden og indført Horas Canonicas, hvilke i Kirkerne skal siunges.

Gregorius Magnus blev A. 591. Rømersk Pave, han opfandt Titaner og ellers mange andre Sange. For denne Tid var ingen Modorum eller Underkiel i Musiken, hverken Tegn, Tid eller Mensur, men man sang Psalmerne med omverlende Chorer paa det eenfoldigste. Denne Pave lod befale de erfarnste Musici, at de skulde bringe Kirke-Psalmer i Noder, og bringe Messen, Hymnos og Sange i musikaliske Regler.

Fra Georgii Magni indtil Dunstani den Engælænders Tid har lærde Musici leved: Leo II. Damascenus, Colmus, Theophanes, Pipinus, Carolus Magnus, Theophilus, Notgerius, Dunstanus, Gilbertus.

Blandt disse har Pave Leo og Carol. Magn. ladet mange Ting til Musikens Beste forbedret.

Fra det 11 til det 15 Seculum har leved: Guido, Hermannus, Muris eller Jean de Murs, Bernhardus, Okegam, Josquinius Pratensis.

Imellem disse har Guido Aretinus opfunden det bekiendte ut re mi fa sol la, og at sætte Noderne paa Linier. Dog formeene andre, at denne Forbedring i Musiken bør tillegges Dunstani.

I det 16 Seculo har følgende Musici været til, og i den Tid har Musikens Videnskab igien begyndt meget at stige: Franchinus Gatorus, Monronus, Glareanes, Faber, Stapulensis, Ferdinandus, Zarlinus, Agricola, Lossius, Homerus Herpol, Lassus Orlandus, Utendal, Knafelius, Hændel, Lindner, Dedekind, Fregius.

I det 17 Seeculo er Musiken i sin Kunst endnu stegen høyere. Paa den Tid var: Zuchianus, Bodenschag, Monteverde, Calvisius, Viadana, Lippius, Prætorius, Selichius, Schüss, Cräger, Schein, Marinus Marfenus, Vicentius, Scheit, Herbst, Schönberger, Dunius, Galeazzus Sabitinus, Romarinus, Romanus, Valentinus, Capsberger, Mäzochius, Kircherus, Sommerlet, Froberger, Renatus des Cartes, Kretschmar, Gibelius, Bontempos, Hammerschmied, &c.

I dette 18 Seculo excellerer frem for andre Nationer Italicenerne i Musikken, dog findes paa samme Tid Tydske, som i Erfarenhed og Compositionen ikke give nogen Mester i Italien det ringeste efter, dette Seculum er berømmelig af Mestere i Musikken: Alberti, Arbinoni, Andre-vandini, Allegri, Ariosti, Arnoldi, Bach, Bar, Bernhardi, Buttstett, Campa, Casini, Conti Corelli, Crouffeur, Dreefus, Eisenhuet, Fedele, Gentili, Graun, Heinchen, Hendel. Denne blev A. 1733 til Doctor udi Musikken creeret. Hofmann, Kegel, Krieger, Maire, Masson, Matthei, Mattheson, Montecalais, Pezold, Pfeitfer, Prinz, Stolzel, Telemann, Haffe, Torri, Verazini, Ziegler.

I Hans Kongelig Majestæts Friderich den Femtes, Konge til Danmark og Norge, ic. Hof. Capel er in medio hujus Secul. i Musikken fornemmelig berømt, Joh. Adolph Scheibe, Kongelig Bestalter Capel. Mester, hvilken fornemmelst sin Grundlærde Musik, har ikke allene her, men end og uden Lands, neppe sin Lige. Secretair Freitost, som ved besværlige Rejser og stor Flid i Italien har opnaaet Musikens Videnskab, excellerer paa Violin, og bliver berømmet af enhver for en stor Virtuose. Breitendich, Kongelige Organist til Elos Kirken Christiansborg, hvilken med all Rette fortjener Navn og Berømmelse af en reiffaffen ovet Organist, saa vel i Theoria som Praxin, hvis Behagelighed og overmaade Færdighed paa Orgel og Claveer er af enhver at forundre.

II. Capitel.

Om Musikens Nødvendighed.

De Stæder, som ere Gud indviede og helligede, administreres og bruges ingen anden Videnskab, naar man undtager Theologien, end Musikken.

Gaae i de Tæmper, som ere Gud helligede, i en sand Andagt til Kirken; hør de søde Lofsange! giv Algt paa Guds Børns Fryde. Skrig! som trænger sig igiennem Skyerne, og tilbringer den Almægtige et behageligt Offer; hør paa de Troste. Psalmer, som trænge sig ind i Hjertet, merk paa deres Liffighed og Sødhed.

Saadant Offer behager den Høieste, din Siel bliver der ved indtaget, ja, den bliver der ved helliget. Indbid dig ved den Fryd og Lov. Sang Salighedens herlige Forjættelse, hvor vi efter denne Usuldkommenhed i det suldkomneste Væsen skal istemme for Guds Throne et glædeligt Hellig! Hellig! Hellig! og siunge for Guds Lam et u. endeligt Halleluja.

O! skønne Videnskab, O! søde Musik! Du, som af Naturen er plantet i vore Hjertter til den Høiestes Lof, hvo ville ikke ære dig? hvo vilde ikke anvende Flid paa rettelig at bruge de Gaver, som Naturen haver skienket. Det er en Skyldighed at lære Musikken, efterdi den samme henhører til Guds Tjeneste, saa længe vi behoe dette Jordiske. Alle andre menneskelige Forretninger, undtagen de, som henhøre til Saligheden, ere Forretninger, hvilke til et menneskelige Levnet deels er nødvendige, deels ogsaa kand undværes, men de, som angaae Salighedens Befordring, ere umisselige.

Herover vil vel alle de støde sig, som ingen Indsigt haver i Musikens Nødvendighed, og som maaskee aldrig har betragtet, hvorledes de selv love Gud med deres Munde; i det de med andre fromme Christne udsiunge en Lov. Sang efter den anden, hvilken Sang dog maa kaldes en Musik, og altsaa henhører deres Syngen u. imodsigelig under den nødvendige Musik. Noгле Kunde her giøre mig denne Indvending, at naar Hjertet var henvendt til Gud, saa blev Menneskets Sukken antagen af Gud, og dertil havde man ingen Sang nodig: her paa tvivler jeg ingen lunde. Jeg svarer alleene: Min Jeon. Christens inderlige Sukke opvækker ingen Andagt hos mig, men hans Sang opmuntrer mig til at love Gud, altsaa er Sungen en nødvendig Sag.

David en Mand efter Guds Hjerter og Villie, holdte Sangere i Tempellet, til at udsiunge Herrens forunderlige Ting, og Gud havde Velbehagelighed derudi.

Til Menneskets Stemme klinger Instrumental-Musiken meget angennem; altsaa er denne en Medhjælper til Guds Veres Befordring. Disse Instrumenter vederqvæger Menneskets nedslagne Hjerter, at det, formedelst deres igiennemtvængende Lyd opløstes i en hellig Andagt til Gud.

Hedningene havde den Manneer, at naar de ofræde til deres Guder, de da, medens Oftringen varede, dansede, og altsaa holder nødvendig at bruge Musik der til.

Endnu i denne Dag, have Gøderne den Maade, at de udsinger alle deres Bønner. Fønen ved deres Bøn er noget uordenlig sammensat, og i henseende til Musikken klinger særdeles underlig. Ikke desto mindre blive de dog ved deres sjuvende Guds Tjeneste.

Hvor prægtig blev ikke Dagens Aft ledtaget med Musik, og forflyttet sjuvende fra et Sted til det andet. Betalede ikke Gud selv at Muurene omkring Jericho skulde formedelst Musikens besynderlige Kraft falde; altsaa havde jo Gud Behag i Musikken. Gud selv gav Israelliterne i Orken sin Nærværelse tilkiende i Lyd, ligesom af en Trompet.

Efterdi nu den naadige Gud har en Velbehag i Musikken, og har tillagt den samme en særdeles os ubegribelig Kraft, saa har den Allerhøjeste Vilshed anseet det, som en Nødvendighed at begave os dødelige Mennesker med den, vda det at vi dermed kand udsunge hans Lov og Ære, og med den samme fornøye vore Hjerter, at vi formedelst den skal forslaae alle forrigfulde Tanker, og opløse det beængstede Hjerter til ham. Saadant Offer behager Gud vel.

Under all Skat og Rrigdom er næst Guds Frygt et fornøyet Hjerter det allerbedste. O! hvorledes bliver ikke vores Hjerter røret, naar vi horer en fornøyet Musik. Kongerne, hvilke med Regjeringens Byrde saaledes ere betyngede, at de fast derover maa sunke af Thronen, blive af deres udvalde Virtuosis ved Musikken igjen opmuntrede. Hødt prægtig klinger det ikke i Kongernes Kirker, naar en sød musikalsk Harmonie istemmer og Kongernes Hjerter derved opvækres til Andagt.

Hvor lifligt klinger det ikke i Kongernes Huuse, naar en dydig Afbildning paa Heroiske Gierninger, formedelst en Musik i Opera-Huuse forestilles; der ved opmuntres Tilhørerne til at efterfølge Dyder, og at skye Laster. Disse Virkninger lader sig i Folge af Musikken meget sfinbarlig forestille, og der ved udretter meget godt. Der af profiterer Kongens Raad, ja alle de, som blive tilladt at høre saadan Helt: Musik.

Krigen føres ved Musikens Ledtagelse. Man beder og synger først til Gud, om at erlange Stæder, og naar den er erlangt, takker man ham med Psalmer og Bønner. Dette er altsaa den Lof man giver Gud, og der med er Gud fornøyet.

Ved Musikken opmuntres Armeen, og ved dens Ledtagning gaaer den i Slag. Den Forsagte bliver der ved behjerttet, og den Behjerttede meere modig. Teyren klinger Morgen og Aften Takke og Bede: Psalmer. Soldaterne horer i deres Tæller Trompeter, Paucher og Schalmeier med Fornøvelse. Over disse Slædes Tegn bliver Fienden meere skræksom. Posterne blive derved holdte fra deres forbudne Søvn. De som hvile sig, kand ved at høre Musikken falde trygt i Søvn, og oppaagne ved Musikken. Krigs-Folkenes Levemaade bliver formedelst Musik meere taalelig, hvilket er Landet tientlig. Og altsaa er Musikken en nødvendig Hjælper for de Stridende.

For de Studerende er Musikken næsten lige-saa nødvendig, som Bøger; Naar Hiernen, og Sindet af Studeringer ere udmattede, da blive de igjen ved Musik forskiftet, naar man i steden for Bogen kand tage fat og tractere et eller andet Instrument, hvilket opvækker hos de Studerende en munter Geist, og igjen opmuntrer ham til at læse.

Den Fornøvelse som Musikken fører med sig, er og særdeles fordeelagtig, ja nødvendig end og i den borgerlige Stand. Enhver Stand har sine Besværligheder; altsaa har Guds Forsknn forordnet nødvendige Midler til at lette Sorgen. Iblandt disse forundte Fornøvelser er Musikken vel de største og uskyligste, naar den ikke misbruges.

Et forrigfuld Hjerte bliver formedelst Musikken styrket. En Melancholicus formedelst Musikken fornøjet, og hans Sind bliver roelig. Mange Menneſter ſkulle leve længere, ja mange ſkulle have meget friſkere og ſundere Legemer, dersom de havde øſtere Leylighed til at høre Muſik. Sygdommen har lige ſaa vel ſin Oprindelse af overmaade Sorrig og Mangel paa Fornøvelſer, ſom Sygdom der kommer af overmaade Fylderie.

Børnene ſkulde altsaa nødvendig holdes til at lære den nyttige Kunſt Musikken, paa det de kunde frembringe Gud et velklingende Offer, og der ved forſkaffe ſig ſelv en uſtraffelig Fornøvelſe til en Løttelse for den tilkommende Sorg.

Man kunde finde mange Reviſer at probere Muſikkens Nødvendighed med, naar man vilde opfylde Bladene med en Sag, ſom over alt noye ee underſøgt og beviist af de allerflogeste, at Musikken er nødvendig.

Grev Openſtiern ſiger om Musikken: Iblandt alle denne Verdens Plaiſirs og Forlyſtelſer, er uſtridig Musikken den allerangenemſte; thi foruden at en velklingende Harmonie kildrer og fornøjet Øret, har den ogsaa ſine viſſe Inſtuenker, ſom rører Sindet og Forſtanden ſelv, hvilket af Sauls Exempel kand beviisnes, der i den Melancholie eller Lungſydighed han ſaa ofte var plaget med, altid ved Lyden af Davids Harpe ſtraf fandt Linderung og kom til Rette igien. Det Exempel om Kong Erichs Regiering i Danmark med den Muſico, ſom gjorde Kongen og de ſom horde paa hans Muſik ligesom rafende. Om dette er ſkeet med nogen Troldoms Kraft, kand jeg ikke ſiges men viſt er det, at man, naar man hører en ſkion Stemme med Inſtrumenter vel accompagneret, gierne finder ſig rørt af ſaadanne Bevægeller, ſom komme overeens med den Paſſion Musikken vil udprimere, hvilket enhver ſelv, ved at høre en ſkion Opera allerbeſt kand erfare.

I det øvrige er Musikken den eeneste af alle verdſlige Plaiſirs, ſom man har torbt give Sted i Himmelen; den har udi alle de prægtige Beſkrivelſer af det tilkommende Livs Glæde og Herlighed, viſſelig ikke en ſiden Rang, ſaaſom all den Himmeliſke Lyſt og Glæde ligesom ſynes ufuldkommen, foruden den liſlig Concert, ſom Englerne og de Udvalgte, til den udødelige Guds Lov og Pries ſkal iſtemme.

III. Capitel.

Om Muſikkens Foragt.

Muſiken, ſom en Kunſt, hvis Egenſkab horer til de Verde Videndiſkaber, giver i ſig ſelv ingen Anledning til at foragnes; men de alkeene ere desverre! værd at foragte, ſom anvende Musikken til Misbrug. Thi vil man noye eſterſee, finder man dens Misbrug og i Kirken; eſterdi det er bekiendt, at man her og der i alle Lande forefinder ſlette Organister; ja de ſkionneſte og af Indkomme meeſt importante Kirker i Chriſtenheden er ikke fri derfor.

Det klinger da ved Guds Tieneste meger ilde, naar en Organist ſkal gjøre et Præludium eller Forſpil til en Pſalme, og veed ikke at gjøre Forſkiel imellem en Love- Takke- Pœnitents- og Bede- Pſalme; Men præluderer der til uden Forſkiel paa een og den ſamme Maade, og det friſt hen. Jeg har ſelv for nogen Tid hørt en præludere for den Pſalme: Nu bede vi den Hellig Aand; men blev af Forundring ligesom ſtum, da jeg horde hans overmaade lyſtige Phantasier, ja han indførte endog Melodien af Pſalmen tillige i den forvirrede Phantafie, den Phantafie varede temmelig længe, men alt uden Regler, og var altsaa et forvirret lyſtig Miſſemaff, og ingenlunde i Kirken anſtændig, endelig treffede han dog Enden, og Menegheden ſang derpaa heel bevægelig den ſkionne Troſte- Pſalme: Nu bede vi den Hellig Aand. Mig kom det i Begyndelſen meget latterlig for; men da jeg ſandsede mig om, ſaa erindrede jeg mig her ved Muſikkens Foragt paa hellige Steder og blev bedrøvet. Men herimod, hvor ſkion klinger det ikke, naar en fornuſtig Organist indretter ſit Forſpil eſter Pſalmens Indhold, naar han for en Pœnitents- Pſalme spiller ſær bevægelig, medlidende og Andagten anſtændig; men derimod til en Takke- Pſalme, ſine Satſer lyſtig

sig og behagelig, thi der ved blive Tilhørerne ved en Poenitente- Psalme til Andagt opmuntrede, og ved en Takke- Psalme frydige, og naar dette ikke skeer, saa søger her paa visselig Foragt.

Instrumental- Musik i Kirken er til Guds Lof og Ære en vel- indrettet Ting, naar den samme med den Theatraliske Musik Stil ikke beblandes. Der ved maa den devote Kirke- Stil i Alt tages; men derpaa tænker ikke altid Componister, men de følger deres Indsigt. Man tager vel uden Betænkning, som jeg selv har hørt og erfaret, forliebte Italienske Arier, sætter i et andet Sprog en Uandelig Text der under, og fører dem saa op paa hellige Steder; men de klinsger, paa reen Dans at sige, alt for forliebt, og følgerig ere in Stylo Ecclesiastico Foragt værd.

En god Indretning af et Chor til Vocal- Musik, er en skøn Ting, der imod er en ilde beskiit Vocal- Musik til Ærgelse, og strækker sig til Musikens Foragt.

Kirke- Musikten bliver og derved misbrugt, naar der til ere sætte Instrumentalister; thi denne Fordærvelse i Musikten forarsager meere Fortrydelse end Andagt, og skulde i denne Henseende med all Rette hellere være udeladt end tilstedet.

Musikens Misbrug og Foragt findes og i verdslig Handtering; thi mange Mennesker ere af den Meening, at Musikten skal gjøre Sindet lystig, og naar de vil gjøre sig galne, jeg vil sige, lystige, saa forlange de Musik til deres yppige Kaserie. Men en fornuftig har dette Begreb, at det rette Brug af Musikten bevæger Gemittet til Stilhed lige saa vel som til overmaade Glæde. Men bemældte slags Mennesker veed ikke andet end Musikten høver til Kaserie alleene, og foragte derfor og alle dem, som øve den ex professo. Man finder jo end meere af de Folk, som ikke veed andet, end at den beste Egenkab i Musikten er Dansk- Musikten, og for deres Øren ere Engelske, Hollandske Matros og Polke eller Sveigheriske Støkker de skønneste. O Dumbhed! Havde disse Indsigt i det svære Studium og i Musikens forborgene Kraft, skulle de tænke langt anderledes. Havde de ved disse Sider Lyglighed til at høre i Rom Kirke- Musikten, i London den Theatraliske, i Dresden Cammer- Musikten, da skulle de maaskee domme fornuftigere. Men efterdi den Lyglighed tydelig og grundig at tale om denne Sag, er dig betagen, saa tal en saa letsin dig, at Musikten ikke ved din Raisonnement kommer i Foragt, og af Fornuftige skal udlees. Musikten lider ogsaa Foragt ved Drukkenskab, Giestebuder, og paa de Steder hvor Selskab er. I disse Sammenkomster drikker manges en uden at være nødte der til, og mangen maa og skal drikke; thi det er iblandt Mennesker saadan en Mode, naar nu Leve- Geisterne ret begynde at opvaagne, saa bliver Musikten derved saa stærk prostitueret, at det er fast skammelig at taale denne Videnskab i en Republique, efterdem man meest bruger dem til Yppighed, som giver Anledning til mange Laster. Thi man siger, at Viinen smager bedre, naar der til af Musikanterne en Rondeau bliver oppibet. Den Sædvane, at synge geyle og liderlige Viser, giver Anledning til meget øndt. Den fornuftige Vocal- Musik udgjør snart det heiligste i Musikten, men den gjør igien Musikten den største Skam, naar den med skændig Mærreie, som ingenlunde anstaaer en Christen, bliver opfyldt.

Naar jeg betragter Nobel- Musicantere, som i slige Selskaber lader sig bruge til at forrette Musikten, saa seer jeg deres Stand, hvilken de ved at lære noget af Musikten har tilvejebragt sig, meget jammerfuld an. Jeg nævner den i den henseende elendig og jammerfuld, efterdi de skal fortjene deres Brød blandt saadanne Folk, som paa en vis Tid ere deres Forstand berøvede. Ingen i alle Stænder, det være sig geistlige eller verdslige haver meere med beskienkede Folk at udstaae, end deslige Musicantere. Præster slyer dem som ere drukne. Officerer hader Drankere. En Samvittigheds Borger handler ikke med fulde Folk. Handværkerne undsiger Drukkensbolte ved deres Arbejde. Bertshuus- Mænd mager paa, at blive dem snart qvit, som har drukken nok. Bonden gaaber paa saadan et drukken Menneske, men bærer det ikke enten med at tiltale eller svare det, alleene Musicanten skal plages med deslige Mennesker. Han maa være ventlig mod de beskienkede, og hvad de falde paa, maa han beqveme sig til at spille. Der ere vel mangen gang 10 fulde og forsvorede Herrer tilstede, hvor de arme tre Musicantere har alle Hænder fulde at bestille, at de kand gjøre en hver til pas. Skilles nu dette skønne Compagnie fra hinanden, saa sover om Dagen Musicanten nogle Timer, og der paa finder et Selskab for sig,

som, om det ikke er sig det forrige, dog vel 7 gange verre. Her maa Musikanterne gjøre alle de Nødværter med, ellers tør det see ilde ud med dem. Det er bedrøveligt at see, naar deslige Musikantere for reen Ålvor drikker med Gæsterne, og giver dem derudi intet efter. Her staaer nu Musiken, om man ellers her saa bør kaide den, paa en meget god Fod. Nu kand enhver domme, om saadan Musik er ikke Foragt værd.

Musiken lider og Foragt formedelst den ringe Løn adskillige Musici faaer. Spørger man denne eller en anden: hvor meget han har til Løn, saa vil man høre dette jammerfulde Svar, at han neppe ved sin Tjeneste kand nære sig for Gult. Jeg vil her paa sætte mig selv til et Exempel: Jeg var 5 Aar Organist til en Kirke, og havde aarlig 46 Rdlr. til Løn, og videre intet. Nu gjør enhver sig Regning, om jeg som Organist med Kone og Børn der ved kunde leve. Det er sandt nok, at jeg ikkuns om Søndagen skulle spille, nu havde jeg de andre 6 Dage hiertelig giærne og vilde spille, havde der ikkun været Arbejde for mig. At informere er en meget urigtig Ting, og allermeest da, naar Folk merke, at Hunger og Rummer ligesom kiger en Ånd af Dønnene. Saa danne Tjenester findes flere af.

Endnu meere: Mig falder just i Tanke de som og tilbringe Musiken Foragt, nemlig sette Componister. Her var nu god Lejlighed at skrive for dem, som havde Lyst at opholde sig ved denne Materie. Dog jeg maae, siden jeg skriver om Musikens Foragt, ogsaa tale lidet om Componister. Støde dig ikkuns der over; dog vil jeg gjøre dig den Tjeneste, Mon Maitre, at gjøre det gandske kort. I forarsager denne skønne Videnskab stor Foragt, i det, I, saa snart I kand med stor Nød og vel ogsaa uden der til hørende Judicium spille nogle Linier General-Bass, og paa en Flauto Traverso eller andet Instrument marre og udpine en Concert, straf vove eder til Compositionen, ja tragter vel end og efter at føre eders kumpenerte Løyn ud iblandt Folk. I overløbe store Herrer der med, og overgiver dem eders Sammenlappede. Nogle er saa til Ginds, at de tager mod eders Kram, og for at blive af med eder, ere saa gavmilde, at de række eder et par Daler; andre vil derimod for ingen deel antage eders skønne Siebenssachen, men bestimmer eder. Sal nu! underkaster i eder ikke selv modvillig Foragt? I bedrage Folk med at sætte opdigtede Navne paa eders componerede Løyn, og I kand ikke nægte, at all Bedragerie er jo værd at foragtes. Men jeg vil sige dig dette Raad, undersøg dine Kræfter tilforn, forend du angaaer Compositionen, om du er Tingen voksen nok. Jeg kiender mange Lærde, de ere derfor ikke med all deres Lærdom i Stand til at skrive i bunden Tale et godt Vers. Derimod kand en anden, der ligesom af Naturen er begavet med et Naturel til Poesien i Magelighed gjøre et Poetisk Stykke. Du, naar du vil componere Stykker, har aldrig forsøgt, hvor frivillig Naturen, som gjør en Poet, hos dig har været; thi at componere er jo det samme, som Poesien iblandt de Lærde. Ja Dratorien og Compositionen have med hinanden noye sammenkædede Regler tilfælles. Du meener vel, der hører ikke andet til end kiende Noder, at viide hvad de gielder, Intervalla, Melodie og Harmonie, om hvilke toe sidste Ting du muerig lidet nok er underrettet. En Componist maa have lært Videnskaber, see til Graun, Hændel, Scheibe, Heinichen &c. han maa være en god Drator. En musicalisk Componist maa i sine Stykker opvække Affecten saa vel som en Drator. Nu her til er Regler fornøden: hvor, har du lært dem? du hac jo ikke haft Lejlighed at anvende dine unge Aar paa saadanne Studie. Læs den Kongelige Capelmesters Scheibens critiske Musicum, denne lærde Mand's Betsalenhed kand bedre og tydeligere overbevise dig Tinger. En Componist maa saa vel forstaae at sætte Synge- som Instrumental-Sager: hvad er du nu for en Componist? Du forstaaer jo intet af Poesien, du veed jo ikke engang, om en Sylbe er langt eller kort, og dog componerer du. Langt mindre veed du at afdeele en Aries Indhold: ja jeg troer, at du, naar du endog skriver, forstaae de ringste smaae Ting, hvorfore, Comma, Semicolon, Signum Interrogationis, Sign: Excla: enten staaer, eller skal staae der: hvor Fanden kand du da componere? da disse smaae Ting i Musiken ere ogsaa uomstuelige. Langt mindre veed du meer, om man spurde: hvad er Musica Artificialis, Musica Arithmetica, Antiqua, Moderna, Practica, Canonica, Chórica, Choralis, Chromatica, Combinatoria, Conjuncta, Contemplativa, Theoretica, Diatonica, Didactica, Dramatica, Theatralis, Ecclesiastica, Cameralis, Enharmonica, Figuralis, Colorata, Historica, Hyporchematica, Melismatica, Melopœtica, Mensurata, Metabolica, Metrica, Modulatoria,

Naturalis, Odica, Organica, Pathetica, Plana, Poetica, Pythagorica, Recitativa, Rhytmica, Signatorica, Symphonialis, Tragica. &c. hvorledes er dig til Sinds?

Hvorledes vil du udarbejde et Thema? Jeg tvivler intet paa, at du jo igien vil komme med Transpositionen, men eftersom du ingen rigtige Regler har, saa bliver din Sag urigtig og værd at forkaste. Du tør maaskee enddog sige: Regler gjøre aldt for tvungen et Bæsen, og den efter din Maade sammensatte Musik klinger fri, og er ikke med modklingende Sager opfyldt, jeg troer det gierne, at ingen skion Forandring og kunstig sammenbunden Sammenheng er at finde derudi, men dine Indfald ere fri for alle Regler. Rand: u en Talemeester uden Orden paa en jirlig Maade forebringe en vel sammensat Tale, saa er han Kunstigere end andre, og du som componeret uden Regler er iligemaade Kunstigere end alle de Componister som baade have været for din Tid og endnu ere. Dine Indfald med hvilke du bag din varme Kæfelovn fornøyer og flatterer dig selv, kunde være gode nok, stode de samme ikkun efter Regler paa Papiret. Da man nu kiender baade dig og din Værdom, saa er man vis paa, at der intet store Land komme af, og altsaa, naar jeg betænker dette, saa sætter jeg din Composition ind med under de Ting, som tilbringer Musikken Foragt.

IV. Capitel.

Hvorledes man kunde opføre sig i Selskab ved Musikken.

Musikken skal formedelst Gehøret fornøye Sindet. Naar nu den Leylighed gives i et Compagnie, at en Meester lader sig høre paa et Musikalisk Instrument, lader det sær abgestnagt, naar Tilhøverne formedelst Discourser eller anden saadan Omstændighed, kommer nogen Støyen afftød; thi saa snart man gjør det ringeste, som er Stilhed imod, enten ved at gaae frem og tilbage, ved at snakke, u-nødvendig hosten, urigtig Taktslagen, saa taber en hver Meester Lyft til at spille, og bliver i det, han ellers færdig kunde, foruroliget, i Phantasiens forhindret, og hans Indfald flyder da ikke. De som gierne vilde høre efter, blive forhindrede. Saadan en stiller sig nu i et Selskab an til Fortrydelse, baade for Tilhøverne og den Spillende, og viser dermed tydelig, hvor stor Forstand han i henseende til Gehøret besidder. Hvad gielder! han i henseende til Smagen kand siige: denne er Rhinsk, denne er Moleser og den er Franck Wiin. Hvorfore viiser man da ikke at man kan bruge de øvrige Sandser.

Hører man en Dame spille i et Selskab, saa bør man af Skyldighed have den Respect for hende, at man stille og agtsom hører til. Men ingenkunde begierer, at hun, saa snart man i Stuen bliver et Claveer vaer, skal spille. Thi hvorledes vilde det lade, om jeg kiendte en Gudsfrygtig Dame i et Compagnie, og strax vilde bede hende læse det 9. Bud, 1ste Artikkel. Hvorledes andstoed dette, om man i Compagnie sagde om en Cavalleer, at han kunde ride eller segte vel; og berømmede ham til den ende, at man strax vilde have sin Nysgierrighed opfyldt, mon den samme nu saa strax vilde vilte det, lade sin Hest opsadle og tumle sig om paa den, eller lade hende sine Rappeer, klæde sig af som en Regtmeester for heele Compagniet, og søge at give sin Contrapart haarde Stød. Man siger den Dame danker vel, var det ikke nu uranstændig, om man begiærede, at hun strax staaende Foed skulde vise sin beskeeden Artighed i at danke. O latterlige og utidige Indfald! hie efter Leyligheden, indtil man kan saae at see Cavalleeren ride og segte, Dærmed at danke eller spille.

Man maa agte sig naar man kommer i Selskab hvor Musik er, at eens Apretit til at spille med, ikke er for stor, thi der kunde forekomme de Sager, som man ikke var vopen nok, hvorfor man derved gjorde sig for Selskabet latterlig. Ey heller maa man i Selskabet spille formeget; thi Overflødighed forårsager Bæmmelse.

Dadle ikke i Selskabet noget musicalisk Stykke, uden du fuldkommen kan bevise dine Sager og: Årsågen hvorfor du latter det. Lad dig ikke mærke, at i denne eller en anden Adagio, dette disharmonerede Greb og haarde Sag mishager dig; thi naar disse Ting ere nødvendige, saa

maa de befalde dine Øren. Men kiender du Mesteren, som har sat Stykket, og i Sandhed kan bevise, at det er værd at lafte, saa tael frit, naar du derom taler med Folk som forstaar det, men ingenlunde hos dem, som ingen Indsigt haver derudi.

Dette vil jeg om bemeldte ilde klingende Harmonie ved denne Lejlighed med følgende Eignelse sige. Et musicalist Stykke maa med vel og ilde klingende Harmonie være beblandet, om jeg ellers maa falde det sidste ilde klingende; thi ellers vilde den velklingende Harmonie ikke klinge behagelig nok, om den ikke med disharmonirende Satsen, omvælte. Det har sig herudi, som med et Bord, besat med mange Rætter. Finder man ikke der, Salt, Oliven, bitter Salat, Suker, Peber, Edike og Confecturer? Ligesaa gaaer det med Musikken, var der en luttet sød Harmonie, saa skulde det, som ellers er velklingende, ikke længe blive velklingende, men saa snart en mod klingende Sats paa rette Tid kommer til, saa klinger den søde Harmonie dobbelt behageligere. Misbrugen alleene af ilde klingende Satsen maa være borte, ligesom Kryderie paa Maden; thi man fand ligesaa snart forderve en god Ret-Mad dermed, som gjør samme velsmagende.

De Damer som blant Selskab i Syngekunsten agter at lade sig høre, maa jeg til en Erindring sige dette: En Dame har meget nøye at tage sig i Agt for Italienske Arier, allerhelst naar Selskabet under sig ikke er saa vel bekiendt med hinanden; thi jeg har ofte hørt, at de i Selskab har sunge de forlibteste Oper-Arier, saa at, hvis de havde forstaaet Indholdet af den udsungne Arie, havde de vist maattet undsee sig derfor. Uvidenhed undskylder vel, men blant Tilhører, som forstaar det, gaaer det ikke af uden særdeles Reflexioner. Desuden, hvad nyttes saaledes at synge? naar man ikke et Ord forstaaer deraf. En Dame derfor, som vil synge, kunde drage Omsorg for, at hun fik musicaliske Stykker i det Sprog hun forstaa, eller hun kunde lade forsærdige Vers under samme Arier i et bekiendt Sprog, saa sang hun to dobbelt bedre, og Arien i Musikken blev dog den samme. Thi en god Poet har ikke nødvendig at sætte forliebte Texter, han har jo tusind andre Lejligheder hvori han kan gjøre Vers. Men den samme maa forstaae Musikken *ex fundamento*, ellers kan han ikke vel paatage sig det; thi Affecten som tilforn var, maa han igien kunde treffe, han maa udsøge Ord, som og igien treffe den samme Vocal som tilforn var; thi naar Italiæneren har i sit Sprog brugt Vocalen *a* til at gjøre Løb paa, og Oversættereren i Dansk eller Tydsk derfor brugte *i*, saa blev det, som tilforn var godt heel unyttig jø gandske ubrugelig.

Man maa og i Selskab see til for hvem man lader sig i Musikken høre. Man vilde meget støde sig over, om jeg for en af den geistlige Orden spillede et bekiendt Gade-Stykke, og for en gammel ærbar Nonne Dragoner Marchen. Thi denne vilde heraf uddrage sig en slet Trost, og blev begge meere til Fortrydelse endt til Fornøjelse. Ligesaa slet var det, om jeg for en Bellært i Musikken, spillede en eenfoldig Menuet, og tvært imod for en i Musikken ukyndig et med høje Tanker opfyldt Stykke. Skulde jeg spille for nogen, saa spillede jeg for de Gamle, Stykker, som for nogle Aar havde været i Moden, for de Unge noget skierkende, for dem som gjør Profession af at øve Kaarden, Heroisk, for de Lærde kunstig, og for de Uerfarne, hvad som klinger vel i Ørene.

V. Capitel.

Hvorledes den, som vil informere andre i Musikken bør bære, og hvorledes den, som med Nytte vil lære Musikken, Informationen kand indrette.

nhver, som vil undervise en anden, maa nødvendig selv være vel anvist i det selv samme han foretager sig at underrrette en anden udi.

En Mester, saa fremt han tænker tydelig og paa den rette Maade at forklare en Ting i Musikken for en Scholar, skulde med Rette næst Musikken være drevet i andre Studia. Han skulde forstaae de Latinske Terminos, (og Kunst: Ord,) som i Musikken allevegne forekommer. De Kunst: Ord maa han forklare og fra Grunden af udlegge for den, der skal lære, ellers gior han Sagen i sig selv, ved at forbigaae Forklaringen af samme Ord, vanskeligere og meer utydelig.

Er nu Scholaren een, som besidder Studia, og Informator bliver tilspurt om flige forekommende Ting, og veed ikke tydelig at forklare dem, falder da ikke den Respect? Falder da ikke den Fortroelighed man skulde have til sin Informator gandfke hen?

Naar man nu mangen en vilde spørge: Hvad Forskiel er der imellem Sonus, Tonus og Modus? Hvor mange Genera er i Musikken? Hvad er Relatio non Harmonica? Hvad er en enarmonisch Intervallum? Hvad er Motus obliquus? Af deslige Ord vare mange hundrede at fremsætte. Hvoledes angaaer man nu Sagen, naar man ikke kand forklare dem? Jeg vil i min Enfoldighed svare kort. Lær, og begynd end og i denne Time.

En Lære: Mester i Musikken maa allerede have informeret mange, saa at han har en god Praxin, og Fornuftig Methode at lære paa. Den som strax skiver til at informere kand vanskelig gaae den rette Vej, efter mine Tanker vil han ofte fare vild, han vil vel sætte det først frem, som sig sidst og ved Enden burde læres. En erfaren Informator gaaer derimod ordentlig til Verks, og signer i dette Stykke en Skolemester, som først lærer fra sig A b c, at bogstavere, og siden at læse. Forsker han sig i ot stave, hvor tungt falder det da ikke Børn siden at læse: Saaledes gaae mangen en u: erfaren Informator i Musikken frem, han gaaer heftig løs paa at spille frisk vel, uden at have lært Scholaren for i Veyen ret at bogstavere, har Scholaren ikke fattet Moderne ret, saa følger det visse Sukkerie.

En Lære: Mester i Musikken maa være af den Færdighed, at han paa en tydelig, ja end og forskiellig Maade kand forestille Scholaren allting. Han maa strax være i Stand til at forklare sin Sag med andre Ord, og continuere der med saa længe indtil den, der skal lære, har den rette Forstand der af.

Han maa og være føyelig, og ikke have et stormend og utroeligt Væsen; paa sig, han maa ey være af den daarlige Meening, at, efterdi hans egen Lærere muelig hver Øveblit har stillet sig an i Informationen, som en Ræmpe i Harnisk, saa skal og han bidde om sig, som en Hund, ney, ved at være føyelig og estergiver opvækker man ligesaa stor Ugtsomhed hos den der skal lære, som ved en u: anstændig Lærmen.

Han maa og selv vel kunde spille. I det ringeste maa han strax kunde estertrefte en middelmaadig Concert. Man maa ey holde dem for en Mester, som paa Claver, et for ham gandfke bekiende Stykke hurtig kand esterspille, ney, det er ingen Følge. Forsøg Mesteren, leg ham et ikke alt for vanskeligt Concert: Stykke fore, saa kan man enten selv eller en anden som forstaaer det, domme, om han duer noget. Da jeg nu taler om, saa hurtig og særdis at kunde spille, saa falder det mig ind, som Folk almindelig tænker, nemlig: at den maa være en stor Mester i Musikken, og paa Claveret, som spiller et Stykke, uden at have seet det tilforn, strax vel. Men jeg siger: at dette udgior aldeles ingen stor Mester i Musikken; thi vil man ret betænke, saa gior denne ikke et større Mesterstykke, end den der læser et Blad i en Bog. Man finder ja Børn paa 8. Aar, uden at stamme gandfke vel kand læse en Prædiken af en Postil, er derfor et Barn en Mester iblandt de Lærde? Lige saa lidet kand den, som uden Anstød vel og u: paaaklagelig paa et Instrument spiller et Blad Moder, passere for en Mester blandt Musicis. Jeg for min Person vil ikke troe det. Som nu den ikke har saa stor Lærdom, fordi den vel kand læse, at de jo endnu

har meget at lære inden den selv kand forfatte en Prædiken: Ligesaa har de spillende endnu større Musicaliske Bierge at overstige inden de selv kand componere og sammensætte et behageligt Stykke. Der er vel ingen efter mine Tanker som herudi vil mene sig at være fornærmet.

At jeg endnu skal gaae videre i Sagen, maa en Informator i Musikken være ordentlig. Jeg tager det Ord ordentlig i den Forstand, at han rigtig passer paa sine Informations Timer, og ikke forsømmer dem. En Musicalist Informator maa og give agt paa, at hvo som lærer seer nøje og fast paa Moderne, og grundig tracterer dem, thi naar denne Umage er over, har man siden lettere Arbejde, Skolaren bliver til sin Nytte forbedret, ja kand derefter allene slittig ove sig.

Han maa og kunde tractere i det ringeste nok et andet Instrument, paa det han kand spille tilslige med Skolaren, som desrnarer derved kand lære Takten. I General Bassen har dette sin synderlig Nytte, thi det døde Basen, som General Bassen egentlig fører med sig, bliver formædelst den medspillende Melodie ligesom oplivet.

VI. Capitel.

Hvorledes den som lærer skal være, saa og hvorledes Informationen kunde være indrettet.

Den, som vil lære Musikken, maa være af et opmuntret Bæsen, men ikke af vilde og uanstændige Sæder. Han maa, paa den Tid han lærer Musikken, ikke være med andre Videnskaber at lære, formeget belæser. Hos nogle er det Skik om Formiddagen at lære udenad saa vel i Christendom som i andre Sprog. Om Eftermiddagen danse, fægte; saa har man Historien, Geographie, Arithmetic, Geometrie og deslige Ting at lære, til sidst skal Claveret for en Dag, og da er den, som skal lære, træt og fortrydelig, hvorndover det gaaer temmelig langsom til med at lære Musikken. Nogle er nok i den Meening, at deres Børn i Magelighed kand lære Musikken, naar de kun een eller to Timer om Ugen derudi blive informeret, og jeg troer det selv, det kunde gaae an, om vi nu som tilforn blev nogle hundrede Aar ældre.

Den som læres i Musikken maa være slittig; thi Musikken fordrer stor Umage, og man har mange fortrædelige Timer, førend man kommer til nogen Perfection. Han maa være estertænk- som. Han maa være begavet med en god Hukommelse, at han baade kand begribe, saa og beholde de mangfoldige Regler, som angaaer Musikken. Andre, som ikke ere af saa munter et Bæsen, ikke arbejdsomme, ikke synderlig estertænkende, og ingen god Hukommelse have, de kand maaskee og lære, men de behøve meere Tid der til. De, som ikke kand estersjunge en Tone, naar den bliver dem foresyngt, som c d e, de maa kun ikke besatte sig med at lære Musikken; thi de har intet musicalisk Gehør.

Han maa og i sine unge Aar holdes til Musikken. Nogle vilde, naar de ere tredive Aar, og derover, endnu begynde at lære Musikken, disse gjorde best, om de lod det fare, og spnøvede sig kun med at høre til. Fruentimmer bør man at lade lære Musikken i sin Ungdom og spæde Alder; thi ellers imod femten Aar og derover, bliver der intet af.

Naar nu en Scholar er med en god Læremester forsynet, saa er det langt fra ikke nok, at han alleene anvender de Timer, paa hvilken Læremesteren er til stæde; men maa end og i det ringeste udtrage sig een Time om Dagen til at exercere sig; thi at lære Færdigheden kand Maitren ikke indgive ham, men den maa han selv vinde sig ved slittig og idesig Øvelse.

Den første Maaned gaaer gemeentlig bort alleene med at lære Noder, med deres Inddeeling, og at kiende Claves. Derpaa fanger man an i den anden Maaned ligesom at bogstavere, nemlig at sammensætte de over hinanden staaende Bass og Discant Noder, og i det samme maa man strax foretage sig den nødvendige Application derpaa. I den tredje Maaned gaaer det alt bedre med at sammensætte Noder, og da maa de nødvendige Maneerer læres. Altsaa i fjerde, femte og siette Maaned kand man lære en god Deel lette Stykker, og de adskillige Fakt-Arter, og kand da en Skolar efter 6 Maaneders Forløb vel være saa vidt, at han ikke har meget meere nødvendig at see efter Fingjerne, men alleene efter Noderne, og kand da med all Rette vendes til at lære General-Bassen: Og i det samme fares fort med at lære Galanterie Stykker. Ved at lære General-Bassen har Skolaren noye at give agt, at han vel lære at kiende Tonerne og Modos, om det end og skulde koste nok saa megen Tid og Møye; thi dette maa læres forud, førend man kand gaae videre fort. Skolaren gjør vel i, om han begierer skrevne Regler af sin Læremæster, paa det han de selv kand efterlære; thi at saa mange hundrede Regler mundtlig alleene siges, forarsager at man de samme igien hastig forglemmer. Naar man nu i Signaturerne vel er undervettet, og kand tage Accorderne med deres Forandringer uden Fejl til enhver Tone, og veed den brugbare Forskiel imellem Con- og Dissonanzer, saa bør man Omsorg for, at eens Maitre kand forsyne een med gode General-Bass-Exempler af store Mestere, saadan som Corelli, men maa tage sig noye i agt, at man ikke lærer en Scolar Bassen i General-Bassen, som smaae og ey meget forfarne Mestere have udgivet. En Skolar maa selv igientage Reglerne, og ikke alleene lade det komme an paa Information.

Nogle taler meget om at præludere og phantasere, men jeg trøster dem alle vel til den Tid, da de noye haver lært General-Bassen, og troer gandske vist at jeg herudi har Ret. Dog kand man fornøye en Skolar, naar man imidlertid opskriver ham af de meest forekommende Modis, nogle Præludier og Phantasier.

Mange er i den Meening og siger: Mine Børn har lært at danke, altsaa er det nu lættene for dem at lære Musikken. Men dette kommer mig alt for latterlig for, om jeg gav mig i sær med at contradecere dem, og vil fast heller lade dem blive i deres Meening end ret forklare Sagen. Dog er det vist, at dette røver deres U-ersarenhed i den Musikaliske Videnskab.

Men herved vil jeg nu ikke opholde mig længer, men heller vil jeg nu raade dem som vil lære Musikken, at de den samme grundig og til gavn lærer! thi er Grunden slet eller gandske borte, saa er det ey at formode at Bygningen staaer længe. Man siger gemeentlig om Fruentimmer, at de, naar de blive giftede, lader Musikken gandske ligge; men det er ikke altid en afgjord Sag, thi mange, som har lært grundig, bliver ved at øve den, men naar dette ikke er skeed, saa er de nødte til at lade den ligge, hvorforsø man ey bør at beskylde deres Giftermaal, men alleene den be- dragelige Underviisning.

Den Anden Afhandling.

I. Capitel.

Om at lære Tegnene og Noderne.

Noderne bliver forestillet udi brugelige Tegn og Nøgler. Til den høyere Haand er for een Anfanger af Musiken Discant Tegnet eller Clavis nødvendig, da den Note paa den Linie (fra needen af opregnet) kaldes C. Discant Tegnet skrives saaledes

Nogle Informatores vender den Lærende til den Franske Clavis, som vel er een Lættelse, fordi at begge Hænder betiener sig af et Tegn, da udi den høyere Haand den Note paa 1ste Linie kaldes g. og udi den venstre Haand i Bassen ligeledes paa den første Linie g. Mens derimod har det Franske Tegn ogsaa sine Besørligheder, fordi at man stedse maa tilføje under de 5 Linier, endnu tvende Linier, til at forestille disse Zoner, nemlig f e dis d cis c, da man er tvungen til at opfylde Rummet inellem Discant og Bass Linierne saa stærk, at Ørene derved ikke vel kand gjøre Forstiel paa saa mange forekommende og over hinanden staaende Linier

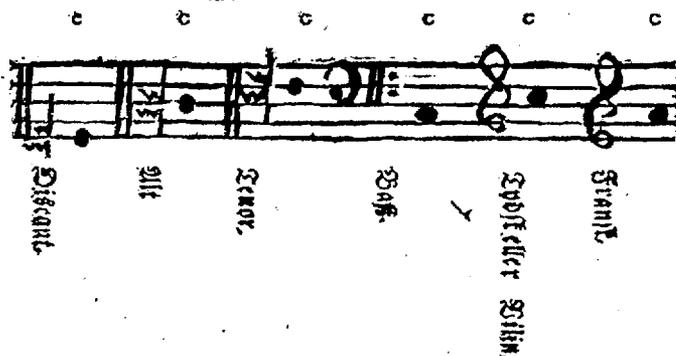

Det Franske Tegn har ligeledes denne Feil paa Claveret, een som lærer at spille, alle de Stykker, han agter at lære, først maa lade oversætte i dette Tegn, saasom sielden hverken i trykte eller skrevne Musicalier findes Fransk Clavis. Her i Danmark betiener sig de Claver Informatores stærk det Franske Tegn hos deres Skolarer, spørger man om Aarsagen; saa bliver svaret: det var den lætteste og snarreste Maade; Skolaren kunde ved Lelighed siden med lettere Møye lære Discant Tegnet, nemlig: c

thi kommer den som begyndt at lære Musiken dermed udi Banen, saa hænger Banen længere ved ham, end nye Regler. Saa er det og saa uvist, om den som vil lære paa Claver, kan anvende saa meget Tid at øve sig i adskillige forekommende Claves. derfor synes mig var det, det beste, at lære strax efter Discant Clavem. Violin Clavis hvor den anden Linie hēder g, holder men endnu for bedre, thi udi denne Clave findes mange Claver stykker, og om man forveppler Claveret, og vilde lære Flaut traverse eller Violin, da er man da allerede Moderne beklendt, saa at dog den forrige Læres Tid med Noder ikke aldsammen er forspilt. Udi den venstre Haand bliver Bass Clavis brugt g

er brugeligste Nøgler disse efterfølgende og ofte Alt og Tenor Nøglerne. Udi denne Tid gende

Med rette burde man at kiende dem alle, en Anfanger bliu ikkuns for det første, ved Discant i den høiere og ved Bas Nøglen i den venstre Haand.

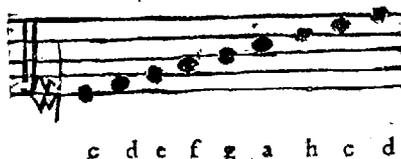
Da man nu udi Mæsiken bruger saa mange slags Tegn, saa kand man ingen gang vide, om Moderne heder c d e f &c. undtagen man først har observeret den for paa Linierne satte Tegn eller Nøgel, saasom Nu kan derfor een Visshed siges, at den første Note heeder d og den anden h fordi at det er Alt Clavis.

De forekommende Bogstaver udi Mæsiken ere

¹ C ² D ³ E ⁴ F ⁵ G ⁶ A ⁷ H

Navnene til Semitonierne ere :
cis dis fis gis b

Udi Discanten stiger Moderne paa de 5 Linier saaledes efter hinanden : paa den første Linie staar c, i Rummet d, paa den anden Linie e, i Rummet derover f, paa den 3die Linie g, i Rummet a, paa den 4de Linie h, i Rummet c, paa den 5te Linie d, &c.

Oste findes ogsaa meere end som 5 Linier, ligesom Melodien stiger høyt til

3 Bassen staar disse Moder paa de 5 Linier, der findes ogsaa Linier over de 5 Linier

Og saa under disse fem Linier

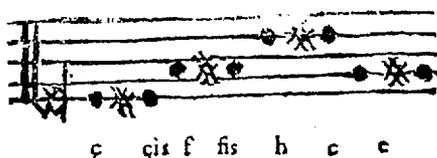
Samme Moder staar paa Linierne, da Linien gaar mit iglennem Hovedet af Moden og

samme staar imellem toende Linier. Naar nu een Anfanger vil lære ret at kiende : tager nogle Claveer Stykker for sig, og øve sig i at nævne Moderne, indtil han fornemmer deri en Ferdighed. Hvem forestrevne Maade ikke skulde synes tilstrekkelig nok, den vil jeg raade, at han betiener sig af nogle Ark skrevne Moder, og skriver over hver Note Bogstaver som hun heder. Da det ofte har arriveret at mine Skolarer paa sli Maade med hast haver lært ferdig at kiende Moderne.

At man nu kan gjøre Forffiel paa Semitonerne, saa bruges dertil efterfølgende Tegn:

Et Kryß Et b Et b quadratum
(1.) * (2.) b (3.) 9

Staar et * for en Note, saa forhøyer 9 denne Note, at hun stiger en halv Tone høyer &c.

Staar b for en Note, saa gjør det Noten en halv Tone dybere

Staar 9 for en Note, gjør det 9, at foregaaende * eller b bortfalder

Endeel bruger b i steden for * naar Tonerne falde, en halv Tone, mens det er uret.

Undertiden staaer der 2. 3. 4. og flere * i et Stykke foran, hvilke forhøyer alle de betrefsende Toner om en halv Ton.

De foranstaaende b gjør alle de betrefsende Toner om en halv Tone dybere.

De * og b som forekommer udi Stykket, og ikke staaer foran, gjelder intet videre, end som i samme Takt.

Naar man nu kiender Modernes Navne hvad de heder, saa har den, som vil lære Musikken, fornøden at vide, hvad en hver Note gjelder, saasom:

heel Takt. $\frac{1}{2}$ Takt. $\frac{1}{4}$ deel. $\frac{1}{8}$ deel. $\frac{1}{16}$ deel. $\frac{1}{32}$ deel.

Med Modernes Giendende eller Proportion forholder det sig saaledes:

En heel Takt har 2 halve Takter.

En heel Takt har 4 fierdendeel.

En halv Takt har 2 fierdendeel.

{ En heel Takt har 8 }
{ En halv Takt har 4 } Ottendeel.
{ En fierendeel har 2 }

{ En heel Takt har 16 }
{ En halv " " 8 } septendeel.
{ En fierendeel " 4 }
{ En ottendeel " 2 }

En heel Takt har 32	} toe og tredive deel.
En halv " " 16	
En fierendeel " 8	
En ottendeel " 4	
En septendeel " 2	

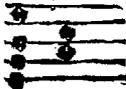
En Punct • hos en Note, forlænger Noden halv Parten saa meget som samme Note er. f. Ex. staaer en • hos en heel Takt, saa gielder • en halv Takt. Staaer • hos en halv Takt, saa gielder • en fierdendeel. Hos en fierdendeel gielder • en ottendeel. hos en ottendeel gielder • en septendeel. Hos en septendeel gielder • en 32 deel.

Her tager man atter nogle musikaliske Stykker for sig, og betragter Nodernes Proportion eller giældende meget vel.

Der findes og undertiiden 3 tilsammen overstregne Aattendeele, som er med en Bue og 3 Tal overtegnet, disse kaldes Trioler og gielder disse tre en Fierendeel. Lige danne forholder det

sig med Trioler i 16 deeler disse tre septendeele gielder 1 aattendeel.

Iblant andet merk ogsaa denne Maade denne har endnu ikke været længe i bruug, thi vores Lærere haver brugt den sidste lange Note foran, mens nu har man omvendt det, og bruger den tilsidst.

Evende lige kaldede Noder med en Bue betegnet, bliver i Spillen tilsammen bunden, saa at den første anslaaes, og den anden bliver kun uden nye Anslag anholder Staae der 2 eller flere Noder over hinanden da bliver de tillige anslagen.

Naar man nu paa denne Maade ere bleven gandske ferdig i at kiende Noderne, baade efter deres Navn, som og giældende, saa at man lige saa gesvind kand udsige Noderne, som man ellers kunde læse i en Bog Bogstaverne og Ordene, da kand man betragte Claveret og paa samme lære at kiende Clavererne.

Claveret præsenterer sig i 4re Octaver, saasom fra det dybe c indtil det andet c er en Octav. Fra det andet til tredie c, den anden Octav, fra det tredie til det fierde c, den tredie Octav, og fra det fierde til det femte c, den fierde Octav.

Endeel Claverer gaaer op i det trestroegne d, og nogle endnu høiere, og nogle endnu dybere end det dybe c.

Man har i hver Octav fra c til c, eller fra g til g 12 Claves, hver Claves efter vores nu omstundene Temperatur er udi Klangen en halv Tone, saasom fra c til cis en halv Tone, fra cis til d en halv, fra d til dis en halv, fra dis til e en halv, fra e til f en halv, fra f til g en halv, fra g til gis en halv, fra gis til a en halv, fra a til b en halv, fra b til h en halv, fra h til c en halv Tone. Nogle Claver Informatores siger: De heele Claves ere heele Toner, og de imellemliggende korte ere halve Toner, saa at efter deres Regning er e og f en heel Tone fra hinanden, og h og c ligeledes en heel Tone; men udi mit Fæderneland ere de ikkun halve Toner;

thi naar B (hvilket forhøyer ifkun om en halv Tone) staaer Tegnet for e , saa gribes ja f der for. Staaer X for h , saa gribes jo c , paa den Maade og efter deres Regning saa forhøyes de jo X saa vel om en heel, saa og om en halv Tone. De bringe noget smukt til Forvs, jeg vilde gjerne see og vilde den Ordning, som de derefter brugte i at docere General-Bassen.

II. Capitel. Om Takten.

Musik, undtagen Kirke-Malmer og Recitativer mda inddeles efter Tiden, da Tidens Afspasning er Takten udi Musikken.

Den lærende stiller sig da Takten saaledes for, f. Ex. at en heel Takt varede en heel Time, saa varede en halv Takt en halv Time, en fjerdedeel et Qvarteer, en ottendeel et halvt Qvarteer, og en Sextendeel halvparten af et halv Qvarteer.

Tagten, eller Tiden naar en Tagt er ude, bliver udi alle musicaliske Stykker tilkiende givet med en Streg, og udi samme Stykke er da alle Tagter af en slags Tid og Bedvarenhed. Saa som et Stykke der er af slet eller 4 fjerdedeel Tagt, indeholder saa mange Noder, som ved sammen Reining gjør 4 fjerdedeele. Udi en $\frac{3}{4}$ deel Tagt reignes fra den ene Takt-Streg til den anden 3 fjerdedeel, eller og saa mange Noder, som tilsammen indeholder 3 fjerdedeele o. s. v.

De forekommende Takter udi Musikken ere følgende, og skrives saaledes:

C slet eller 4 fjerdedeel Takt

$\frac{2}{1}$	tre heele Takter
$\frac{3}{2}$	tre halve Takter
$\frac{2}{4}$	toe fjerdedeel
$\frac{3}{4}$	tre fjerdedeel
$\frac{3}{8}$	tre ottendeel
$\frac{6}{8}$	sex ottendeel
$\frac{9}{8}$	nue ottendeel
$\frac{12}{8}$	tolv ottendeel

vaa en Takt.

Disse ere de brugeligste slags Takter. Nu er det Spørgsmaal: Hvorledes Tiden af hver slags Takt kand læres. Efter min Skionsomhed kand Tiden asmaales med at tælle; Thi for Exempel: Jeg tæller een, toe, tre, fire; saa bruger jeg dog en vis Tid der til, førend jeg ender at tælle. Men forstaae, naar der tælles, at der da kommer lige lang Tid til hver Deel.

Bed Tælningen staae med Haanden ned ved hver Tal, dog saaledes, at hver Slag kommer eens Tid med hinanden, at det træffer sig lige saa accurat, som de vel indrettede Uhre-Hjul, tilkiende giver sine Slag formedelst Perpendiculen. Naar du nu meget accurat nedslaaer med Haanden, og tillige accurat tæller med Munden, saa udviser sig strax hvor megen Tid der horer til en Takt i en fire fjerdedeel Takt, naar du tæller og staaer fire lige Deele. Vigesaa udi en tre fjerdedeel Takt, saa tæller du tre lige Deele. Udi toe fjerdedeel Takt til toe, og saa fremdeles i alle de øvrige Takter.

Udi	4	fjerendeel Takt	tælles og slaes	3	lige Deele	
	3	tre heele Takter				4
	3	tre halve				3
	2	toe fjerendeel				3
	4	tre fjerendeel				2
	3	tre ottendeel				3
	4	sex ottendeel				3
	8	tre ottendeel				6
	8	sex ottendeel				6
	9	nie ottendeel				9
	8	nie ottendeel				9
12	tolv ottendeel	12				

Naar man nu er vel over herudi, saa merk videre dette: At Nedslaget udi hver slags Takter, forholder sig fremdeles saa: At der kun siden i Begyndelsen af hver Takt nedslaaes, saasom Syngere ne med Haanden, Instrumentalisterne med Foden; naar man nu har nedslaaet udi en lige Takt, saa bies indtil den halve Takt er forbi, da man ophæver Slaget i Begyndelsen af den anden halve Takt, og forfarer saa med alle Takterne det heele Stykke igiennem indtil Enden. Ved dette Taktslaaen kand man gandske noye viide at deele hver Takt udi halve Parter, saa 4 fjerendeel Takt er halv Parten 2, og i 2 fjerendeel Takt er halv Parten een. Udi Tripel Takt, saasom tre fjerendeel Takt bliver de toe fjerendeele udi Nedslaget liggende, og den 3die kommer i Opslaget. Somme bruger den Maade, at de slaaer ned ved den første fjerendeel, hæver noget op ved den anden, og endnu høyere ved den tredie fjerendeel, hvilket jeg holder endnu for den beste Maade.

Tre ottendeel Takt er udi Inddeeling af Ned- og Opslaget lige $\frac{2}{3}$ Takt.

Tre heele Takter $\frac{3}{4}$ ligedan som $\frac{3}{4}$ Takt.

Tre halve Takter $\frac{3}{2}$ ligeledes som $\frac{3}{2}$ Takt.

$\frac{3}{8}$ Takt kommer de 3 første ottendeele i Nedslaget, og de 3 sidste ottendeele udi Opslaget; dog, den der slaaer Taktan udi en Musik, kand ved hver ottendeel bevæge Haanden, mens fornemmelig at man kand see, naar Nedslaget skeer ved den første ottendeel, og Opslaget ved den fjerde ottendeel.

I nie ottendeel $\frac{2}{3}$ Takt kommer 6 i Nedslaget, og 3 udi Opslaget, men for Tydeligheds Skyld, kand ved hver ottendeel Haanden bevæges.

I tolv ottendeele $\frac{12}{8}$ Takt kommer 6 i Nedslaget og 6 i Opslaget. Det er meget beqvem for den Spillende, naar han seer udi denne slags Takt ved hver ottendeel Haandens Bevægning, eller i det mindste ved hver tredie ottendeel, den første ottendedeel tydeligere anslaget, end de andre. Naar man nu forstaaer dette foregaaende, saa merk videre: hver slags Takt eller Tid kand man indrette sig langsom og gesvind. f. E. Naar jeg tæller 4 fjerendeel Takt gandske langsom, saa bruger man jo længere Tid der til, end naar der tælles gesvind 1. 2. 3. 4. Tæller jeg og slaaer lidet gesvindere, saa bruges ja ikke saa længe Tid der til, som ved forige langsomme. Tælles 1. 2. 3. 4. endnu gesvindere saa bruges endnu mindre Tid der til. Tæller jeg gandske gesvind, saa forstaaer sig, at Tiden eller Taktan er ogsaa meget kortere. Tag nu efter denne Maade et musikalsk fire fjerendeel Takt Stykke fore, slaae og tæl ved Begyndelsen af hver Takt ned, naar du nu har slaget og tillige tallet 4 saadanne accurate Deele, strax begynder den anden Takt, tæl i samme atter accuratissime med lige Slagen og Tællen 1. 2. 3. 4. saa er Tiden af den anden Takt forbi, og saa fremdeles i tredie Takt og videre. Imidlertid du saadan tæller, saa peeg med Fingerne paa Moderne, saa seer du strax, hvorledes Moderne holder eller gaaer fort, og Takterne følger paa hinanden, og hvor megen Tid at der behøves til hver Note, og naar hver Takt begynder og ender sig. Befindes udi en 4 fjerendeel Takt, een heel Takt Note, saa forstaaer det sig selv, at jeg holder Noten saa længe an, indtil Tiden formedest jeg tæller 1. 2. 3. 4. (nemlig 4 fjerendeel) er forbi. En halv Takt passerer forbi i det jeg tæller 2 fjerendeele.

Befindes en heel Takt Note med en Punct ved, saa tæller jeg 4 fierendeele for Noten, og 2 fierendeele for Punctet.

Befindes en halv Takt Note med en Punct ved, saa tæller jeg 2 fierendeele for Noten, og een fierendeel for Puncten.

Befindes en fierendeel Note med een Punct ved, saa tæller jeg 1 fierendeel, og holder nu Noten for Punctets Skyld halv Parten saa længe an, nemlig en ottendeel.

Befindes en ottendeel Note med en Punct ved, saa holder jeg Noten for Punctets Skyld en sextendeel.

1. 2. 3. 4.

Staaer det saadan saa tæller jeg for den halve Takt 2 fierendeele, paa den tredie fierendeel, spilles de to, og paa den 4 fierendeel de to sidste ottendeele.

Staaer der 8 ottendeele, saa kommer 2 ottendeele paa een Fierendeel. Tæl nu accurat paa 4re og spil imidlertid, saa seer du strax hvor meget Tid der behøves.

1 2 3 4

Staaer Fierendeele, ottendeele, og sextendeele iblandt hinanden, saa tæl accurat og slaae 1. 2. 3. 4. saa finder du strax hvor langsom og gesvind Moderne skal spilles

1 2 3 4

1 2 3 1 2 3 1 2 3 1 2 3

Om at afmaale Tiden udi Takten maa fremdeeles agtes: Man kand efter eget gode Lykke afmaale Takten langsom eller gesvind, men man maa vel see til, hvad Maal af Tiden Takten udi et musicaliff Stykke kand tilkomme.

Er det et langsom Stykke, saasom: Adagio, Lamentabile: Lento Grave, Affettuoso, Andante, saa bliver Maalet af Takten efter Stykkets Begierende ogsaa langsom indrettet og afdeelt. Udi en Allegro, Presto, Vivace, Spirituoso &c. Maalet af Tiden udi Takten fortere, og da gaaer Stykket følgerigen gesvindere.

Hvo der nu vil spille et musicaliff Stykke, han see Forst til, hvad slags Takt det er udaf, om det er af lige eller trippel Takt.

2. Om det er et langsom eller gesvind gaaende Stykke.

Et levende eller munter gaaende Stykke kand bestaae af alle slags Takter. Et Trauer-Stykke kand ligeledes forfærdiges udi alle slags Takter.

At man ikke seer sig for, deraf skyder, at ofte de beste Stykker bliver spillet uret, fordi at Afmaalingen ikke treffes, da man spiller Adagio all for gesvind, og Allegro eller Andante for langsom,

som, altsaa at der der en Componistens Meening ikke treffes. Derfor maa enhver, som vil spille et Stykke, forud see til, om der ved Begyndelsen de foran i Stykket skrevne Ord heder, Adagio, Grave, Andante, Allegro, Presto, &c. hvorefter siden Maalet eller Tiden af Takten skal afpasses.

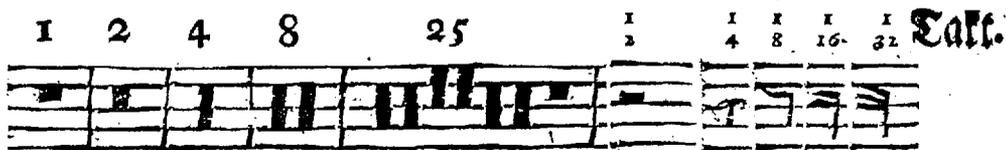
Om nu Allegro gaaer gesvindere end Presto, eller Presto gaaer gesvindere end Allegro, eller og om Andante gaaer gesvinder end Grave, derom efterlaane udi den her under anførte Musicaliske Lexicon, hvor du da faaer Esterretning derom.

Naar man til et musicalisk Stykke ved den første Takt ret har asmaalet eller afpasset Tiden eller Takten, nemlig hvor megen Tid der til behøves, saa megen Tid behøves ogsaa til en hver efterfølgende Takt udi samme Stykke. Takten i Musikken falder den lærende allestider tungt; men paa foregaaende Maade, nemlig ved Tællen, Gødens Taktslagen, og en tydelig Demonstration af Læremesteren kand det gandske let begribes, allerhelst naar Læremesteren er begavet med Beltaalenhed, Præcin og Taalmodighed.

III. Capitel. Om Pauserne.

Pauserne udvilsker eller giver tilkiende, hvor længe jeg udi Spillen skal holde stille, og rigtig igien begynde.

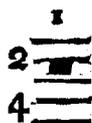
Pauserne forestilles paa efterfølgende Maade:

Her pauseres en heel Takt. Man holder saa længe stille, som man ellers bruger Tid at spille en heel 4 Fierendeel Takt.

Denne Pause gielder een Takt, efter denne Takt Maade, fordi Takten er tre fierendeel Takt.

Denne gielder een Takt, efter denne Takt Art.

Denne 1 Takt efter denne Takt Art

Denne en Takt efter denne Takt Art.

Denne gielder udi 4 fierendeelse i $\frac{1}{2}$ i $\frac{3}{4}$ i $\frac{6}{8}$ og i $\frac{12}{8}$ Takt en halv Takt.

Denne Fierendeel Pausse gielder i alle slags Takter en Fierendeel.

denne gielder $\frac{1}{8}$

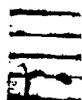

denne gielder $\frac{1}{16}$

udi alle slags Takter, undtagen udi $\frac{3}{4}$, $\frac{5}{4}$

denne gielder $\frac{1}{32}$

En Punct ved $\frac{1}{2}$ deel Pausse formeerer Pausen om $\frac{1}{2}$ deel, dette kommer i $\frac{3}{4}$, $\frac{6}{8}$, $\frac{2}{4}$, $\frac{12}{8}$ tidt og ofte fore.

Naar der ere mange Takter at pausere, maa man noye passe paa Takt-Slaget, og tælle ved det første Slag 1. ved det andet Slag 2. ved det tredje Slag 3. og saa fremdeles. f. E.

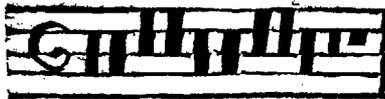
Tæl nu til 5.

5.

Tæl nu til 39.

39

Tæl nu til 5 og en halv. paa den halve tæl to Fierendeelse.

5 $\frac{1}{2}$

Tæl

Tæl nu til 4 udi tre fierendeel Takt.

Tæl nu til 16 udi $\frac{7}{8}$ Deel Takt.

16

Vas vel paa Takt: Slaget, tæl ved hver Slag, men man maa ingen andre Tanker have, at man kand begynde rigtig, naar den pauserende Tid er forløben.

Tegnenes Betydning.

Signa Chromatica ere \times og b, det første ophøyer, det andet fornedrer om en halv Tone.

Signa Mensuræ ere tvende Slags, det eene C betyder 4re Fierendeel Takt, det andet C med en Streg igiennem, betyder at Mensuren gaaer gesvinder og bruger man dette sidste i Allabreve.

Signa Repetitionis ||: betyder at foregaaende skal igientages og repeteres. Det ||: || betyder, at ikkun det som der imellem forekommer, skal igientages. Det : udviiser, at der skal igjen begyndes fra dette Signo.

Signum Finale ⌣ eller saa ⌢ betyder Slutningen paa et Stykke.

Signum Connectionis ⌢ uden Punct, binder tvende Noder tilsammen, saa at den sidste ey er nodig at anslaaes.

Signum Quietis ⌣ det staaer over eller under Noden, betyder at samme Node skal holdes længe.

IV. Capitel.

Om Applicationen af Hænder og Fingrene.

 en Lærende maa venne sine Fingere strax udi Begyndelsen af Claver: Spillene, at holde dem meere frumme end lige udstrakte.

For alting merk, at Tommel: Fingern den holdes vel nær til Pege: Fingeren, ja udi Spillet mest under samme.

Kommer der imellem Semitonier, da brug til Semitonien ikke Tommel-Fingeren, men i steden derfor Pege-Fingeren; thi Tommel-Fingeren er for kort.

Endeel vænner dem til at spille alle Tertier, saa vel opstigendes, som nedgaaende med den 2den og 4de Finger, som klinger i Anslaaen kun lukket, og er udi gesvinde Sager ubrugelige.

Nu omstunder er Mode, at kaste Hænderne over hinanden, saasom den Høyre over den Venstre, og den Venstre over den Høyre, hvilket er ikkun gandske lært, omendskjønt det synes for den usidende af Musikken forunderlig; thi sagdant et Stykke er derefter indrettet. De paa dens ne Mode af smaa Componister satte Stykker haver liden Effect. For Dammer er det besøerligt, naar de er snørt, og Armene med Kniplinger behænger.

V. Capitel.

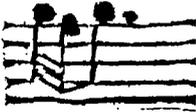
Anlangende Manererne.

1. **T**en Triller, er en meget bekjendt Manneer, og bliver gjort saaledes:

Man tager en og den nest oven ved ligende heele eller halve Tone, (efter Tonens Beskaffenhed) og anslaaer med en Gesvind Bevægning begge Claves, den ene efter den anden. Ens deel Lærende gjør det behend nok paa Claveret, men Andeel derimod gjør det kuns langsom, hvilke maa vel øve sig deri; thi en god Triller er meget smukt. Den bestaar i en Secunde Major, og en Trillette (som Italiænerne kalder det) i en Secunda Minor.

2. Et Forslæg (eller Accent) der berøres gesvind den deroven eller neden for liggende halve eller heele Tone (efter Tonens Beskaffenhed) forher, førend man andslaaer den rette Tone, ofte bliver ogsaa den oven eller neden for liggende halve eller heele Tone gandske sagte sloffet.

3. Sløfning, gjøres fra den tredie, oven eller neden for liggende Tone, som med Gesvindighed anslaaes opad eller nedad, indtil den rette Tone, saaledes at den rette Tone beholder sin Accent og Force. En Sløf bestaar udi en Tercia efter Tone Maaden.

4. Mordant, lader sig best oplyses ved Noder, som her bekommer den

sidste Note Accenten! En Mordant gjøres og paa efterfølgende Maade:

5. Passagi heeder en Igiennemgang, eller en gesvind Løbere, og skeer saavel gradatim, som saltuatim, og kand gjøres op- og nedstigendes, saasom:

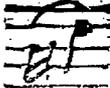
Gradatim eller Drappedis.

Saltuatim eller Springvis

En Triller skrives med tr. over Noden. En Trillette med t.

Et Forslag skrives saaledes:

En Sloyse saaledes:

En Mordant af samme med et m. over Noden.

Sbor man bruger Manererne.

bruges alle Tider for en Cadens Mode

ved tre efter hinanden opstigende Noder

eller bedre

ved tre efter hinanden nedstigende Noder

En Triller

eller bedre

ved flere nedstigende Noder

ved tilsammenbundne Noder, paa den anden halve Part af Noden

sids og ofte 4 Triller efter hinanden

bruges ved to eller tre lige klingende Noder, og gøres oven fra

Et Forslag

et sløvsende Forslag

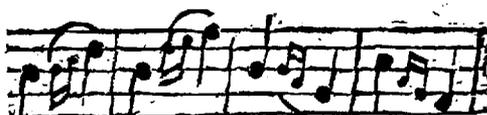

her holdes h længere end c

et Forslag bliver allerider gjort efter Trillo for Finalen, i den cadancerende Mode

En Sløyse bruger man, naar Melodien følger eller falder om en Terz eller flere Toner.

En Mordant bruges meest til den første Note i Takt

den bruges og, naar mange lige eens lydende Noder følger efter hinanden, saa finder man dette altsaa forekrevet.

Passagi kand man udi langsom gaaende Stykker ved springen Noder, som:

Vil man nu betiene sig af disse Manerer, saa observere denne nødvendige Regel: Betragt vel de forekrevne *a* eller *b*. Vær vel at kiende Tone Maaden, at man bruger disse Manerer rigtig, og ikke forveksler Tonen og tager *c* for *cis*, eller *f* for *fis*, *b* for *h*. *zc*.

Tremuletto er en Rystelse og Bevning, og altsaa og at regne iblandt Manererne, den klinger hjrlig, naar samme steker paa sit rette Sted, og i saadanne Stykker, som stiller noget sørgeligt, fortrædeligt eller bevægelig for; men udi lystige og muntre Sager er det bedre man bruger i steden derfor en anden Maneer

Denne Bevning, eller paa Italiensk kaldede Tremuletto, gøres paa efterfølgende Maade: Tryk den Clavem hart an, lad Fingeren paa den anholdende Note sagte bevendes blive liggende, saaledes, at Strængen under vedvarende Anholdende vekselsviis der ved bliver hævet baade haart og linn, mens man maa være sig at man ey trykker Strengen i Stykker. Somme Claver-Spillere kand ikke bevære en Clavem paa Claveret, de jo af en slem Bane maa saaledes trykke den, at man i de munterste Stykker maa høre et Lamentabile. Endeel Organister trykker ogsaa paa Orgelverk udaf en Bane, men Orgelverket klinger derfor ikke bedre. Paa Clavicimbalet hjælper Trykken slet inter; kun alleene paa velklingende Claverer med ret godt Brug. Mange Claverer lader sine Toner ikke bringe til nogen Bevelse eller Tremulet, om mon end træder det med Føderne.

En vis Secte af Claver-Spillere er i den Tanke, at naar de slog een Note an, foruden at tilføye den en Maneer. begif de en heilig Fensl, de forderve derfor heller Melodien saaledes, at man formedelst lutter Maneerer neppe kand kiende Melodien af Stykker. Man var endda fornøyet naar de brugte deres udzierende Fliskerie paa behørigte Steder, men hvor der skal gøres en Trillo, saa

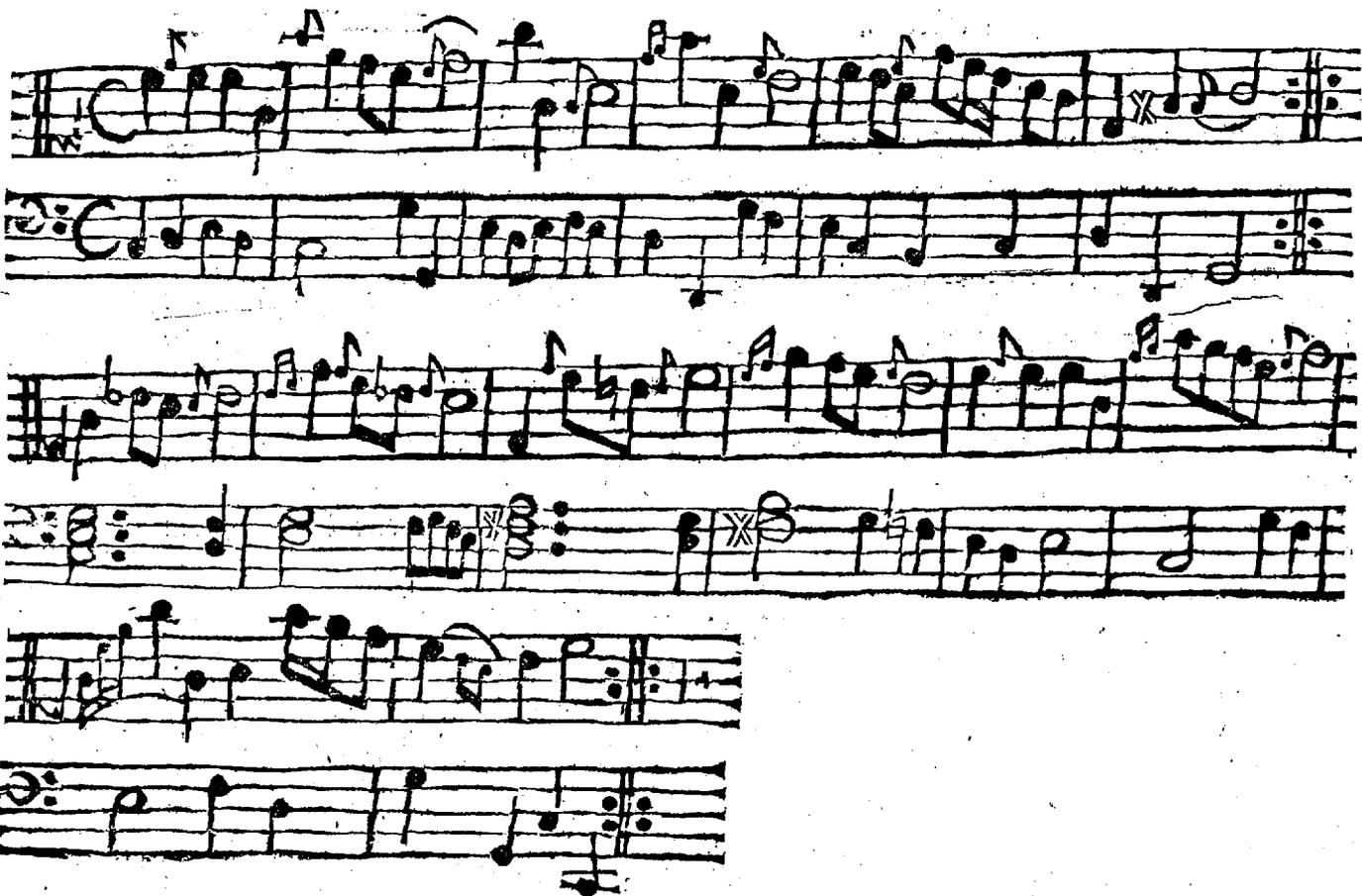
saar gjøre de en Mordente, og i Steden for et Forslag eller Accent en Sløfse, og hæver med Fø-
nerne, (nemlig med Tremulekterne) saa jammerlig, at man skulde tænke, man hørde i den koldeste
Vinter et Echo af en halv Skot heedsultene Ulve; dog spiller Mon Maitre usforligelig. For min
Part, hvel ikkun immerfort, men vænn ikke andre der til uden Judicium. Dog dine Skolarer
kand sige: Ulula cum lupis cum quibus esse cupis.

Vel anbragte Maaneerer ziirer et Stykke, og ere lige saa umistelige der i, som Urterne ere i
Maden. Der ere endnu større og vidtsøftigere Manerer, allerhelst naar een Sanger eller Ins-
trumentalist slutter i en Cadence, hvilke jeg maa paa et andet Sted udføre, thi dertil horer en
Ferdighed og en noye Kiendelse af General Bassen.

VI. Capitel.

Hvorledes Musicaliske Haand-Stykker skal spilles paa Claveret

 En Lærende, naar han har vel fattet foregaaende Regler, begynde da at practicere sam-
me paa Claveret, og tage et Stykke af letteste Tone føre, saasom C. samme maa ey
have en tung Applicacion, saasom efterfølgende Stykke. (a) Der ved maa altsaa merkes:
1) Hvorledes Noden hedder, man vil anslaae. 2) Hvad samme Note gielder. 3) Med hvad
for en Finger jeg skal anslaae hende. 4) Hvor jeg anslaaer hende paa Claveret.

(a) C holdes for den letteste Tone, fordi, at ingen eller b findes i Systemate. Det er derimod ikke tvivle paa, at
det jo var den tungeste Tone at spille, saasom en Anfanger lærte de første Stykker af sis dar, som har 6
for an, da han siden havde stor Umage, at spille et Stykke foruden eller b.

I Begyndelsen spiller man kun sletvef efter Noderne, og observerer, de nu anførte 4 Regler. Naar man nu har bekommet heraf om Alting Efterretning, nemlig hvor mange Discants Noder den skal anslaaes imod Bassen, eller Bassen imod Discanten, og rigtig veed at trefte dem; saa tager man endnu et par Stykker for af samme c Tone.

Derneft tager man g Tonen for. Denne Tone Maade haver i Systemateet 1 * for f. Jeg skulde vel anføre nogle Stykker af g dur, men deslige Stykker ere gemeene nok, og jeg veed enhver beviser mig den Lieneste, at jeg maa spare den Umage, at sætte Exempler.

Siden tager man d dur, denne Tone Maade har 2 * i Systemate et for f og et for c.

Derpaa tag videre Stykker fore af a dur, denne Tone Maade har 3 * i Systemate, et for c, for f, og for g. Her vil jeg dog anføre en liden Menuet

Naar man vil vide, hvad for en Tone (bedre sagt, af hvad for en Mode) et Stykke er af, saa søg Enden af Stykket; naar det ikke gaaer Da Capo (fra foraf igien) hvad den sidste Note i Bassen heder, der til opsig Tertien til samme Note, udiiser sig i samme Stykke Tertia Major, saa er Stykket dur; udiiser sig Tertia Minor, saa er det mol. Om man nu vil finde den rette Tert, da maa der vel betragtes de i Systemate (foran paa Linierne) sig befindende *

og b, om Tertia har foretegnet et *, eller slet intet. Hvoraf en Tert bestaaer, fandt efter. slaes i min Afhandling om Tertien i General Bassen."

Nu burde man at tage E dur fore, men denne Tone falder en Anfanger meget difficult, dog vil jeg en liden Polonoise af c dur føye her ved, med 4 * fore.

Nu vender man sig til Moll Tonerne, saa er dens første og letteste a Moll. Denne Tone Maade er noye i Forening med c Dur efter Fortegnelse, thi a Moll har ligesom c Moll ingen eller b i Systemate. Den Lærende tage et let Stykke for af a Moll. Jeg kunde vel soge et Stykke herved mens det ville ikkun udfalle, ligesom jeg vilde bære Vand udi Suen, der er des foruden. Vand nof.

Derpaa tager e Moll den har et Ilge g Dur foretegnes. Derefter h Moll, denn Tone Maade er udi Fortegnelse som d Dur. Stykker af h Moll er noget rare, og ikkun af slet Besen (see i Lexicon om h Moll) her vil jeg dog anføre en liden Piece

Saa disse med et \times foretegnede Tone Maade, gaaes til dur Tonerne, som udi Systemate med b ere foretegned, saa først til f dur, som har et b i Systemate, Stykker af f dur finder man over alt.

Derefter tag b dur, den har 2 bb i Systemate, et for h et for e.

Herefter foretag dis dur, denne Tone Maade har 3 bbb i Syst. saasom et for a et for e og et for h.

Herefter foretag as dur med 4 bbbb. Denne Tone Maade er vel endnu lidet for kunstig, og vilde komme den Lærende meere fortrædelige end behagelig fore. Desforuden er nu vel i 10 Aar knap et par Stykker af samme Tone kommet til Dags Lys.

Imidlertid ville vi gaae til de med b foretegne og meest brugelige Moll Toner, da er D Moll, med et b i System. den første. Derfra gaaer man til g Moll, som har 2 bb. Der næst tages c Moll fore med 3 bbb. Denne Tone er vel tyngere men formedelst sin Liffighed og Sødhed, findes deraf Stykker nok.

Naar nu den Lærende har af de anførte Toner, saasom 1. C dur. 2. G dur. 3. D dur. 4. A dur. 5. E dur. 6. F dur. 7. B dur. 8. Dis dur, saa og Moll Tonerne, saasom 9. A moll. 10. E moll. 11. H moll. 12. D. moll. 13. G moll 14. C moll. foresadt i Claveer Stykker, saa er der vel undertiden forekommet Passager i udvigende Tone Maader. Saasom et Musikalisk Stykke af A dur, bliver ikke alle Tider i A dur til Enden, men viger ogsaa udi andre Toner, som i E dur, Fis moll, Cis moll, D dur og H moll. Om nu en Tone har sig en Udvigning, saa bliver man ved det samme der af de andre Tone Maader bekiendt. Dette er den Musik-Lærende nødvendig at vide, nemlig, saa ofte som et nyt \times eller b eller h forekommer, som ikke er foretegned i Systemate, saa snart viger Tone Moden i samme Stykke ud, og man kommer i en nye Tone Maade.

De øvrige Tone Maader, saasom 1. Cis dur, 2. Gis dur, 3. Fis dur. 4. H dur. 5. Fis moll. 6. Cis moll. 7. Gis moll. 8. Dis moll. 9. F moll. 10. B moll, kommer ikke saa ofte fore, og findes iblandt Musik-Mestere ikkun saa saa serdig, at de kand spille alle 24 Toner lige fertig, men de regner immer endnu nogle Tone Maader under de Terras incognitas. Den, som ikke gjør ret Falt af Musikken, bringer det meget mindre saa vidt, at han i alle Tone Maader saaer lige eens Fertighed, kand han kun bringe det saa vidt, indtil at han saaer de Tone Maader ad Praxin, som har 4 \times eller 4 b i Systemate, saa har han bekommet noget stort, og har vel sin Livs Tid derpaa at arbejde. Probeer kun,

Naar man nu af alle brugeligste Tone Maader har lært endeel lætte Stykker, saa skal man ikke holde sig længe op med Menuetter, Muzkyer eller flere andre saadanne Goglerier, men gaae strax videre til større Stykker, som Symfonier, Concerter, og Sviter, man kand jo udvælge nogle lætte i Begyndelsen, og Tid efter anden immer tyngere.

Det bliver heller ikke nok at en spiller et Haand Stykke 20 eller 30 gange ret efter Noderne igiennem, een ikke for vel øvet spiller det vel 100 gange igiennem, og treffer det dog ikke, derfor maa Stykket ikke bortkastes, mens med Taalmodighed og een ukiedsommelig Flid søges at bringes til Perfection. Mig kommer endnu ihu:

Jeg har tidt og ofte fornummet hos Scholarne, at de har bekommet Appetit snart til et, snart til et andet Stykke at lære, saa snart har de ikke hørt et smukt Stykke af en anden, de har jo begiert at lære det, omendstiont det har været demnem alt for høyt og for tungt, naar jeg derom har gjort dem fornuftige Forestillinger, at det var dem meere skadeligt end som behjelpelig til Musiken, da har de vel meent, jeg ville med Villie ikke ret lære dem denne Kunst, men søgte kun at opholde dem, hvilket aldrig har været min Meening ikke heller bliver. Alt saa er jeg ofte bleven imod min Villie rvingen der til, og har skulde lært dem at flyve førend de musicaliske Fiere vare vopne; saa har de endeligen vel lært et Stykke, men ogsaa brav lært at spille foruden Maader.

En hver følg altsaa Tone Maaderne i foreskrevne Ordning, saa gaaer han vffer, og har denne Forhaabning, at Tiden, Pengene og Umagen er ikke spilt, men han bliver daglig og daglig meere og meere i Musiken perfectionirt, derimod een anden, som uordentlig gaar til Bert aldrig nogen vis Grund derudi legger.

Den Tredie Afhandling

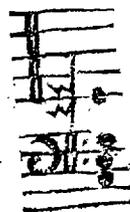
I. Capitel.

Anlangende General Bassen.

General Bassen er i sig selv (siger Capelmester Heinchen) et af Musikken saant Videnskab, hvorved man formedelst visse Regler kan finde til den eneste forelagte Bas Stemme, een fuldkommen Harmonie, at hun kommer nøye overeens med den dertil satte Vocal og Instrumental Musik. Til enhver Note udi General Bassen hoor ingen Tal eller Signaturer overstaar, bliver alleieder taget Tertz, Qvint og Octav, som med et Ord kaldes en Accord:

Der horer til hver Accord tre Stemmer nemlig 3. 5. 8. saa fand de samme Stemmer, og trende gange forandres, saasom først kan 8ven tages overst. For det andet naar Qvinten tages overst, og tredie gang naar Tertien tages overst. En Accord af 3. 5. 8. kaldes og saa gemeenlig Trias harmonica.

Naar man nu vil søge paa Claveret en Accord eller Triadem harmonicam; saa gribes for Exempel i Fundamenten (Bassen) med den venstre Haand c, den høyre Haand opsøger der, til Tertien som er e, Qvinten som er g, og dernest Octaven som er c. den høyre Haand kommer udi dette Greb Bassen ald for nær, derfor kan samme Accord i

den høyre Haand tages en Octav høyre
saa fand man og paa samme Maade
dette.

Ligesom man nu har funden Accordten til c,
lætteligen søge flere Accordter. Herved merk

Octava, er altid ligesom Fundament Tonen er; staar i Bassen d, saa er og Octaven d, staar cis, saa er cis Octaven, staar der b saa er b Octaven, og saa fremdeles. Altsaa bruges ikke nogen videre Underretning til at finde Octaven. Man stiller sig endnu dette fore, naar jeg griber til en Tone, Octaven, da er det lige meget, om den ligger 2 Octaver fra hinanden; thi til det dybe C paa Claveret er det høyeste c dog ikke mere end en Octav, omendskjønt det ligger 4 Octaver fra hinanden, altsaa er og det dybe d og det 3 d derfra, paa Claveret ligeledes for en Octav at regne, omendskjønt den er to Octaver fra hinanden. Ligedan forholder det sig med Tertien. Naar jeg nu søger Tertien til de dybeste c, saa staar det mig frit fore at regne Tertien til c som er e, hvor jeg vil paa Claver, om c og e end var 30 Claves fra hinanden. o. s. f.

Tertien finder man paa efterfølgende Maade: Naar jeg anslaaer c, og tæller fra c af i høyden, Claves, til den høyre Haand, saasom ¹c ²cis ³d ⁴dis ⁵e, saa er e Tertia major. (De Ord major og minor bruges i General Bassen hos alle Tal, major betyder større og minor mindre.) Naar Tertia bliver taget udi en Accord, saa kaldes samme Accord Dur, og gribes Tertia minor, saa heeder samme Accord Moll. Vil man søge Tertia minor til c, saa tæl ifkun 4 Claves fra c op ad, saasom ¹c ²cis ³d ⁴dis, da bliver dis Tertia minor til c. Forstaaes altsaa at enhver Tertia major indeholder 5 Claves og Tertia minor indeholder 4 Claves eller halve Toner.

Qvinta perfecta, som alle Tider horer til Accord udviser 8 Claves. Vil jeg nu søge Qvinten til c, saa tæller jeg ^{1 2 3 4 5 6 7 8} c cis d dis e f fis g, da g udviser Qvintam til c. Søger jeg Qvinten til gis, saa siger jeg ^{I 2 3 4 5 6 7 8} gis a b h c cis d dis, saa er dis Qvinten til, gis. Altsaa sees at hver ottende Claves fra Bass nedent af, alle Tider viser Qvintam perfectam.

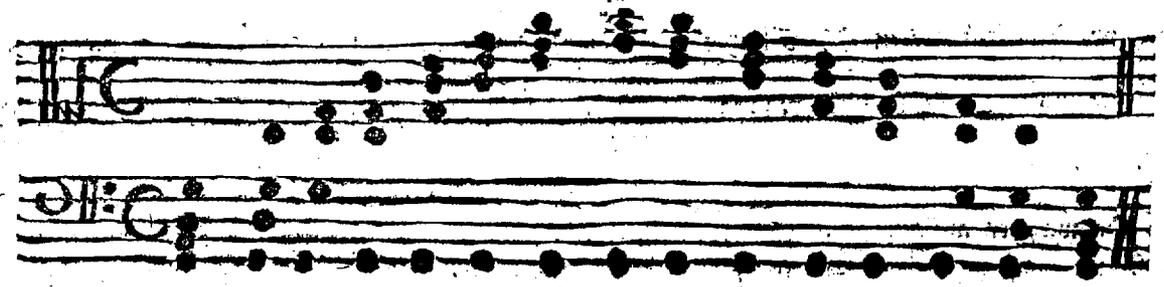
Enhver Accord eller Trias harmonica bestaaer altsaa af tre vel tilsammen klingende Toner, og kand tre gange forandres.

Accordens Forandringer bestaaer herudi: Man slaer accorden ^c c an, da er g den øverste, e den mellemste, og c den nederste Tone. Forveksler jeg og slaer g an, saa er e øverst, c den mellemste, og g den nederste. Atter igien forandret: slaer e an, da er c øverst, g den mellemste, og e den nederste. Altsaa i Accorten til c første gang Qvinten g, anden gang Tertien e, og den tredje gang Octaven c øverst. Dette kaldes de tre Hoved - Accord - Forandringer.

Denne Omveksling forholder sig lige saadan, som naar jeg skriver og adderer

	5	3
5	3	8
3	8	5
	16	16

saa bekommes til Facit 16, jeg maa nu sætte 3 5 8 oven eller neden for. Ligesaa er det og eens Harmonie, enten jeg taer Ters, Qvint, eller Octav, øverst, mellemst eller underst, og er det lige meget, i hvad for en Distance af Claveret jeg slaer dem an. f. C. Accortent til g.

Den General Bass Lærende, maa siden i forekommende Stykker efter en anslagen Accord eller Greb, anslaae den næst ned liggende følgende Accord, saa at den høyre Haand over alt intet gjør nogen usøttig Spring, derfor er det godt, at man vel lærer at fatte Accordterne med deres tre Hoved - Forandringer. Et sidet Accord Exempel.

SCHEMA

Alle Accorder med deres tre Forandringer.

Dur Accorde med Tertia major.

Moll Accordere med Tertia minor

Oven Octav	8	a d e f g a h cis dis fis gis	I	b c d e f g a h cis dis fis fis b
Mitten Qvintén	5	g a h c d e fis gis b cis dis	I	f g a h c d e fis gis b cis dis f
Neden Terz	3	e fis gis a h cis dis f g as c	I	d dis f g as b c d e fis a h cis
Bass		C D E F G A H Cis Dis Fis Gis	I	B C D E F G A H Cis Dis Fis Gis B

Dur Accorde med Tertia major.

Moll Accorde med Tertia minor.

Oven Qvintén	5	g a h c d e fis gis b cis dis f	I	g a h c d e fis gis b cis dis f
Mitten Terz	3	e fis gis a h cis dis f g as c d	I	dis f g as b c d e fis a h cis
Neden Octav	8	c d e f g a h cis dis fis gis b	I	c d e f g a h cis dis fis gis b
Bass		C D E F G A H Cis Dis Fis Gis B	I	C D E F G A H Cis Dis Fis Gis B

Dur Accorde med Tertia major.

Moll Accorde med Tertia minor:

Oven Terz	3	e fis gis a h cis dis f g as c d	I	dis f g as b c d e fis a h cis
Mitten Octav	8	c d e f g a h cis dis fis gis b	I	c d e f g a h cis dis fis gis b
Neden Qvintén	5	g a h c d e fis gis b cis dis f	I	g a h c d e fis gis b cis dis f
Bass		C D E F G A H Cis Dis Fis Gis b	I	C D E F G A H Cis Dis Fis Gis B

Udi den Tabel befinder sig alle de Accorder med deres Forandringer, som udi Musiken kand forekomme. Enhver som nu vil anvende Flid og Lyst til at lære General Bassen, han maa ikke efterlade, førend han har fattet Accorderne til alle Toner med deres Forandringer, og gandske færdig paa Claveret veed at træffe dem. Forseer sig nogen her i, ved Accordernes Lærelse, saa gaaer General Bas Lærdommen ikkun ud paa en Uvished, ja ingen kand udi General Bassen tage noget videre fore, førend han besidder en Vished og Færdighed udi Accorderne.

Førend jeg endnu slutter dette Capitel, maa jeg erindre, at man kand duplere Accorden, naar man vil accompagnere endnu fuldstændigere, da man kand slaae an med den venstre Haand lige saa fuldstemmig, som med den høyre, undtagen i den dybeste Octave lader det sig ikke vel giøre, fordi at de dybe Toner brummer alt for stærk, og ere u-angemem; men dette stærke Accompanement bruges ikkun gemeenlig i stærke musicaliske Stykker.

II. Capitel.

Der kommer udi General Bassen mange Noder fore, som ikke er ghytignet med Tal, der til gribes til enhver Node uden Tal, den der til hørende og næstliggende Accord.

Efterfølgende Tal bruges i General Bassen.

² Secunda. Den anden.	³ Tertia. Tredie.	⁴ Qvarta. Fierde.	⁵ Qvinta. Femte.	⁶ Sexta. Siette.	⁷ Septima. Syvende.	⁸ Octava. Ottende.	⁹ Nona. Niende.
--	------------------------------------	------------------------------------	-----------------------------------	-----------------------------------	--------------------------------------	-------------------------------------	----------------------------------

En hver af disse er for det første tvende Slags, saasom major og minor.

Secunda er major og minor, (den store og lille Secunda.) Tertia er major og minor. Qvarta er major og minor. og saa fremdeles til dem alle.

Disse Intervalla lader sig gandske let og tydelig paa Claveret tælle. Vil man vilde hvad Secunda minor til c er, saa er det den næst oven for liggende halve Tone cis, altsaa horer til Secunda minor 2 Claves paa Claveret. Her man man forstaae mig ret, jeg tæller og regner alle i een Octav befindende saa vel heele som halve Claves paa Claveret for halve Toner, og det paa ef-

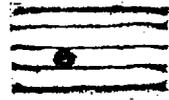
terfølgende Maade, fra C til cis til d dis e f fis g gis a b h c, hvor jeg da finder at hver Octav, saasom fra c til c igien, indeholder 13 halve Toner, ligeledes fra c til cis, fra d til d, og saa fremdeles.

SCHEMA til alle Intervalle.

Der horer til	Secunda	(minor (major	2 3	Halve Toner
	Tertia	(minor (major	4 5	
	Qvarta	(minor eller (inperfecta (major	6 7	
	Qvinta	(minor eller (inperfecta (perfecta	7 8	
	Sexta	(minor (major	9 10	
	Septima	(minor (major	11 12	
	Octave		13	
	Nona	(minor (major	14 15	

Bliver denne foregaaende Maade ikke tydelig nok, saa brug følgende Methode: Man stiller sig de 5 Linier og imellem Linierne staaende Rumme fore, at man derpaa kand tælle Graderne, (Trinnene), saasom: Det Sted hvor Noden staaer, tælles for den første Gradum, (det første Trin) den op ad følgende Linie er den anden Gradus, følgende Spatium tredie Grad, den op ad følgende Linie den fierde Grad, og saa fremdeles. Naar jeg nu efter Gradibus af

at regne vil vide Secunden til c, saa forestilles c i Bassen saaledes
 hvor c staaer, tælles for en Gradum, nu maa Secunden staae
 høiere, da den anden Gradus nu er Linien, saa er Secunden der til.

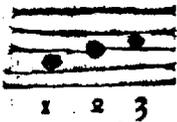

dette Spatium
 een Gradum

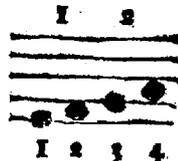

Tertien findes

i tredje Gradu.

Qvarten i den i den fjerde Gradu.

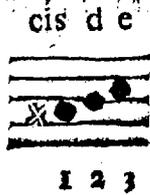

Qvinten i den

femte, Sexten i den fiette, Septimen i den syvende, Octaven i den ottende, og Nogen i den niende Gradu.

Naar et ♯ eller b for en Note eller udi Systemate (foran paa Linierne) findes, som
 henholder til Bassen i den venstre Haand, saa finder man ligeledes de der til hørende Stemmer

per Gradus saasom Tertien til cis

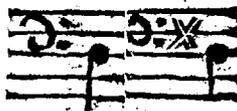

Qvarten til dis

Staaer et ♯ eller b over en Note, eller for i Systemate, som tilhører den høire Haand
 i Accompanimenten, saa findes ligeledes de der til hørende Stemmer ved Gradernes Telling,

saasom naar der staaer

da udviser dette ♯ at der skal gribes Tertia major

altsaa bliver Gradus dog uforanderlig, omendstiont der skal tages en halv Tone
 høiere. Paa den Maade kand man strax udaf Linierne see hvad Terts, Secun-
 de, Septima, &c. til hver Tone er; men man maa da tillige give vel Agt paa
 ♯, b og ♮.

III. Capitel.

Unlangende Signaturer og adskillige Figurer udi General Bassen.

Shver som vil spille en Stemme med udi Musikken, betragte allerførst Systema, nemlig
 hvad for en Noget, hvad for ♯, b, og hvad for Takt der ere foretegniet, ligesaa maa
 ogsaa en Bassist gjøre.

Udi General Bassen kommer endnu fore: Staaer et ♯ over en Note, saa gribes Terts
 major, staaer et b over en Note, saa gribes Terts minor, og naar der staaer et ♮ over Noten,

da betyder det, at foregaaende χ eller b , som staaer foran i Systemate eller over Noden, der ved gøres ugiældende.

Alle med en Stræg igiennemstrøgne Tal betyder Major, saasom een Stræg igiennem er Q uarta major, 4 Septima major, og saa fremdeles.

Alle med b igiennemstrøgne Tal betyder minor, som 5^b Quinta minor. 7^b Septima minor, 2 .

De over hinanden staaende Tal, bliver paa eengang anslagen, saasom 6 7 4 5 og de ved hinandenstaaende Tal anslaaes een efter anden, som 43 76 .

Her ved vil jeg bemerke Motum rectum, Motum contrarium, og Motum obliquum.

Motus rectus: Naar begge Haender enten tillige spiller op ad, eller tillige ned ad.

Motus contrarius: Naar den høyre Haand op, og den venstre ned ad, eller den venstre op ad, og den høyre Haand ned ad spiller

Motus obliquus er: Naar Bassen holder stille, eller Bassen gaaer i lige lydende Noder fort, de andre Stemmer derimod stiger eller falder, f. E.

Staaer udi een gesvind Takt Naade en liden Pause, saa fand anslaaes til Pausen den efter Pausen følgende Nodes Accord med den høyre Haand, saasom:

Allegro

Udi langsom Takt Maade lader det sig ikke alletider gjøre, og er bedre, at man og med den høyre Haand pauserer en ottendeel.

Adagio

Eller og det maatte skee af en vel øvet Accompanist, som forud saae af den derved staaende Synge eller Instrument Stemme, at den forud slagne Accord var nødvendig og Harmonien kunde taale det. En u-øvet blev ikkun i det første ved foregaaende Regler.

Naar over en Bass Note staaer tvende slags Tal efter hinanden $4 \ 3$, saa deeles man med den høyre Haand de tvende der til hørende Recorder i to lige Deele, saasom Bass Noden var en halv Takt, saa bekom hver Greb en fierendeel. Ligeledes i større og mindre Noder. Staaer

fire slags Greb over en Bass Note i slet Takt, saasom $5 \ 6 \ 5 \ 7$ $3 \ 4 \ 3 \ 5$ saa faaer hver Greb en fierendeel. Staae trede slags, saa bekommer det første Greb 2 Deele af Bass Noden, de andre toe hver 1 Deel. Staaer een Punct ved en Bass Note sag i $\frac{3}{4}$ Takt saa bekommer Punctet den tredie fierendeel, og dette Greb dependerer af Bass Noden, ligesom der stod i Steden for Punctet en fierendeel Note.

5 6 5
3 4 3

I tre ottendeel Takt naar der staaer en Punct ved en fierendeel, saa forholder det sig paa samme Maade.

Derfor der staaer ingen Tal over Puncten, da ligger det andet Greb ved Puncten stille

Altsaa fand tvende Octaver og tvende perfecte Qvinter ikke følge paa hinanden, derfor er dette Exempel falsk; thi d i Bassen imod a udi Discanten er en Qvint, og c i Bassen og g i Discanten atter en qvint. Der til begaaer man ogsaa i dette Exempel den Fejl i Octaverne; thi d og c er en Octav, og c og c atter igien en Octav.

Derfor bruges ved saadanne om en Gradum op eller ned ad gaaende Noder alle Tider Motum contrarium, saa begaaes ingen Fejl, hverken udi qvinter eller Octaver

Op ad med den høyre Haand

Ned ad med den venstre

Tertia er altsaa den første Consonans. Den bruges i alle Greb og til alle oberstaende Tal undtagen til 2 og 4.

Tertien bruges til alle Accordter enten de staae skrevne eller ev.

Tertien kiendes og her ved: Staaer et \sharp over Noden, da er hun Tert major, staaer b over Noden, da er hun Tert minor, staaer \natural over Noden, da forandrer sig denne Tert, og bliver enten major eller minor. Udaf disse tre Tegn, nemlig \sharp , b, \natural kiender man det Changement modi, eller at man kommer i samme Stykke i en anden Zone, som fra g i d dur fra d dur i h mol o. s. f.

Qvinta perfecta er den anden Consonans. Den bruges

1 i alle Accordter.

2 Undertiden til Sexten, da hun resolverer sig ned ad saasom:

3 Til Septima,

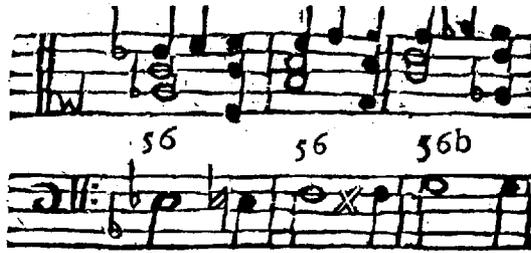
4 Til Nona,

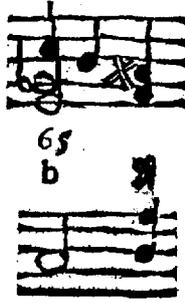
Derfom nogle gange ftaaer 5 og 6 efter hinanden, faa gribes 3 dertil, og 2 udelades. f. C.

Saadan et Exempel kand og spilles trestemmig, naar 6 bliver dupleret, ellers begdaer man Feyl med Octaverne.

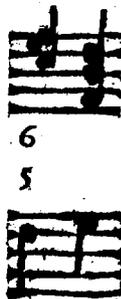
I foregaende Exempel var 5 først, i dette følgende ftaaer 6 først, og siden 5.

Sexten er den tredje Consonanz. Dens tilhørende Tal er 3 og 2. faasom

Sexten har undertiden 5 under sig der til hører endnu Terzen.

Undertiden finder man to tre og flere Sexter følge paa hinanden, saa bliver ickun Tertien greben dertil, og Octaven udeladt, thi dersom Octaven blev tillige med greben beginges luttre Fejler. Derved er endnu at observere at man griber 6te øverst, thi dersom 3 blev greben øverst, saa var i hver Greb en Fejl

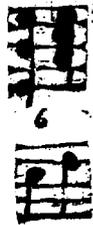
Vil man spille de paa hinanden følgende Sexter trestemmig, saa udfordres det meere, da maa man duplere den første 6. Den anden 6 bekommer sin Rettighed med 3 og 8. Den tredje 6 atter dupleret, den fjerde igjen med 3 og 8te anslaaet, den følgende 6 igjen dubleret, og saaledes continuerer man saa længe, der følger 6ter paa hinanden.

Disse 6 fand og dupleres saaledes

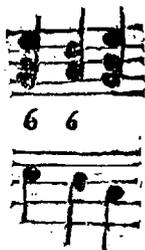
Naar den efter 6ten følgende Note om en Gradum stiger eller falder saa duplerer man gjerne 6ten hvorved mange feiler af paa hinanden følgende og forbudne Quinter og Octaver bliver skyet.

Ende Sexter spilles og saa got trestemmig ved motu contrario

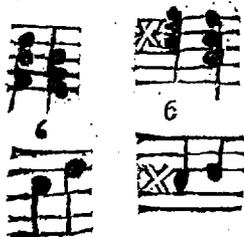
Evende Sexten med motu recto, saa spilles kun den første trestemmig, ved den anden bliver Octaven udeladt, ellers gjorde man to Octaver paa hinanden.

Men derte var beder i motu recto at dublere Sextam, ved den anden Sext.

Naar 6ten ikke er rigtig antegnet, da kand hendes Sted fiendes: Naar to Noder i Bassen stiger, om et Semitonium saa gribes til den første Note. 6. 3 og 8. saasom

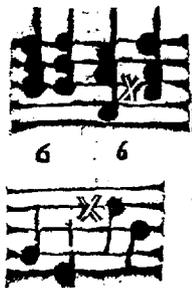
Stæere: dersom tvende Noder falder om en halv Tone, da bekommer den anden Note 6ten saasom

Stiger tvende Noder en Tery, saa har den anden 6ten hos sig.

Falder tvende Noder en Tery, saa bekommer den første 6ten

Man fand Kiende Septens Sted og, naar et nyt * udi Bas Moderne forekommer, som op findes i Systemate, saa horer alle Tilder 6 dertil.

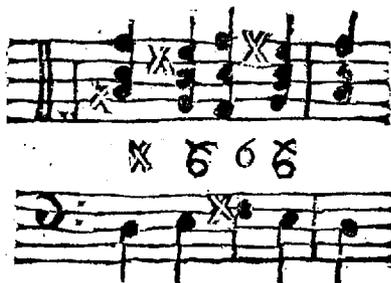
Sexten kommer ofte fore med Qvarten og bliver mest resolveret i Qvintam.

5 6 5
3 4 3

Sexta Major hvortil horer 3 og 8, naar til disse endnu greibes Qvarten da klinger dette Greb overmaade smuk.

* 5 6 5

Octaven er den 4de Consonanz. Hendes tilhørende Stemmer er 3 og 5 den henhores til alle Accordet.

Til den overhinanden staaende $\frac{7}{4}$

Til den overhinanden staaende $\frac{6}{4}$

Til alle Sexter undtagen hvor der maatte begaaes Fejler, da hun udelades, samme Tilder bliver Octaven og bruge til Septimen.

Hvor der staer Taktos Solo spiller den horer Hoand Bas Moderne i Octaverne allene med.

Consonanterne bruger ingen Resolution, og man fand spille mange paa hinanden, naar man kun varer sig for Fejler i Qvinter og Octaverne.

V. Capitel.

Angaaende Dissonanckerne.

Dissonanzer ere: Secunda, Qvarta, Qvinta imperfecta, Septima og Nona.

Disse Dissonanzer udretter en stor Deel i Musikken, endskiont man tilegner dem det Navn, ilde klingende; thi om udi een af lutter Consonnzer bestaaende Musik, os en kort Tid blev anges nem nok, saa blev den os dog snart fortreidelig, derfor maa Harmonien Regelhaftig sammen mænges med Dissonantier.

Dissonanzernes General Regel.

Alle Dissonanzer maa forend de anslaaes mestendeels forher ligge, og paa Stedet resolveres i Consonanzer, og til Belklang bringes.

Secunda er den første Dissonanz. Der til horer 4 og 6.

Til hendes Oplosning eller Resolvering falder Bassen om en Secunde dybere.

5 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6
 3 4 4 4 4 4
 2 2 2 2 2

6

4

Dette Greb 2 paa en let Maade at finde, skeer, naar man tager den næste oven over sig.

6

4

gende heele Tones Accord, saasom 2 til c, er Accorden til d!, om det skal være dur, da uddi- ser det igiennemstrogen 4! det, eller og det foran staaende *

Det forantegnede *

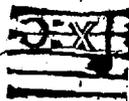
Den igiennemstrogne 4!

6

4

2

6

4!

2

Secunden bruges ellers paa tvende Maader, per Syncopationem, og per Transitum.

Per Syncopationem, hvor Bassen allerede forud har ligget.

6

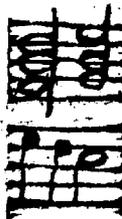
4

2

6

Og per Transitum, hvor Bassen gaar 3 Gradus under sig!

6 6

4

2

Man finder undertiden til Secunden 4 og 5, ogsaa 6 og 5, vel ogsaa 3 og 5, naar det forekommer, da griber man ikkuns dem i Steden for 6 og 8, og resolverer rigtig.

Qvarten er den anden Dissonanz. Til Qvartam perfectam horer 5 og 8. Denne Qvarta maa forud allerede ligge og ligeledes paa Stedet ned ad resolveres. Den 4 staaer ofte alleene, dog alligevel skal der gribes 5 og 8 der til. f. E.

Til denne 4 med 6 horer endnu Octaven, og resolveres i Terzen.

6 x
4

Til Qvarta major horer 2 og 6. Dette Greb tracteres ligesom det Greb af 2den.

Denne 4^l kiender man ved Stregen, i uden Tal forekommende Basser, maa raadslaes med Systemate og den modo hvorudi der spilles.

Qvinta imperfecta eller minor, vil jeg regne for tredie Dissonanz. Den bliver accompagneret med 3 og 6. og resolveres paa Steden. Man kiender denne Qvint af det hos Qvinten regnede b eller h. I den uden Tal forekommende Basser derimod observeres noye Systemata og Ton Arten.

Q

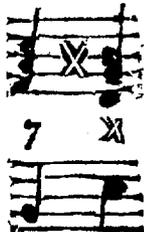
Qvint

Quinta minor resolveres alle Tider en heel eller en halv Tone under sig, og Bassen over sig.

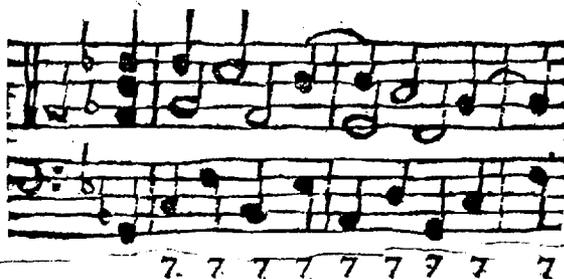
Quinta minor kand følge efter Quintam perfectem, og er ingen Fejl.

Septima er den fjerde Consonanz. Septima har til sine tilhørende Stemmer 3 og 5, undertiden i Steden for 5ten 8vart helst naar mange 7 følger efter hinanden, hun resolverer ned ad.

Til to eller flere 7. bliver mestendeels ikkun greben Tertien.

Disse 7 bliver gierne sdaledes accompagneret med Bindesser, og Quinten bliver ude.

Efter tre stemmig

Efter Septima følger ofte en 6, der til gribes ikkun 3

Eller tre stemmig med dens tilhørende Quinte, derimod maa den derpaa følgende 6 dupleres.

6 7 6 7 6 7

Septima major hendes tilhørende Stemmer ere 2 og 4, den resolveres meest op ad. Man fiender denne 7 ved den 17 Streg.

X 17 X
4
2

Man observerer Tone Maaden i hvilken man spiller, og gie ikke alle Tider efter den igiendnemstrøgne 17; thi i følgende Exempel er Stregen unyttig.

5 7
3 4 5
2 3

Septima major er det Semitonium modi.

Semitonium modi er allestider den nedenfor liggende halve Tone, i alle Tone Maader; saasom under c ligger h. Til d er Semitonium modi cis. Til f er Semitonium modi e, og saa frem. Man gjør sig disse Semitoni modi vel bekiendt, thi de har sine store Nytte i de uden Tall forekommende Basser.

Nona er den 5te Dissonanz. Hun bliver ordentlig accompagneret med 3 og 5 hun ligger allestider prepareret, og resolverer paa Stedet.

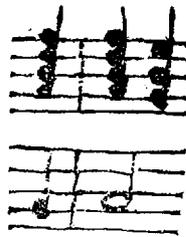

6 98 6 98

Man finder ogsaa ved 9. 7. 5. 3.

Oftre ogsaa ved 9. 7. 4. 3.

Dette kaldes ellers Anticipatio.

98
75
53
4

Exempel til de tilførn liggende og paa Stødet resolberende Dissonanzer.

Vilde nu den General Bass Lærende behage alle foregaaende Exempler i alle tre Hoved-Forandringer oversætte, transponere dem, og siden exercere dem, saa var dette Exercitium af stor Fordeel.

Man kand ved nogle forekommende Greb endnu merke efterfølgende, om disse lettere at lære at fiende dem?

Quarten med 5 og 8 er lige saa som Accordten, undtagen man griber 4 i steden for 3.

Septen er ligesom Accordten, eens at man tager 6 i steden for 5.

Septima med Tertien og Quinten er ligesom Accorden, undtagen der gribes i stedet for Octaven Septima.

Nonen med Tertien og Quinten er ligesom Accorden, undtagen der gribes i stedet for 8. 9.

Somme Tider kommer det for, at man skal tage et Tal, som stiger endnu en halv Tone højere end major, saa kaldes den Superflua, som Secunda major til c er d, saa er Secunda Superflua dis, Quinta perfecta til d er a, saa er 5 Superff. as.

Det Intervallum, som har en halv Tone mindre end minor, kaldes deficiens, som Septima minor til gis, er fis, saa er Septima deficiens f.

Somme Steder bliver Dissonanjerne ikke strax resolveret, men de falder først i en eller flere følgende Dissonanjer, siden bliver de endelig resolveret.

7 4^l 6,
5 2 5^l

Her er ved den første og anden Dissonanz, Resolutionen per Ellipsin udeladt.

VI. Capitel.

Anlangende Transitum eller Modernes Tgiennemgang.

Transitus er umistelig i General Bassen; thi dens Bessaffenhed i musicaliske Sætter er saaledes, at ofte Stemmerne i den høire Haand holder stille, da derimod Bassen bevæger sig op og ned, om derved desto bedre at forestille Bassens Fortgang og Tilfammenhæng.

Man maa forud vide, at omendffiont Moder lader sig syne at være af lige Proportion, forstikker de dog i Musikken, anlangende deres Egenstak i sig selv; for Exempel: Staaer 4 fjerdede, saa er den første fjerdedeel intrinseca lang, den anden kort, den tredje lang, og den fjerde atter kort. I ottendeels ligeledes. I Trippel Takt er den første Fjerdedeel lang, den anden kort. Ligesaa i tre ottendeels Takt. De Gamle har kaldet den første lange Note Thesis, og den korte Arsis, og brugt til Thesis en Consonanz, og til Arsis en Dissonanz, og deraf flyder Transitus.

Transitus er tvende slags: 1. Regularis. 2. Irregularis.

Transitus Regularis er, naar den anslagende Note consonerer imod Bassen, og den følgende dissonerer, Bassen gaaer mestendeels i Transitu gradatim.

Noder af større Proportion gjør lige det samme.

Ligesaa i mindre Noder, saasom 16 deele.

Herudaf sees, at der anslaaes til den lange Note 3; men til den korte behøves ingen Anslag.

Saadanne forekommende Passager bliver saaledes accompagneret.

Transitus in 4tam. in 5tam.

in 6tam.

in 7tam.

in 8vam.

I Adagio, hvor ottendeele forekommer, gribes til den første ottendeel den der til hørende Accord; ved den anden ottendeel bliver samme Greb, som ved første ottendeel er anslagen, igientaget, og det derfor, at Klengen af Strængene er allerede forfundet, og uden første Grebs Igientagning, vilde Bass Noden falde alt for tom i hendes Klang, derfor bliver det saaledes accompagneret.

Adagio.

Man kunde ogsaa paa denne Maade spille det samme, naar man folgede med Bassen Terz siis i den høyre Haand. f. E.

Springende Noder i Bassen bliver saaledes accompagneret.

Har Bassen Trioler, der slaaes ikkun an til den første Node, de to sidste gaaer igiennem.

Septendeeler i $\frac{3}{8}$ $\frac{6}{8}$ $\frac{9}{8}$ $\frac{12}{8}$ Takt bliver saaledes accompagneret,

3 deslige 16 deeler slaer man til den første og tredie Node an.

Naar ved saaledes paa hinanden følgende 16 deele de virtualiter lange Noder gaaer paa Gradus, de virtualiter korte Noder derimod springer, saa gaaer der 4 septendeeler paa een Accord, dog pleyer man gjerne at ledsage de virtualiter lange Noder med Tertier, som

Naar 3 Mattendeeler per gradus, saa har de ordinar ikkun en Accord.

Følger efter den første Node et Spring, saa slaar man til den anden Node en Accord an.

Saar 3 Noder per Gradus op og ned, saa passerer den mellemste virtualiter forte Note in transitu sui igiennem, mens den 3die har ved en moderat mensur sin ny Accord.

Springer alle 3 Noder saaledes, at de er udi den førstes Accord begreben, saa har de alle 3 ikkuns en Accord.

Transitus irregularis omvender Ordningen, denne gjør den anslagende Note til dissonanz og den igiennemgaaende til Consonanz.

Det VII. Capitel.

Indeholder adskillige nødvendige General Bass Regler i med Tall betegnede Basser.

1. **B**accompagneren maa man i Synderlighed dette agtes at accompagnement ikke skeer med den høyre Haand i alfor dybe eller høyere Toner, endsom Principal-Stemmen. S. E. Naar der spilles en Solo paa Fagot, da maa General Bassisten ikke gaae for meget i den høye Octav og ved en Flaut travers Solo ikke alfor bliid ned ad med den høyre Haand, i de nederste Octaver paa Claveret. For nogen Tid var det en Feil, naar nogen accompagnerede i den øverste Octav paa Claveret, men nu er det tilladt, naar den som spiller General Bassen med god Judicio veed noget got der at udrette.

2. Ved Cadenzen, hvor en Sanger eller Instrumentalist anbringer een Maneer, som varede nok saa længe maa Accompanisten give efter og holde stille, og til rette Tid naar den anden har gjort sin Trillo, med hannem i Final Noden cadenzere.

3. Man skal, naar man spiller General-Bassen, ikke gjøre Løb med den høyre Haand, eller Medlodien som Sangen eller Instrumenter fører, (om man end kunde) tillige med spille, mens alleene Specierne eller Tallene vel og rigtig anslaae.

4. Naar Hænderne er kommen for nær sammen, saa maa tit Grebene gøres mindre end tre stemmig, eller Bassen kan tages en Octav dybere, om Bassen ikke forestillter en Basset, da er det ikke tilladt.

5. Naar noget skal spilles piano, saa er man ikke tvungen til at tage fulde Greb. Det er i piano ogsaa got, naar man Bass-Moderne paa Clavicembalet en Octave høyere spiller som de ellers staaer, men har man et Clavicimbal med tvende Claverer, saa spilles paa det underste Forte og paa det øverste piano.

6. Man har ey nødvendig allestider at anslaa paa engang alle Zoner i en Accord eller Greb, mens man maa slaae en efter den anden ligesaa gesvind an, saa det snart klinger, ligesom man slog Grebet paa engang an. Saa som jeg vilde gjøre en Arpeggio i Accorden d dur, saa fordobles Octaven, og dees de paa engang anslagende Zoner.

Hvem der nu ere meere øvet, kand tage Accordten i den venstre Haand ligesledes, som D. Fis. A. D. saa strax derpaa i den høyre Haand d. fis a d.

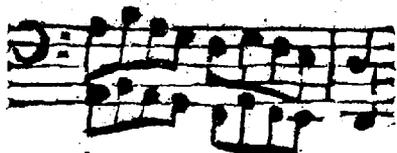

Man see sig for at Maalet af Tacten ikke forandres, og dette de andre syngende eller spillende Personer ikke er til hinder. Dette arpeggirende Besen er ikke alleene at forstaae i Accorder, men og i alle andre med Tact overregnede Moder.

7. Den Accompanerende betragte vel det foran staaende Systema, og alle forekommende Signa, og givde noye Agt paa Tact Maalet.

8. Recitativer maa Synges. Stemmen staae skreven over Bass-Stemmen, ellers treffer man det ikke. Naar det nu staaer saaledes skreven, saa maa Accompanisten givde vel Agt paa Sangerens Moder, og naar det er Tid at anslaae Bass-Noden, strax uden Ophold anslaae. Det klinger meget smukt paa et Clavicimbal, naar man Grebene til Accompanementet udi Recitativer arpeggirende anslaaer, fanger Sangeren da ikke strax an, saa igientages Grebet med en jærlig Arpeggio af begge Hænder nok vengang. Alle Greb udi Recitativo maa gøres uden nogen videre Maneringer, uden med Arpeggio. Har man ingen Tone-fast Sanger for sig, saa sees til, at man kand lade Sangeren høre hans begyndende Tone i den øverste Stemme, dette hjælper Sangeren en stor Deel, men Accompanisten maa dermed omgaaes tydelig dog meget varsom, og siden ikke spille flere Moder med af Synges-Stemmen, omendskjønt Sangeren derved blev hjulpen. Recitativo har ingen visse Regler om Udbygningen i Tone Maaderne, derfor givde noye Agt paa de overstaaende Signaturer og Synges-Moder. Kommer der en Arioso i Recitativo fore, da bliver den spillet ordentlig efter Tacten.

9. De sterkstemmige Sager, kand man 4, 5, 6, stemmig accompagniren, da den venstre Haand griber lige det samme som den høyre er tvungen til at gribe, men i Stykker af faa Stemmer accompagneres ikke saa stærk. Den venstre Haand kand vænne sig til, og spille meest Octav viis, saasom

Nogle Fejler i General-Bass-Spillen.

Naar toe perfecte Qvinter eller toe Octaver følger paa hinanden.

Naar Signaturerne ikke bliver ret greben, Dissonanzerne ikke rigtig resolveres, og de i Sty-

Stemate X eller b ikke bliver rigtig taget, og naar man ikke veed i hvad Tone-Maade man i et Stykke accompagnerer.

Naar der gøres unyttige Spring.

Naar man ikke giver Agt paa, om Stykket er af mange eller faa Stemmer, at man retter sit Accompagnement ind der efter.

Naar man mænger unyttigt Ton deri, saasom Lob, og Melodie-Moderne, som den concertis- rende Stemme spiller, eller man vil lade sig høre, at man kand spille lige det samme, og forhinder dermed Sangerne eller Instrumentalisterne.

Naar man ingen Forandringer bruger med Arpeggio, og alle Greb slet veg anslaaer.

Naar een, som giver sig ud for en Accompagnist, 1. ikke kand transponere. 2. Naar han ikke kand fordoble Harmonien i sterkestemmige Sager. 3. Naar han ikke kand spille General Bassen med judicious Maneringer, og dog hverken Sangeren eller Instrumentalisten dermed falder besværlig. 4. Naar han ikke kand spille en Bass foruden Tal, lige saa godt som han havde dem for sig skreven. 5. Naar han ikke forstaaer Compositionen, saa duer han dog kun lidet.

Den som bruger Musiken, som et Neben-Verk, og spiller General-Bassen, han behager ikkun at gribe sin rigtige Harmonie, tefolwerer rigtig Dissonanzerne, gjøre Forskiel paa sterk og saa-stemmige Stykker, og spille Taktsast.

Hvem derimod vil giere Maneringer, han maa have frequenteret mange Mestere, mange gode Musiker, og have en noye Indseende udi Compositionen, ellers vil jeg raade ham, at han ikke tiltroer sig alt formeget.

Efterfølgende Tabelle udbiser en hver Zones rigtige Fortegnelse, nemlig hvor mange X eller b, hver dur og mol Tone udi Systemate maa have.

Forteg- nelser.	X	XX	XX	XXX	XXXX	XXXX	bb	bb	bb	bb	bb	b	
dur	C	G	D	A	E	H	Fis for f	b for g	Cis b for d	Gis b for a	Dis b for e	B	F
moll	a	e	h	fis	Cis for c	Gis for g	Dis for d	b for d	b	f	c	g	d

Den Fjerde Afhandling.

Om

Synge - Konsten.

Shver som vil lære at synge, maa forud vel kiende Moderne, og nøve forstaae deres Proportion, altsaa har den som har lært at spille paa Claveer, og veed noget af General-Bassen, meget, som er nødvendigt til Synge-Konsten forud for andre; derfor vil jeg raade enhver, at han saa fremt det var mueligt skulde først lære noget paa Claveret, da han siden ved Synge-Konsten kand hielpe sig meget.

Mig er ofte bleven fortælt: Denne Herre, Frøken eller Jomfrue synger overmaade smukt. Har jeg da endeligen haft den Ære at høre dette Under i et Synge-Stykke, da haver de aldrig haft de allerringeste musicaliske Videnskaber, men er ikkun været en til Verden medfødt temmelig veent Stemme, med hvilken de efter Behøret har lært at eftersynge en Ode eller anden liden Piece.

Mange Damer vil tillige ved Claver-Spillen lære at synge, ja mange begierer Synngen Haand-Stykker og General-Bassen tillige, og kiender eller forstaaer hverken Moder eller Takt. De meene, naar de kun have et Claver og en Claver-Informator, saa kand de strax den samme Uge begynde at lære Synge-Kunsten, General-Bassen og Haand-Stykker. Vel sandt, man kand begynde. Forestiller man dem de Vanskeligheder, at tage saa meget fore paa eengang, saa siger mange: Den synger og spiller smukt, og har kun lært i 4 Uar, hvad siger jeg! i 4 Maaneder, altsaa kand jeg og snart lære det, men man tager gandske feyl, det er ingen Arbejd paa 3 eller 4 Maaneder; thi naar man vil synge og tillige accompagnere paa Claveret, udfordrer det megen Tid, stor Flid og en nøysomthelig Efortænkning.

Jeg forundrer mig, at de fleste Cantores eller Degne, som dog meest har deres Brød ved Synngen, ikke legger meere Flid paa Synge-Kunsten. De sige: Vi kand synge Psalmerne foruden Moder. Jeg derimod siger: Ney! I skulde være forfarne udi Synge-Kunsten, og have en en nøye Kiendelse af Tonerne og Tone-Maaderne, der ved vilde I i det mindste vide ved Guds Tienesten efter Orgelmesterens Præludio i den rette Tone at begynde Psalmerne, ja I vilde hvor der ingen Orgelverk var holde Melodien rigtig, saaledes som den var componeret, og ikke Uar efter Uar formedelst Musiquens Uvidenhed, forandre hvo ikke forderve Melodierne, saa at de til sidst bliver ukiendelig. Dog, hvad vil jeg sige her med, lad dem synge saa godt de kand, mit Forsæt er jo ikkun i denne Afhandling, at fremsføre Negler i Synge-Kunsten for de Claver-Spillende Damer, men dog at alle, som vil lære Synge-Kunsten kand have Nytte af denne Afhandling.

Fruentimmerne og Discantisterne bruger i Synngen Discant Claves, hvor c staaer paa den første Linie, fordi at Discant Moderne lader sig best forestille udi dette Tegn,

Fruentimmers Stemme forandrer sig ikke; thi det var gandske noget uordentlig, naar et Fruentimmer havde en Bass-Stemme. Mand's Personer derimod pleyer ogsaa i Ungdommen at synge en Discant Stemme, men saa snart de have opnaat det 13 eller 14 Uar, saa falder Discant Stemmen om nogle Toner dybere, saa at Høyden taer af, og forvandler sig gemeniglig Discanten i en Alt-Stemme. Efter Forløb af to eller flere Uar forandrer sig Stemmen atter igien udi Tenor, og siden bliver mestendeels en Bass-Stemme og Mandhaftig Røst der af. Da nu Mand's Personers Stemme sig forandrer, saa har man ogsaa viffe musicaliske Tegn der til opfunden, saasom: Discant, Alt, Tenor og Bass-Tegn.

Discant Tegn og Noder

Alt Tegn og Noder

Tenor Tegn og Noder

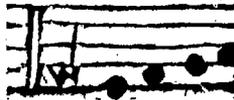

Bass Tegn og Noder

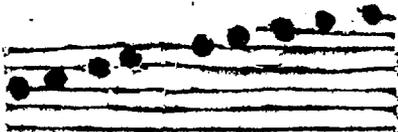
Damerne, som vil lære at synge, lærer efter Discant Tegnet, og saafremt de ikke kiender Noderne, saa behager de udi denne Bog at efterslaae Afhandlingen, anlangende Noderne, Pauserne, Takten og andre Tegn, p. 14. hvor om de da finder nøjsommelig Efterretning.

Fruentimmernes Stemme er i disse Toner

mestendels noget svag, i fols-

gende

derimod sterkere. Den syngende Person udvælger sig alt-

saa Stykker, som falder hendes Stemme beqvemligst, og ikke gaaer enten for dyb eller for høyt. Componisterne sætter dog ikke gierne høiere end toestregen a.

De, som vil lære at synge efter Noder, maa ja ikke vænne sig til, at de uden Betragtning de derved forfaldende Omstændigheder ikkuns alleene efter Gehøret eftersynger, men lader sig være angelegen ret at lære Høyden og Dybden af alle Intervaller.

Udi Begyndelsen betragter man, hvilken der ere heele og halve Toner. Naar man igiennem seer Octaven fra c til c, saa bestaaer den af 5 heele og to halve Toner, saasom fra c til d, er en heel Tone, fra d til e en heel, fra e til f en halv, fra f til g en heel, fra g til a en heel, fra a til h en heel, fra h til c en halv. f. E.

Denne Scala maa vel synges igiennem.

Hele

Heele Tacter.

c d e f g a h c h a g f e d c

Halve Tacter.

c d e f g a h c d e d c h a g f e d c e g c c

Fierendeele.

c d e f g a h c d e f e d c h a g f e d c

Ligeledes i Octaven fra d til d

I I I I I I I I
2 2

Ligeledes fra dis til dis

I I I I I I I I
2 2

Ligeledes fra e til e

I I I I I I I I
2 2

Og saa fremdeles i alle øvrige Toner.

De halve underskieller sig meget nøye i Klangen fra de heele Toner. Man synger ifkun med god Eftertanke Octaven igiennem, og give agt hvilke der er halve og heele Toner. Ved denne igiennem Synge bliver Hørelsen let overbevist, at de halve Toner er nærmere ved hianden end de heele.

Deilige Exempler maa den Lærende lade sig mange forestille, og det saa længe exercere, indtil han veed sig forsikret, at han kand gjøre Forskiel imellem halve og heele Toner.

Derneft gaaer man Octaven ned ad igiennem.

I I
2 2

Alle ♯ forhøjer om en halv Tone, saasom

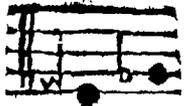
Alle b fornedrer om en halv Tone, saasom:

Et Exempel med ♯ og b

Naar man nu er øvet i Secunden Exempler, saa tager man Terz mihør fore. Da er fra c til d en heel, og fra d til dis en halv Tone. Her kunde tages Claveret til Hielp, og anslaa derpaa, c, d, dis, man synger tillige med c, d, dis, naar man nu har ofte anslagen og tillige syngt, saa prøberer man det uden Claver, og synger c stærk, det mellemliggende d svag og da dis stærk igjen. Man syngerderfor det imellem liggende d at man desto vissere kand treffe Tertien, og venne sig Tiid efter anden alle Intervaller formedelst disse imellem liggende Toner at angive.

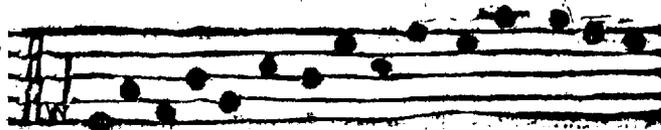
Tertien Exempel.

Et andet Tertien Exempel.

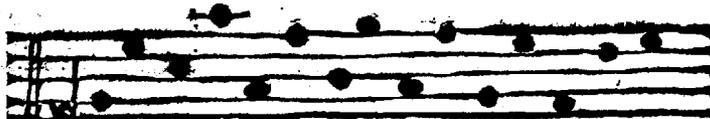
Qvarten Exempel.

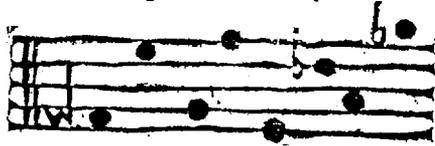
Qvinten Exempel

Sexten Exempel.

Septima Exempel.

Octaven Exempel.

Dur Accorde

Moll Accorde

Sammenblandet Exempel

Man tager flere musicalske Stykker fore, og synger samme igiennem, at man fand lære at treffe Intervallerne. Vil man have Efterretning om Takten, saa er den beskrevet p. 20.

Her til haver vi nu kun lært at synge Noderne, nu maa vi betragte, den under Noderne staaende Sept.

Ordet eller Syben staaer lige under Noden, og Noden staaer lige over Ordet.

Oftre har hver Stavelse kun een Note, derimod undertiden kommer der mange Noder paa een Stavelse.

Verbum Domi - ni Verbum Do - mi - ni ma - net ma - net ma - net in Æ - ternum,

Alle de med en Bue overtegnede Noder hører paa een Stavelse.

Verbum Do - mi - ni ma - net ma - net ma - net in Æ - ternum.

Somme Tider kommer mange Noder paa een Stavelse.

Berla . . . He die Sorgen

Alle Recitativet synges uden Takt; Teyten har vel sin Melodie, men ligner dog meest en Tale. Ordene derudi skal tydeligen udtales, og Moderne uden nogen Maneerer synges, som

Da qveldiche mi, rai del tuo labro i ru - bini questo misero cuor serco si

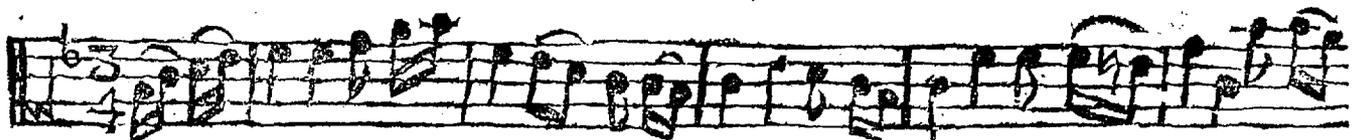

rese, della dolce armonia vinto a te si dono l'ani ma mia.

Oderne ere de letteste, fornemmelig for dem, som lære at synge uden Moder.

ODE. Udaf en Pastorelle. Sat af Thilo.

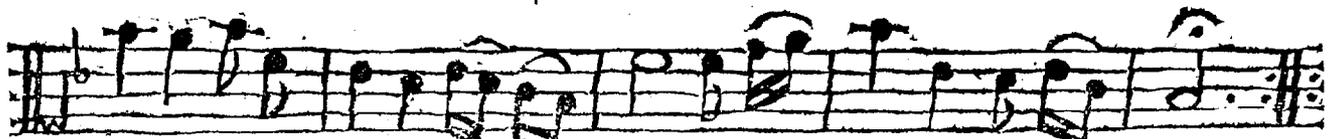
En Polonoise.

1. Hier kan ich in tausend Freuden Ruhig und ganz stille werden, Ich kan frey und lustig

seyn, ich kan frey und lustig seyn. Ich wil Schäfern Kränze winden, aber mich zu einem

binden, Darzu spricht mein Herze: Nein! Darzu spricht mein Herze: Nein.

2.

Keiner soll von mir gedencken:
Ich werd ihm mein Herze schencken,
Wenn er seins dagegen beut.
Geht zu schönern Schäferinnen,
Seht ob ihr sie könt gewinnen,
Vielleicht daß ihr glücklich seyd.

3.

Undre Schäferinnen sagen
Euch schon Trost auf euer Klagen
Wenn sie euch verliebet sehn.
Solt ich Heyraths Griffen fassen,
So will ichs euch wissen lassen,
Laßt mich denn so lange gehn.

Et Exempel af en (et Italiensk) Arie. Di Verocai.

Andante.

tr

Sa - ra Glo - ria a la costanza Il do versen la merzede

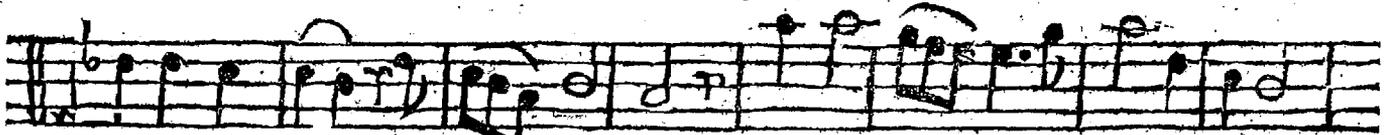
i dol mio i dol mio per te languir i dol mio per te lan - guir

Sa ra Gloria a la cos tan za a lacos tan za

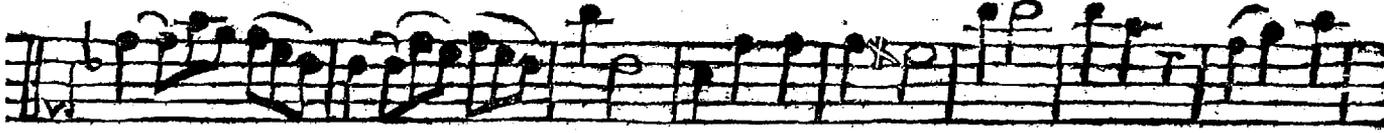
il do ver senza mer ze de il dol mi o perte langvir i dol mio

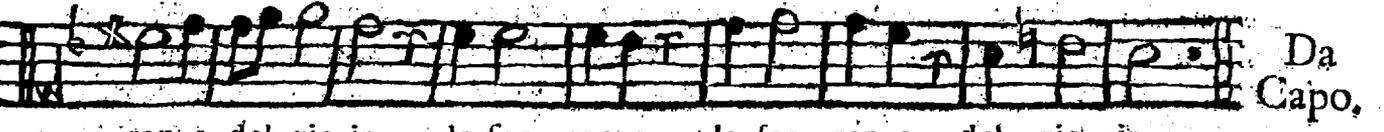
per te lan quir per te lan quir i dol mio per te per te lan

quir. To glie il me ri to a la fe de

la spe ran za del gio ir la spe ran za del gio ir la spe

ranza del gio ir la spe ranza la spe ranza del gio ir. Da Capo.

En Trillo er zættelig i Sangen, naar den bruges ret, men det er tungt, at gjøre en Trillo med Halsen, dog maa Længhed en hindre Lærdommen.

En Trillo bestaaer i en Bevægning af en Secunda major, som af c og d, af d og e &c. eller ogsaa i en Secunda minor, saasom af d og dis, af e og f &c. Den Trillo i den liden Secunda kaldes ogsaa Tremulatto, til at forskille en Trillo i Secunda major. Utsaa klinger en Trillo i Secunda major skarp, og derimod en Trilletto i Secunda minor linnere.

Trillo in Secunda major.

Trillo in Secunda minor.

Man øver i Begyndelsen en Trillo med en langsom Bevægning, indtil Halsen bliver vant der-til, og siden meer og mere gesvindere.

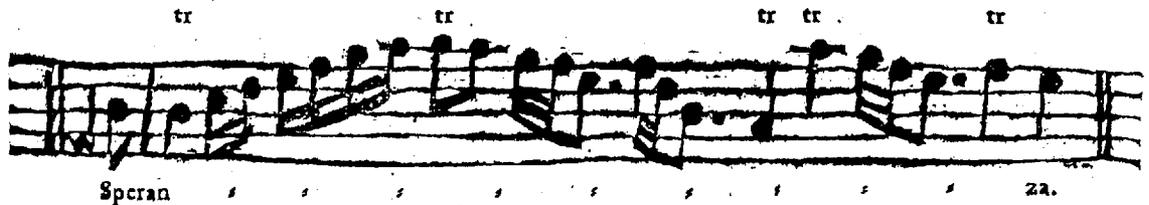
De andre Maneerer, saasom Accent, (Forslag,) Mordant, Sløfse, Passagi, ere lettere end som Trillo. Hvor og hvorledes man skal bruge disse, er foran i denne Bog bleven affandlet, da man fandt efterslaae samme Capitel, p. 27. hvor de til Claveer-Spillet indrettede Maneerer aligemaade fandt bruges her til Syngen.

Eil en Clausuls Slutning, bliver hoer gang giort en Maneer, i det mindste saaledes:

Mur allein Ge - las - sen - heit.

Ved en Cadenzes Slutning, har den Syngende ikke nodig saa just at forbinde sig til Tacten, mens kand efter Behag anbringe en vidtlostig Maner, da imidlertid alle dertil accompagnerende Stemmer holder stille.

I Moderne staaer den Slutning ellers kun saaledes

Speran, za

I Syngen er at agte, at man Vocalerne a e i o u i deres Udtale bruger ret. Der ved maa alt affecteret Wesen hørt: Munden maa saaledes trækkes og aabnes, at der ikke høres i Stæden for a et e eller i, og for o et u. Enhver af disse 5 Vocaler har sin egen Aabning med Munden. Man prøver ikkun, og syng a, e, i, o, u, med en slags Aabning med Munden, naar man nu holder Munden stille, saa befinder man nok at det ikke lod sig gjøre at tale disse 5 Bogstaver ret, mens ved hver Bogstav maa Munden have en anden Skikkelse, saasom til a stor e og i noget langsig, o og u le udad. Naar man skulde syng

og ville ikke lade Munden til a beholde den til a hørende Positur, saa ville der blive en anden Vocal deraf, og altsaa vilde Ordet ikke klinge va, mens ve, vi, vo eller vu. Derfor skal Munden holdes, som Vocalen a det forlanger.

En Deel mener; det er usandt, naar de til a oplukker Munden, hertil kunde man svare: Eil Vocalen a skal Munden være oplukket og stor, hos der ikke vil oplukke Munden, han maa ingen a syng, og saa fremdeles ved alle andre Vocaler, kort: alt affecteret Wesen maa hørt.

Consonanterne som b, c, d, f, g, &c. maa tydeligen høres, ellers kand Ordene ikke forstaaes, og hvad var det vel for en Sang, naar man ikke kunde forstaa Ordene deraf?

Bogstavet R. falder en Deel tung at udtale, ligeledes tung til at syng. De som nu ved denne Consonant snarret, er ikke skicket til at syng.

De som stammer, kand for lære syng, end som de der snarret, thi jeg har kjent mange, som, naar de har skuldet tale, med stor Møje har udtrykt Ordene, saa snart de derimod har sungen, har Stammen ikke det ringeste hindret dem, mens har kundet bragt Ordet ud til rette Tid, ja uden Anstød rigtig udbragt Texten, so og efter den allermindste Pause.

Den Syngende maa venne sig til at moderere Stemmen, saa at den fand bruges stærk og svag til en Passage og til en anholdende Note, thi en anholdende Note begynder man ofte noget lindere, siden stærker og stærker.

med Blæse de

Naar der kommer mange gespinde Noder paa en Stavelse, som i foregaaende Exempel, saa skal hver Note affødes, efterlader man at afføde, og sløfser Noderne, saa forestiller det meere et Hølen end som en Sang; men dog skal man ikke heller afføde disse Noder alt for stærk.

Saa meget for denne gang om Synge-Konsten. I den følgende Aften Vart vil jeg contentere den med flere Regler og Stykker i denne skionne Videnskab. Til sidst vil jeg her slutte med denne eenfoldige Bugge-Visse som jeg komponerede til Cron-Prins CHRISTIAN Arve-Prinsen til Danmark og Norge, ic som blev fød den 7 Julij 1745. Jeg sætter denne eenfoldige Ode derfor: Der blev ikkun trykt 12 Exemplarier, detimod har vel været 12 gange 12, som vilde haft at jeg skulde skreven denne Visse-ud til dem, hvorfor den nu bliver trykt, og saa slipper jeg med det samme.

Biegen - Lied.

1.

Auf! du höchst beglücktes Norden!
 Sieh! auf Gottes Augenmerk:
 Sieh! was dir geschencket worden,
 Auf! betrachte Gottes Werk.
 Ach! erwege dein Bedeyen,
 Deine Ruhe, dein Erfreuen,
 Sieh! wie sichs beglückt muß fügen,
 Daß du einen Prinz kanst wiegen.

2.

Dieser Prinz zu deiner Trone
 Bringt dir Freude, Lust und Ruh.
 Dieser Prinz zu deiner Trone
 Lacht dir aus der Wiege zu;
 Drum erfreute Untertanen,
 Seht den Prinzen der großen Ahnen,
 Sehet Nordens Erben liegen,
 Kommt! helfst sanft und freudigst wiegen.

3.

Wieget! seht! der holde König
 Streckt die Gnaden volle Hand.
 (Ach mein Singen ist zu wenig)
 Selbstst nach den Wiegen-Band.
 Königin und Eltern lachen
 Über diese Wiegen-Sachen.
 Ist GEORG gewohnt zu siegen,
 Wär Er hier Er hülfte wiegen.

4.

Die hier mit Gebeth und Flehen
 Und mit Andacht voller Lust,
 Zum Altar und Tempel gehen,
 Stehen in entzückter Lust,
 Da sie bittend vor Gott treten,
 Daß da unter ihren Beten,
 Gottes Hand die nie kan trügen,
 Wolle diesen Prinzen wiegen.

5.

Die den Bliz in Händen tragen,
 Die ein Harnisch ziert und schüzt,
 Hört ich am Gebürths-Fest sagen,
 Als sie noch von Lust erhitzt:
 Bruder! kom, laß Bliz und Waffen,
 Jenen Ländern Unruh schaffen,
 Laß die andern streiten, kriegen,
 Komm und hüf den Erb-Prinz wiegen.

6.

Sieh! der Schäfer hüpfet und springet
 Um die Heerde, tanzt und lacht,
 Seine Schäferin besinget
 In der Einfalt Gottes Macht.
 Ach! spricht er: O! dürft ichs glauben,
 Daß man mir es würd erlauben,
 Ich verliese Heerd und Ziegen,
 Und gieng hin und hülfte wiegen.

7.

Prinz! hörst du bey diesen wiegen
 Nordens heise Wünsche an,
 Die vor dich zum Himmel fliegen;
 Denn wer spricht und lallen kan
 Wünschet: Wachse in Bedeyen,
 Daß die Länder mit Erfreuen,
 Die vor diesen Thron sich bügen,
 Von dir einst auch Erben wiegen.

Om det Italiensche Sprog Pronunciation og Udtale.

Det Italienske Sprog har 20 Bogstaver, hvilke paa følgende Maade udtales.

	tsche		effe	dsche	aka		elle	emme	enne				
A	B	C	D	E	F	G	H	I	L	M	N	O	P
			Cou	erre	esse		ou	dzeta.					
			Q	R	S	T	V	Z.					

Heraf kand man see, at Forskiellen mellem den Italienske og Franzøiske Pronunciation bestaaer kun i 6 Bogstaver, som, C, G, H, Q, V, Z, hvilke maae udtales som oven for er vist.

K, X, Y, finder man ikke udi det Italienske, uden i fremmede Ord halv Latin og Tydske, hvor k som c, x, med s, ff, og c c bliver udtaledede, som: Kalendarium, Calendario. Sixtus, Sisto, Alexander, Alessandro, Excellent, Eccellente.

Bogstaberne deeles i Vocaler og Consonanter, Om Vocalernes Pronunciation.

Vocalerne a, e, i, o, u, tales ud, som i det Franzøiske, undtagen u, hvilket udsiges som et Dansk u, som Publicatione. Af deue eene Ord kand man udløffe alle 5 Vocalernes rette Udsigelse.

De Vocaler, som i Enden af en Stavelse er tegnet med en Accent, bliver langsom udtaledede, som castità, Ré, il di, amò, virtù.

NB. Dog maa man agte, at den Vocal u, naar den begynder en Stavelse med et andet Vocal, bliver en Consonant, og bliver udtalet som det Danske v, men dog noget stærkere, som: Valò, verò, vestrò, virtù.

Saa maa man og mærke, at Vocalen u, naar det i Begyndelsen af Ordet staaer en Consonant, og efter u følger et o, bliver mesten fortiet, og høres lidet eller intet, som buono, bòno, Cuore, còre.

Men se den Regel exceperes, duoi, tuo, suo, virtuoso, hvor u bliver udtalet som det Danske, u efterdi o og u her udgjør tvende Stavelser.

Diphthongi bliver tydelig udtaledede; men de gjør dog ikkun en eneste Stavelse ud, som mai, miei, til Diphthongerne ret at udtales, behøves en Sprog-Mesters Hielp.

Om Consonanternes Udsigelse.

Der gives kun 3 Consonanter, som viger fra den Franzøiske Pronunciation nemlig C, G og Z, til disse sætter man H, T, og S.

C. naar det gaar foran Vocalerne a, o, og u, saa og naar det staaer for en Consonant bliver udtalet som det Danske K, som Casa, Kasa, Collo, Kollo, Cura, Kura, Christ, Krist.

C. for Vocalerne e og i, som ce, ci, bliver udtalet som det Tydske tschè, tschl, som Cesare, Cecita, Cita.

Dog maa man her hos mærke, at dette tschè maa efter den Italienske egentlige Udtale, ganske sagte og gelinde udsiges, og næsten saaledes, at man ikke kand mærke enten det skal være t eller d.

Staar c c for en Vocal, bliver det første udtalet som et d, og det andet som Sche, som accento, adschento, Braccio, bradschio.

Stavelserne Sce, Sci, bliver udtalede som i det Tydske, sché, schi, som Scemare, schemare, lalciare, laschiare.

G foran Vocalerne; a, o, u, og for Consonanterne udtales som i Dansken, som Gabbia, gobbo, gusto, grido.

G for Vocalerne e og i som ge, gi, maa læses som dsche, eller ligesom der stod et d foran g, som gelo, giro, dschelo, dschiro.

Naar tvende g g staaer for e eller i, bliver det første udtalt som d, og det andet som g. som ogetto, odgetto, hoggi, odgi.

Naar paa Stavelsen gi følger en Vocal, som gia, gio, maa g ikke synderlig i Udtale, høres, som Giardino, jardiano, Giorno, jorne, Giudice, juditsche.

Den Stavelse gli maa udtales som lli, i det ll bliver udtalt som i det Fransøiske Ord Filles pigliare, pilliare.

Stavelserne gna, gne, gni, gno, gnu, bliver i en Stavelse pronuncerde, ligesom i det Fransøiske, gnia, gnie, gnii, gnio, gnio, men igiennem Næsen, som agnello, Carnapagna, degno, ignudo.

H haver ingen Aspiration, saa det i Begyndelsen af et Ord ikke i Udtale høres, som hora, ora, ho, o, humano, umano.

Che, chi, læses som i Dansken Ke, Ki.

De Stavelser som gaar ud paa ghe, og ghi, bliver udtalt som Fatighe, fatige, luoghi fuogi.

Bed i er at agte, at i disse Stavelser cio, cia, gio, gia, glio, glia, maa fast slet ikke i Udtalen mærkes, som bacio, francia, loggia, figlio, figlia.

S. Kænd saa ret udtale. Det udtales ellers paa tvende Maader: først gandske stærk, og som et dobbelt S S. og det, naar foran S indfinder sig en Consonant, som, falso, falso, perso, persso, arso, arffo. For det andet sagte, og mesten som Z i Fransøisk, og det i Nominibus adjectivis og Particliis, som endes paa ese, eso, esi, ola, ole, oli, osu, som prese, preze, rese som reze.

S. naar det begynder et Ord læses som i det Fransøiske, som Salute, Salus.

Sa. bliver allene i de Ord cosa en Sag, og Rosa naar det bemærker, beskadiget, udtalt som den første Stavelse i det Ord Saluti.

Sa derimod i alle andre Ord skal udtales som det Fransøiske za, som Zacharie.

Cosi bliver udtalt cossi, Neapolitanerne sige: Coussi.

Den Stavelse ti, hvilke i Latin udtales som ti, pronunceres i Italiensk tsi, som Natione, Nazione, gratia, gratia.

De øvrige Ord paa ti bliver gandske skarpe udtalede, som antipatia, Antipathia, Simpatia, Simpatia.

Z bliver paa tvende Maader udtalt, først som ds, for det andet som ts. Den almindelige Regel lyder, at det skal udtales som ts, udtagen i de Ord, som i det Italiensk og Franske skrives med z, som zona, dzona, zero, dzero, zodiaco, dzodiaco, gazetto, Gadserti. Saa bliver og z pronunceret som et ds i de Ord Mezzo, manza, Ziffera, Zenzero, rozzo.

Alle øvrige Ord med z eller zz bliver udtalt som ts, som fazoletto, fatsoletto, gentilezza, gentilezza, diligenza, diligentsa.

De andre Consonanter, b d f l m n p q r s t beholder den Danske Pronunciation.

Uf dette følgende Sand man ellers lære den Italiænske Accent. Hvo de Ord vel efter oven forefrevne Regler Sand udtale, maa folgelig godt kunde pronunceré ali i det Italiænske, som forrefommer.

Cia sched uno sà, che come non v'e cosa, che piu dispiaccia a Dio, che l'ingratitude, ed inosservanza de suoi precetti, cosi non v'e niente che cagioni maggiormente la de solatione di questo uni verso, che la cecita, e superbia degli huomini, la pazzia de gentili, l'ignorenza & ostinatione de Giudei, e Scismatici.

En kort Repetition af den Italiænske Pronunciation.

ce	bliver pronunceret	tiche	cena	flinger som i det Tydske	tschena
ci	"	tchi	cita	"	tschita
cia	"	chia	cialcuno	"	schiafcuno
cio	"	chio	bacto	"	batschio
ge	"	sch	genio	"	dschenio
gi	"	sch	giro	"	dschiro
gia	"	ja	giardino	"	tsardino
gie	"	je	giclu	"	tsesu
gio	"	jo	Gioye	"	Tove
giu	"	jo	giusto	"	justo
gli	"	lli	pigliare	"	pilliare
gna, gne, &c.	"	gnia	regnare	"	regniare
che	"	ke	che	"	tsche
chi	"	ki	chi	"	tschi
sce	"	sche	schemare	"	schemare
sci	"	schi	lasciare	"	latschiare
ti	"	tchi	nazione	"	nazione
u	"	ou	virtu	"	wirtu
u vor einen o	"	o	buone	"	bono
uv	"	v	avvenire	"	awenire
z	"	ts, ill. ds	diligenza	"	tsilltschenza

De Vocaler, som ere tegnede med en Accent, skal man længe holde ud paa, som: sà, virtù.

De Ord, som læses med Apostrofo, hots Tegn er', skal læses, som for Exempel: Pamore, lamore, Panima, lanima, Se'l Capitano, Selfapitano.

C med Apostrofo, naar Ordet begynder af h, læses som cha, ka, e. g. chavete, favesa.

**Et Exempel til Øvelse.
De scizione della Fortuna.
Del
Cavalier Marini.**

1. **E**t ecco varia d' habito, e di volto
Strania Donna venir vede per l' onde,
Chà fù la fronte il bionde crine accolto.
Tutto in un globo, e quel ch' è calvo asconde.
Vermiglio, e bianco il vestimento sciolto
Con lieve tremolio l'aura coufonde.
Lubrico é il lembo, e quasi un aer vano,
Che sempre à chi lo stringe esce di mano.
2. Ne l'ampio grembo hà de la Copia il corno,
E ne la destra una volubil palla.
Fuge ratta sovente, e fa ritorno
Per le liquide vie scherzando à galla.
Alato hà il piede, e più leggiera intorno,
Che foglia al vento, fi raggira, e balla;
E mentre move al balla il pie veloce,
In fi fatto cantar scioglie la voce.

Chi

3. Chi cerca in terra divinar beato,
 Goder thesori, e possidere Imperi;
 Stenda la destra in questo crine aurato,
 Ma non indugi à cogliere i piaceri;
 Che se si muta poi stagione, e stato,
 Per duto ben di racquistar non sperì,
 Così cangia tenor l' orbe rotante.
 Ne l'inconstanza sua sempre costante.
4. Così cantava: indi arrestando il canto,
 Con lieto sguardo al bel Garzone arrisè,
 Et à lo scoglio avvicinata in tanto
 Spalmò quel legno, e'n sù 'l timon s' assisè.
 Garzon, seguimi (disse) e vedrài quanto
 Corte se stella al nascer tuo promise.
 Prendi la treccia d'or, che'n manti porgo,
 Ne temer di venirme, o v' io ti scorgo.
5. Benche volgare opinione antica
 Ni stimi un' Idol falso, un' ombra vana,
 E cieca, e stolto, e di virtu nemica
 M' appelli, instabil sempre, e sempre infana;
 E Tiranna impotente altri mi dica:
 Virta talhor' dà la Prudenza humana;
 Pur son Fatal', e son Diva, e son Reina,
 M' obbidisce natura, il Ciel m' inchina.
6. Chiunque Amore, ò morte à seguir prende,
 Convien che 'l nome mio celebri e chiami.
 Chi solca l'acqua, e chi la terra fende,
 Os' alcun v' hà, c' honore, e gloria brami,
 Porge preghi al mio nume, e voti appende,
 Et io dispenso altrui scettri e Reami.
 Toglier posso, è donar tutto ad un cenno,
 Et quanto è sotto il Sol reggo amio senno.
7. Me dunque adora, e n' sù l' eccelsa cima
 De la mia rota a scenderà di corto.
 Per me nel trono, onde ti trasse in prima
 L'empio inganno materno, hor farai scorto;
 Pur che poi dove il fato hor ti sublima
 Sappi nel conservarti essere accorto.
 Che spesso suol, con preveder periglio,
 Romper fortuna rea cauto consiglio.
8. Tace ciò detto & egli vago all' hora
 Di casteggiar quel di letoso loco,
 Entra vel legno, e de l' angusta prora.
 I duoi remi à trattar prendere per gioco,
 Et ecco al Sospirar d' agevol' ora
 S' allontana l' arena à poco à poco;
 Si che mentr' ci dal mar si volge ad essa
 Par me navighi ancor la terra istessa.

Den Femte Afhandling.

Et Lexicon, i hvilket de nu omstunder brugelige Musikalske Ord, Stykker og Instrumenter ere forklaret.

- A** Er en af de syv Zoner udi Musikken.
- Accent** Er en Maneer, og dette, som vi kalder en Forslag for en Note.
- Accompagniren** Heeder, naar til een eller flere Vocal eller Instrumental Stemmer endnu et andet Instrument eller et Claveer pro Fundamento bliver tracteret.
- Accompagnist** Kaldes den som spiller General Bassen paa et Claver, eller og paa et andet Instrument.
- Accord** En Harmonisk Overstemmelse.
- Adagio** Betyder en meget langsom Takt.
- Adagissimo** Sandstke langsom.
- A dur** Er en angribende Zone, og meget vel skicket til Divertisseménts og til Lidellers Besklagende. I Synderlighed smuk til Violin Sager.
- Affetto** Venlig, medlident, bestaaer ellers af nogen langsom Takt.
- Affettuosissimo** Langsom, Rarp og paa det utrykkeligste.
- Afflige** Paa en bedrøvelig og traurig Maade.
- Aggiustamente** Stricke efter Mæsuren.
- Agusto Tempo** En god accurat ikke alt for gesvindt Takt.
- Allabreve** Er en Mensur, af tvende halve Takter, som gaaer meget gesvind, og ikke liden mindre Noder som Fierendeelse. Fuld af Rykkelser og Bindelser, (Syncopationerne Ligaturer) og af luter ved en anden hængende Fuger. Denne Mode er den smukkeste og kraftigste til Kirke-Musiken.
- Allegro** Frydefuld, lystig, gesvind og modig.
- Allegro ment.**
- Allgretto.** Lidet munter, dog angenem og lystig.
- Allegriffimo** Overmaade lystig.
- Allemande** Er en retsindig Melodie, men kun for Instrumenter, og mest for Claveret, den bestaaer af 4 Fierndel Takt, og har tvende Repriser.
- Alt. Altus.** Er den høvere af Mellem-Stemmerne, og har sin egen Clavem, paa den 3 Linie c.
- Altit.** Den som synger den høvere Mellem-Stemme. Han maa med fuldkommen Stemme kunde naae til det enstrogne g.
- Ambitus.** Bestaaer i Musikken udi enhver til Fundament satte Zones naturlige Udvigninger, og af den egentlige Harmonie spidende Cadenzer.
- A moll** Har en prægtig og sindig Affect som derved bliver hentled til een Smigeren eller Flatering, den er meget anmodig.
- Amoroso** Eftværdig, med en langsom Takt.
- Anarmonia.** En slet Klang.

- Andante** Heeder saa meget som gaaende, Takten derudi gaaer saaledes, som man gi'r noget langsom Trin for Trin.
- Angelique** Et Instrument som ligner noget en Lut, mens formedelst de mange blotte Strenger, er det gandske læt at lære.
- Angloise** En Engell'sk Dands, som bestaar af røkkende Noder.
- Animoso** Frisk, men ikke for gesvnd.
- Anticipatio.** Er naar der tilegnes den foregaaende Node noget som tilhører den paafølgende.
- Aria.** Er gemeenlig en hver Melodie, saa vel Vocal som Instrumental, mens i Specie en siungende Melodie, som rætter sig efter Ordnes Urdning. De nu omfundne forkommende Arier, haver tvende Deele, og vel meere end tvende Afvejlinger, hvorved Sangern bekommer Tiid til at igien tage Anden. Endeel bliver ikkun allene med General Bassen, endeel ogsaa med mange Instrumenter ledsaget. De Stundom brugeligste og smukkeste Maader deraf, endes ligesom de haver begyndt, hvilket kaldes *Da Capo*.
- Arioso** Er en Sags i Recitativ, dersom Ordnes Udtrykkelighed paastræves, bliver efter Takten siungen ligesom en Aria.
- Arpeggio.** At der deels er et sammen anslagende Harmonie; en Tone efter den anden op eller ned ad, saaledes at den ene Tone efter den anden lader sig høre, dette kommer mere af Praxi end Theoric.
- As** a som er med b foretegnat, herved skeer Underforskien fra gis.
- A Tempo.** Net efter Takten.
- B.** Er een af de syv Toner udi Musiken.
- b.** For en Node betyder, at Noden, for hvilken b staaer, bliver taget en halv Tone dybere, dette b kaldes ellers *b rotundum*, eller det runde b.
- b dur** Denne Tone Mode er meget prægtig.
- b moll** Er indtil denne Tiid, endnu temmelig vorder forskaaeneet, at man kun siælden har brugt den til en Hoved Modum udi Stykker, mens bliver nu vel snart saa gemeen som *d moll*.
- bb** Fornedrer Noden om tvende halve Toner.
- Ballets** Ere besynderlige kunstig componerede Theatraliske Danse, og for deres Korthed og Lyfthighed skyld, finder de endnu Approbation.
- Bandour** Et af Engellænderne paafundent Instrument, som er betrokken med Messing Strenger, og er større end som en Luther.
- Bass** Heder Grunden, eller den underste Stemme udi Musiken, og er udi samme u-mistelig.
- Bassitt** Som siunger den underste Stemme i Vocal Musiken. Bassisten er god, naar han med fulle Hals kand naae det dybe *C* udi Kammer-Tone, og i Hønden skal han kunde gaae til den eenstregne *c*, *d*, eller *e*.
- Basson** Ital. Fagott, vulg. Dulcian, er et Bass-Instrument og Fundamenten af Hautbois, den iudeholdt halvtredie Octav.
- Bassun** er snart sig en Trompete. Tonerne klinger dybere, naar man trækker det ud. Trillo bliver gjort med Tungen.
- Bassus Generalis.** er den Stemme, som fører Fundamentet og Harmonien tillige i et Musikalisk Stykke, den bliver spillet paa Orgelwerk, Clavicimbal, Regal, Spinet, Luth, Theorben &c. Dog Orgelverket gaaer for alle, og en Organist maa nødvendig forstaae *Musicam Signatoriam* og *Modulatoriam*.

- Besiedern** at stikke Fiederne udi Tangenterne paa Clavecimbalerne, hvor til bruges Navne: Fiedre, men den som sætter dem deri, maa see til, at han tilbeje bringer Tonernes Equallitet igiennem heele Claveret.
- Bicinium** en Sang af tvende Stemmer.
- Bindesse paa Lyds Bindung** Naar tvende Noder er tilsammen hængt med en Bue over Noderne, da begge Noder vocaliter, og paa blasende Instrumenter med een Bind eller Ande, og saa med Strenger betrofne, med et Strøg eller Hold uden at sætte af, bliver exprimeret.
- bis** to gange, dette Ord bruges naar en musicalisk Sagh skal endnu eengang igientages.
- Bratsche** Viola di Braccio kaldes egentlig en Vie, som holdes paa Armene. Alle Violer kunde vel kaldes saaledes, men man kalder ikkun denne saadan, hvorpaa der spilles Alt eller Tenor, den har 4 Strenger, den nederste stemmes i c, den anden i g, den tredje i d, den fjerde i a. Hvo der vil spille samme, maa kiende Alt eller Tenor Nøglen.
- Bundfry** heder, naar hver Claves paa et Claver har sine egne Strænger,
- C** Det store C betyder paa et Orgelverk eller andre Instrumenter det dybeste C.
- C** Naar det staaer i Begyndelsen af et Stykke, betyder det at Stykket bestaaer af fire fiendeel Tact.
- c dur** er temmelig råde og frek.
- c moll** overmaade angenem, men traurig.
- Calcant** Belle Treern.
- Canaries** ere gandske korte og gesvinde Giver, haver tre ottendeel Tact, den første Note i hver Tact er en Punct ved.
- Cantate** er et Synge Stykke, hvilket ligner en Deel af en Opera. Den bestaaer velende af Arier og Recitativer, ogsaa af Arietter, Arioser eller og andre foranderlige Satter. Den beste Art er, naar Cantaten begyndes med en Aria, siden i Mitten en Recitativ, og endes med en Aria.
- Cantor** En Forsanger udi Kirken, den skal forstaae Siunge, Konsten ex fundamento, -og fornemmelig noget af Compositionen.
- Cantus** En Sang.
- Canzon, Canzonetta, Capella** Ere Arier eller Synge Stykker, som bruges i steden for Motetter.
- Capelmæsser** Er i Musikken et Chor af Sangere og Instrumentalister.
- Capelmæsser** kaldes den, som forestaaer ved Kongelig og Fyrstelig Capeller Musikken &c. den skal endelig være studeert, og i alt hvad der kun kand tilregnes Musikken være erfaren.
- Castrato** En sangere, som er berøvet sin Manddom, for at conservere Stemmen.
- Cembalista** kaldes den, som tracterer et Clavicimbal.
- Cembalo** Er et langt musicalisk Instrument i Form som en Fløy, og bliver tracteret som et Claver, det kaldes og et Clavi Cembal.
- Chalumeou** En Schalmey, eller Hyrde Fløyt.
- Chamade** Et Tegn med en Trompet eller Tromme at give Fienden, naar man vil giøre et Forslag eller accordere om at overgive en belejret Stæd.
- Charge** Tilseledes et Tegn udi en Trompet eller med en Tromme til at angribe Fienden.
- Chitarre** Et Instrument med 4 og 5 Chor Strenger, klinger snart som en Luth.
- Chorus** Naar mange Stemmer tillige af Vocal eller Instrumental Musikken lader sig høre.
- Choral** kaldes en Psalm. Ellers er Choral Musik en Maade at siunge, da alle Stemmer haecens Mensur eller Tact, alle Stemmer begynder tillige, og holder ogsaa udi alle Clausulerne tillige op igjen.

- Citer** er et Instrument med 4re Chor-Strenger, endeel med 6 og 12 Chor-Strenger.
- Citrangen** er mindre end et Citer, og bliver spillet som et Citer med en Venne-Stier, den venstre Haand griber de tilsammen klingende Zoner.
- Clarinet** har nesten samme Figur som en Hautbois, har et Mandstyk af Træ, udi Klangen er den, naar man er langt der fra ligesom en Trompete.
- Clavichordium eller Claveer.** Er et med Metal-Strenger betroffen Instrument, meget fuldkommen, og det beste til at lære Grunden af Musikken derpaa.
- Clavier Gamba.** Er et meget gammel, men nu omstunder paa nye opfunden Instrument, med Farn-Strenger, indvendig ere smaa Hiul bestrøgen med Caliphonium, som ved et stort Hiul omdreyes. Naar nu den Spillende imidlertid han omdreyer, trykker Claveer Palmuserne til, saa høres en Klang meest ligesom en Liire, hvad siger jeg! som en Viol de Gamba.
- Clausula** er en Slutning, Foreening af Stemmerne.
- Coliphonium.** dermed bestrøger Musicanterne deres Buer, at Strengene giver en sterkere og reener Zone. Den beste der af skal være gul og klar, saa man kand ses igiennem.
- Coloraturen-Comma.** Ere Fierligheder, nemlig Slopfer, Trillo og flere andre Manerer. Er Zonerne subtile Afdeeling paa Monochordo. f. E. Jeg deeler fra een Zone til en anden 9 Deele, da gaaer de 4 første indtil Semitonen, og de andre 5 til følgende Claven, og bliver afstaa af de 9 Deele en heel Zone.
- Componiren** beder Stykker paa en kunstig Maade at bringe udi Moder, hvo det forstaaer, kaldes en Componist, samme maa og forstaae ret Grunden af Musikken, han maa have en god Horelse, et skarpt Judicium, og et lykkeligt Genie.
- Compositioen.** Er en Videnskab, at man af imod hinanden sacce Con- og Dissonantier kand til veje bringe en Harmonisk Contra-Punct. Til Compositionen horer egentlig 3 slags: Inventio, Elaboratio, Executio. Tilførn betragtes et componeret Stykke udi Melodie og Harmonie, nu omstunder regnes endnu Galanterien der til, som bekommes alleene ved Judicium og en sund Gout.
- Concert** Een af mange, det være Synge-Stemmer eller Instrumenter tilsammensatte Musik, da nogle stifte viis, Horelsen Velklingende, ligesom ceterede eller stride med hinanden.
- Consonanz.** Er naar 2de Zoner saaledes ere proportioneret, at de kand stemme tilsammen. Til Consonanter regnes Tertz, Qvint, Sext og Octav. De fuldkomne ere Qvint og Octav, de andre 2de ere ufuldkomne.
- Contra-punct,** har bekommet dette Navn af de Gamle, da de i Steden for Moder betiente sig af Puncter. Nu bruges det Ord Contra-Punct, naar det tales om heele Musikken, snart ogsaa kun udi visse Deele af Compositionen. Contra-Punctus simplex er en Harmonie, da alle Stemmer tillige anstaaes, og tillige fortgaaer. Contra-Punctus duplex, alla decima og alla duodecima, deres Effect findes udi Evolutionen, iligemaade at komponere med 3 vel 4re forandertige Subjecter, hvilket nok er den høyeste Gradus i Compositionen.
- Corante** Et Stykke, som bestaaer udi gesvind Tripel Takt, hvor til Danserne i Besønderlighed bør indrettes.
- Custos** er et Tegn udi Musikken, som bruges til sidst udi Systemate, til et Tegn, hvor den følgende Note skal begynde.
- D dur** Denne Zone er af Natur skarp, og til lystige og muntre Sager meget beqvem.
- d moll** Er gandske debot og roelig, har derimod noget vigtigt og angenemt ved sig. Udi Kirke-Musik er den meget deplig til Andagt, udi Kammer-Musikken besordres hun en Gempes Diøelighed.

- Da Capo** Betyder i Musikken, at begynde Stykket paa nye igjen.
- Dal Segno** Heder at begynde fra Tegn an igjen.
- Deficiens** Naar et Intervallum har endnu en halv Tone mindre, end som minor.
- Des** Saa kaldes et d med b ferteignet, dermed at understille hinder fra cis.
- Diagramma** Heder det samme, som man udi Musikken kalder Partitur, nemlig: naar alle Stemmer staar under hinanden, hvilket den som dirigerer Musikken, eller den som spiller General Bassen maa have for sig, derfor, at han kand underrætte, og sige enhver hvad de udi samme Musike har at i agt tage.
- Director Musicæ** Er den som anordner og dirigerer Musikken.
- Dis dur** Er overmaadig sindig, og stikker sig ikke vel til Yppighed.
- Dis moll** Den henleder vel til Bedrøvelse, dog er i sig selv meere angenem end Bedrøvelig.
- Discant,** Er den høieste Stemme i Musikken, den som synger denne Stemme kaldes Discantist.
- Dissonantier** Ere Intervalla; som kaldes udi Musikken illeflingende Zoner, hvilken er Secunda, Qvarta, Qvinta minor, Septima og Nona.
- Double** Er en dupleret og brudne Variation af en Allemande.
- Doucé** Sachte.
- E** Er en af de syv Zoner udi Musikken.
- E dur** Stiller en Fortvivling og Bedrøvelse uforligelig godt fore, og derhos meget vel stikker, forløbte Hielp og Haabløse Sager udi Musikken at forestille. Det er en igiennemtrængende Zone.
- E moll** Lader sig overalt ikke bruge udi lystige Sager, man maa gjøre hvad man vil, saa er hun dog gandske bedrøvet og meget traurig. Hun lider nok nogen Hurtighed, mens alligevel er hun derfor ikke lystig.
- Echo** Naar een Lyd ey kand trænge sig igiennem, mens støder an til et Corpus, hvor den synderbrydes og springes tilbage, gaar hun derfra, og støder atter an til et Corpus, bryder hun anden gang og gir atter en Echo. Udi Musikken stiller man en Echo fore, saaledes, nemlig man repeterer en Deel Noder piano som forher med sin fulde Lyd er bleven expremeret.
- Eis** Saaledes kand e med et \times foretegnat kaldes, dermed at understille det fra f.
- Enharmonic** Naar en Melodie, føres ved halve eller Sub Semitonier.
- Entrée** Heder Begyndelsen af et Musicalist Værk, en Præludium, eller et imellem svillende Stykke, det betyder ogsaa nogle Serieuse Arier med tvende Repriser, mens ikkun for Instrumenter, er mesten sig en Ouverture, undtagen at den anden Reprise er lige samme Art som den første.
- Es** Saa burde det med b foretegnede e hede, om at understille det fra d med \times som ellers kaldes dis.
- Evolution** Er udi en Fuge, naar den underste Stemme er sat øverst, og den øverst nederst.
- F** Er en af de 7 Bogstaver i Musikken.
- F** Betyder, naar det staar over en Note, Forte, saa meget at Zonerne skal stærk lade sig høre.
- E dur** Denne Zone er godt stikker til at exprimere de smukkeste Sentiments saasom Standhaftighed, Modighed, o. s. f.

- F moll** Er en lin og sindig Tone, i dybe og tunge Tanker brugelig, ja den forarsager mangengang Tilhorerne baade Skjen og Gruen.
- Fagott** Er det som Dulcian.
- Fantasic** Er et synderlig Indfald, som en Musicus efter eget Behag spiller, omendskiont det en er ordentlig udarbejdet.
- Fes** Saaledes kaldes f med et fortegnet b.
- Figural** Er en slags Musik, hvor Stemmerne ikke gaaer tillige som udi Choral, mens naar en holder en anden fortgaaer.
- Final** Er tvende i Musikken, en Hoile-Final, som vel findes midt i en Sang eller Stykke, er betegnet med en Bue, og en Ende-Final, ogsaa overtegnet med en Bue, hvor Stykket slutter.
- Fistuliren** Heeder udi Musikken at tvinge en Stemme hoyere end som hun ellers naturlig med fulde Hals kand gaat.
- Fis** Er det ved \times forhoyede f, endnu har man ikkun seet faa Stykker af denne Tone, hvorfor man ikke heller veed dens Effect, men overlader det til vore Efterkommers. Deslige Tone ere endnu flere, som gis dur, h, dur, gis mol, cis mol, dis mol.
- Flauto piccolo.** Er et lidet slags Fløyter, om en Tertie hoyere end som Floute douce.
- Flauto traverso.** En Eversfløyte, et meget smukt til Musikken brugeligt Instrument, er opfundet af de Tydske. Hun gaaer fra enstrogen d til trestrogen a og b. De beste er af meget hart Træ eller Eifenbeen, men der hos maa de være reene.
- Flauto douce.** Er et blæsende Instrument af Træ eller Eifenbeen. Begynder i enstrogen f og gaaer op i tvende Octaver.
- Fondamento** Bassen eller Grund-Stemmen.
- Forfe** betyder sterk at synge eller spille.
- Fuga** Et kunstig stykke udi Tone-Kunsten, da en Stemme følger den anden i Proportion af Moderne, og Tjentagningen af adskillige Stemmer, snart i den samme, snart i en anden Tone, ligesom den eene jagede den anden.
- Fuga duplex** En dobbelt Fuga hedder, naar to, tre til fire Themata tillige lader sig høre, og paa adskillige Maader forandres, saaledes at hver Thema snart er oven snart nedent, snart i mitten, og dog alle Tider en rigtig Harmonie høres.
- Fuga recta.** En per Gradus op eller nedstigende, eller lige fortgaaende Fuge.
- Fuss** hos Musici og Orgelbyggerne, et Maal paa Tonerne, hoyden af Stemmerne dermed at give tilkiende, og deres Lyd derefter at frastille.
- Fuss Thon.** Er et Maal, som Musici har taget efter Inddeeling af Menneskens Stemme. Da nu en Discantist kand synge til trestrogen c, og en Bassist kand gaae i Dybden til det store C, saa ere disse tvende Toner Extremiteten af Menneskens Stemme. Dette var 8 Guds Tone. Fordobler man dette Maal med een Octav under det dybe c, saa bliver det 16 Guds, atter igjen fordoblet, bliver det 32 Guds Ton, hvilken Dybhed er meere en bævende, som fornemmende Tone. Der som et Instrument eller Pibe fanger sin Tone an udi c uden Streg, og stiger udi 4 Octaver altsaa en Octav over det 3. strogen c, da er denne 4 Guds. Læger den sin Begyndelse i det engang strogne c, og stiger 4 Octaver, da er den 2 Guds Tone. Stiger den altsaa endnu hoyere, da er den 1 Guds Tone.

- Intraden** er adskillige Stykker ligesom Præludier, ved store Herrer's Optog, saa og hos Comedianter. De bestaaer af 2 Repriser, deres Thema maa være indrettet at de kand opvække Attention eller opmærksomhed. Intraderne er snart som Simfonier, kort og fuldstemmig.
- Kammer-Musik.** Er den Musik som bliver opført i store Herrer's Cabinetter, de Personer som bruges der til kaldes Kammer-Musici.
- Kammer-Ton** skal være en Terz minor dybere end som Chor-Ton. Alle blæsende Instrumenter, som Flaut, Oboe, Dulcian, Cornu de Chasse, Trompet staaer i brugelig Kammer-Ton. Orgelværkene derimod en Terz minor høyere, som man da kalder Chorton.
- Kloffe, Epil** Disse Bastards kand ogsaa regnes iblandt de musicalske Instrumenter. En god Mester kand gjøre smukke Ting derpaa, men det er rart at treffe et dygtigt Subjectum (forenemmelig for got Kiøb) i denne Genere; derfor gaaer det meest ud paa et stympetagtig, vild og u-ordentlig Kobber-Smed Tone.
- L** Naar et l staaer udi Tydske Claveer Sager, da betyder det paa Tydsk, linke Haand, det er, at de samme Noder skal spilles med den venstre Haand.
- Lamento.** Er brugelig ved Begravelser, disse Stykker ere indrettede, at det gandske synderlig bevaeger Affecterne.
- Largo.** betyder en langsom Tact, ellers ernsthaft.
- Laute.** Er et overmaade liflig klingende Instrument, meget tungt at lære, og meere tungere, naar man vil bruge General-Bassen der paa; hvorfors der ogsaa findes kun saa Mestere paa Luthen, men Fuffere ere der nok.
- Ligatur.** vide Binding.
- Manual** heder Claveret paa et Orgelværk.
- Marcha** Er en særeuse, frisk og munter Melodie i 4 fierendeel Tact med 2 Repriser, og meest brugelig ved en Parade, Optog.
- Melodie** Er en Tone af en Sang, eller den høieste Stemme i et musicalisk Stykke.
- Mensur** Er udi Musiken Tactens Afmaalelse.
- Ménuet** Er en Dants bestaaende i Trippel Tact og to Repriser.
- Mesto,** Traurig.
- Mezzo Forte** Middelmaadig stærk.
- Moderato.** Ikke for hastig, meere langsom end geschwind.
- ModiMusici.** Ere visse Regler, hvor ved et Stykke bliver i sin Harmonie.
- Motus Contrarius.** heder, naar Bassen gaaer ned ad og de andre Stemmer op ad, eller Bassen gaaer op ad og de andre ned ad.
- Motus obliquus.** Naar Bassen staaer stille, og de andre gaaer enten op eller ned ad.
- Motus rectus** Naar Stemmerne gaaer tillige op eller ned ad.
- Movement.** betyder i Musiken, at give Stykket sit rette Liv, og betyder ikke, som de allersidste, Tacten.
- Murky** Er en Melodie snart som en March, men Bassen springer i Octaverne.
- Musica.** Ton-Kunsten, har bekommet dette Navn af de 9 Muser. Hvor mange slags Musiken er, sees i denne Bog de neden anførte Parter p. 10.
- Ny'aatten-deel.** Tact er den tungeste Mensur.

- Nona** Er en forhøjet Secunda, hun resolverer sig i 8vam, en erfaren Componist finder flere Resolutioner og Syncopationer der til.
- Moder** Ere visse Tegn, og ligesom Alphabetet i Musiken.
- Oktava** heder i Musiken det Intervallum hvorimellem befinder sig 4 Linier og 4 Spatia.
- ODE** Er en Sang udi Poesien af nogle Stropher og Vers som en Psalm.
- Opera** Beholder iblant alle Verdens Musicaliske Sager Prævorantzen, fordi at man ibl samme antreffer en Fuldkommenhed af alle Musicaliske Skønheder, og hvor u velstikket Componist har ret Lejlighed til sine Indfald paa tusinde Maader og Forandringer at udjire, hvilket allene tilhører en vel lært og klog Mester udi Musiken.
- Oratorium** Er et slags af Musicaliske Stykker, hvori Bibliske Texter afvexles med Arier, Recitativer og Choraler.
- Orgelværk** Er iblant alle Musicaliske Instrumenter det fornemste. Man finder udi Europa Orgelværker, som er kunstig, af overmaadig Størrelse og fuld Anmodigheder, paa hvilke, paa et vel er anvendt 20000 Rixdaler og meere.
- P** P. betyder i Musiken piano sagte lin og stille.
- piu piano** Endnu sagttere, linnere og stillere.
- pianissimo** Paa det allerlunneste. Dette bliver tidt skreven med p. p.
- Pandor** Er mest ligesom en Lut, og er med Messing-Strænger betrokken.
- Partitura** Heder Componistens Concept, da han rangerer alle Stemmer i det componerende Stykke over og under en anden. Man kand derudi lætteligen opdage Componistens Fejler. Man kand ogsaa ved et Stykkes Opføring udaf den i Hænde havende Partitura tiltrætte hielpe dem, som i samme Stykke skulde fejle.
- Passagi** Heder en Igiennemgang, dette henhører til Manererne, naar man springer fra een Zone til en anden, og de mellem-liggende Zoner, (efter Zone Orden) igiennemløber eller anflaar.
- Passepieds** En Dans mest i Frankertige brugelig, som er gandske ordentlig afmaalet og afdeelt.
- Pastorale** Et Hyrde-Stykke, egentlig for Theatrum, handler om Hyrders Forliebthed. Det bruges og Instrumentaliter, hvor en Componist forestiller en kort velklingende Piece udi en enfoldig Styck.
- Pause** Heder en Noe, et Ophold og stille Tielse udi Musiken, anlangende Pausernes Gældende, eller deres Proportion, betyder lige det samme, som en Note af samme Proportion og Gældende betyder, undtagen en Note anslaaes og høres, men en Pause er stille og høres ikke. Pausa generalis er, at alle Stemmer ere stille paa een gang, og pauserer paa en vis Tid.
- Pedal** heder paa et Orgelværk Claverne som spilles med Foderne.
- Pizzicato** paa Violin eller Violoncello bliver Zonerne uden Bue strægen, men kun med Fingren røven.
- Polonoise** Et Polsk Stykke, efter Polsk Gout.
- Positiv** Er et lidet Orgelværk foruden Pedal.
- Præambula** eller Præludia, er adskillige Greb, som gøres førend man begynder et Stykke, der ved at gløbe Stykkets Hoved-Zone tilkiende.
- Presto** gandske gesvind og munter, meere gesvind end Allegro.
- Presto assai** endnu meere gesvind.

- Pocopresto noget gesvind.
 prestissimo allergevindest.
- Punct ved en Note, forlænger samme Notes Proportion om halvdparten.
- Quadrato Firkantet, er et Tilnavn som b tillægges ved det bekiendte b eller h quadratum hvilket gjør et foregaaende $\frac{7}{8}$ eller b ugiældende.
- Quarta minor er et Intervallum op ad til den 6 Claves paa Claveret og Quarta major til den 7vænde.
- Quinta minor er et Intervallum op ad til den 7de Claven, og 5 perfecta til den 8 Claven paa Claveret.
- Quodlibet Et af allehaande lystige Ord tilsammen satte Stykke.
- Recitativ Er en Maade at synge, som ligner en Fortælling eller Tale. Den Syngende tilegnes ingen Tact, men Sangeren kand ikkun indrette Tactens Affect efter Terten. Instru-
 menterne maa derudi give Syngeren efter, og oppæbe, naar han enten selv eller ved Directouren af Stykket giver Tacten tilkiende ved Op- og Nedslaget.
- Repetition eller Reprise. heder det igientagende Tegn.
- Resonanz Bøden er Overbunden paa et Instrument hvorpaa Strengen eller Stolen staaer.
- Resonanz Full er unyttig paa et Claveer.
- Resolution heder i Musiken, naar en Dissonanz i en Consonanz bliver forandret.
- Responsoria naar Choret svarer i Kirken enten Presten eller en anden syngendes.
- Rigaudon Er en lystig og i lige Mensur bestaaende Dants, man kand ogsaa gjøre en Text der til, da den passerer for en Ariette.
- Ripieno betynder i Musiken, at der nogle kun har ladet sig-høre udi Stykket, de øvrige, saasom det gandske Chor skal begynde, bliver tilkiende givet med Ripieno.
- Ritornello Er Forspillet i en Arie, eller andet Voecal Stykke, førend Sangeren begynder.
- Rondeaux Kand bruges i Synge, Spilken og Dantsen, er af en egal Tact, man bruger vel deri til 4 Afbrækninger uden Repriser, ere ellers af meget lystige Indfald.
- Saltus Er et Spring i Musiken, udi en Tersh. Quart. &c.
- Sarabande Er en Gravitætsk og angennemme Melodie, i Besynderlighed for Spanierne, har to Re-
 priser, til syngende Arier er hun meget vel ikkett.
- Scala Heder i Musiken de 5 Linier hvorpaa en Sang eller Melodie ligesom paa en Stiige op og ned stiger.
- Schalmen. Er et Instrument, som i forrige Tider blev brugt i Staden for Hautbois, mens nu nu omstunder gandske foragtelig.
- Schlüssel Nøgler, heder det foran paa Linierne forskrevne Tegn, hvorved Noterne skal kiendes, hvad de heeder, deslige ere der fem, saasom, Violin, Discant, Alt, Tenor og Bass-
 Nøgel, endnu flere andre, som gandske er kommen af Moden.
- See aatten-
 deel. Tact, dens Brug i Musiken, udi denne Tidts Musik er snart den sinulleste.
- See fierendel Tact, denne Mensur er meget god i Serieute Sager.
- Secunda major, er i Musiken et Intervallum af 2c. see efter, udi Afhandling udi General-
 Bassen om Secunden.
- Septima See udi Afhandlingen udi General Bassen om Septimen.
- Serenata En Aften Musik, Poesien dertil handler om Gratulationer; Kiærligheds Declaratio-
 ner. 2c. 2c.
- Sesien En Engelsk Dants

- Sexta** See derom i Afhandlingen om General-Bassen.
- Siciliano** Er et af $\frac{3}{2}$ eller $\frac{3}{4}$ Takt bestaaende Stykke, noget langsom, og veed den første Note i hver Tact staaer mest en Punct.
- Synge-kunst** Er en Videnskab at treffe Tonerne med Halsen. Man kand domme om den Syngende, om han haver lært denne Videnskab efter Grund-Reglerne af Musiken, eller om han har lært Stykkerne af Behovet.
- Solo** heder alleene, naar udi et musikallist Stykke, een alleene lader sig høre paa et Instrument, omendstont der bliver accompagneret med Bassen, saa heder det dog Solo.
- Sonata** er i denne Tid et musikallist Stykke, snart ligesom Symphonierne.
- Sonus** Klangen eller Lyden er en Materie, hvoraf kand blive en Tone, naar en Lyd eller Klang er af en Secunda major. Derpaa følger en Tone denne har 18 Schismata, som er alle adskillige Sonus.
- Sostenuto!** heder i Musiken saa meget som at der skal vel holdes ud deri.
- Sourdine** er en dæmpet Trompet-Tone, man kand kalde det Træ-Rør saaledes, som stikkes i Trompeten.
- Spinet** er et musicalist Instrument med Tangenter. Samme Instrument er ikke meere i usæ, bliver heller ingen af den Facon flere giord.
- Staccato** fort Stød paa Violinerne, og paa blæjende Instrumenter.
- Stem-Hammer.** bruges til at stemme Claverer, Clavicimbaler og andre med Strenger betrefne Instrumenter.
- Sviten** Er saadanne Instrumentalstke Sager, som først begyndes med en Ouverture eller Intrade, og siden efter Componistens eget gode Stykke indeholder endel følgende Piæcer, saasom Allemander, Couranter, Sarabander, Menuetter, o. s. f. De meeste findes for Claveret.
- Supersua** Er en halv Tone meere end major.
- Symphonia.** Er et musikallist Stykke, som anfanges med et munter Stykke, i mitten et langsemt og endes med et lystigt Stykke, disse ere de brugeligste Stykker nu omstunder i Instrumental Musiken.
- Synœpatio.** Er det samme, som kaldes Ligatur.
- Systema.** bliver i Musiken kaldet de 5 Linier, hvor paa Noder og Pauser, samt andre deslige Tegn som bruges bliver skreven og sat.
- T** Dette Bogstav betyder i Musiken tutti.
- Det lidet t derimod en Trillo.
- Tabulatur** er i Musiken kunstig at foretegne en Melodie med Bogstaver, hvor til ellers nu bruges Noder.
- tacet** betyder, at den samme Stemme pauserer saa længe indtil der kommer et andet Stykke.
- Tact** eller Mensur, er en rigtig efter Tiden afdeelt Mæed og Opslag med Haanden, hvorefter der heere Chor maa rette sig. Tacten er det nødvendige Erikke af Musiken, thi deraf bliver Musiken regieret, og den Arithmetiske Afdeeling af Noder, Pauser og Puncter hjælper at Musiken holdes i Ordning.
- Tangenten** er udi Clavicimbaler Dofferke, som bringer Strengerne til at give deres Lyd og Klang. Udi et Claveer er det de Stykker Messing-Blek som slaer paa Strængerne.
- Tarde** noget langsom.
- Tasti** Er hos Italiænerne det, som vi kalde Claves paa Claveret.
- Talto solo.** Er ligesom unilono foruden Accompagnement i den høire Haand i General-Bassen.

- Temperatur** Er Bestemmningen paa et Instrument, hvoraf kommer at Musici siger, det Clavier eller Orgelverk er godt tempereret, d. e. Harmonien derpaa er taaletig. Somme finde Temperaturen efter Behøret, (som er ubis) men bedre er det naar man Sandheden der af tillige søger ved Mathematiquen.
- Tenor** Er den underste eller dybeste af Mellemstemmerne, og neste ved Bassen.
- Tertia** vide Afhandlingen om Tertian, foran udi General-Bassen.
- Thema** Er en vis Deel af en Melodie, som bliver efter Compositions Reglerne udført i et Stykke.
- Theorbe** Er som en stor Bass-Luth, den er betroffen med 4 til 16 Chor Strenger, men for medelst de langt fra hinanden liggende Zoner, kand man ingen Manerer gjøre derpaa.
- Tonus** eller Ton i Musiken, kalder Musici efter den nu omstunder Temperatur en Secunda major. Man siger og ellers dette Instrument har en god Tone, herved forstaes en god Klang eller Lyd.
- Toccata** er saa meget som en Præludium, som en Oraaniste spiller uden ad, førend han begynder en Suge, begge Hænder maa herudi certere med hinanden.
- Transitus** vide i General-Bassen om Transitu.
- Transpositio** Er en Overferning af en Nods i en anden. Transpositionen duer over alt intet, og bliver forkast af alle lærde Musici. Stykket skal spilles af den samme Tone som det er bleven componirt af Mesteren.
- Tremulant** Er et Register i et Orgelverk, som forarsager en Rystelse eller Bævelse i Zonerne, somme forvejler Ordet med Trillo, som er uret.
- Tre heele Tacten.** $\frac{3}{1}$ Denne Tact bliver nu ifkun brugt udi Allabreve.
- Tremolotto.** Bevningen paa Clavieret, naar man lader Fingrene ligge paa en Clavier, og Strengene dermed en Røstelse bevæger. vide i Afhandlingen om Manererne.
- Trias harmonica.** Bestaaer af 3de Zoner, hvilke indeholder den heele Harmonie, saasom c e g, eller d f a. Den eene kaldes formedelst Ters major, perfecta, og den anden formedelst Ters minor, Imperfecta. Eller den første dur og den anden mol.
- Trillo** Er en liffig Bevægning med Stemmen eller Zonen, vide foran i Afhandlingen om Manererne.
- Trillette** Er ligesom Trillo, men ifkun der til tages Secunda minor. vide i Afhandlingen om Manererne pag. 29.
- Trio** hedder et Stykke af 3 Stemmer.
- Triolon** Kaldes 3 Noder, naar som 3 ottendeele paa en fierendeel, eller 3 septendeele paa en otteendeel bliver spillet, de ere meest alle tider overtegned med en Bue og et 3 Tact.
- Tripel Tact**, underkilles ved Deelingen fra lige Tact, saasom $\frac{2}{1}$, $\frac{2}{2}$, $\frac{3}{4}$, $\frac{6}{4}$, $\frac{3}{8}$, $\frac{6}{8}$, $\frac{9}{8}$, $\frac{12}{8}$.
- Trompete** Er et blæsende Instrument, og har efterfølgende Zoner: c e g c d e f g a h c.
- Tutti** hedder saa meget, at hvor det staaer, skal alle Stemmer spille og sunge med.
- Vigorofo** betynder, at der skal synges og spilles med Eftertryk.
- Viol dagambaz.** En stor Viol, som maa holdes imellem Beenene; thi Gamba hedder paa Danff Benene. Dette Instrument klinger meget liffig, og har mange Forstemninger.

- Viol de l' *Amour* En stor med Staal: Strenger betroffen Violine, klinger meget liffig.
- Violino kaldes en Discant Sic. Denne har kun 4 Strenger, men disse 4 Strengene begierer en stor Maitre.
- Violoncello kaldes nu omstunder en med 4 Strengene betroffen Bass Viol, hun er 3 Fod Zone, og gaaer lige saa dyb, som en Bass. Sangere skal kunde synge. Den stemmes Qvinte viis, som en Bratsche. vide Bratsche.
- Violonegro: Den store Bas Viol, er betroffen med 4 Strenger, den stemmes Qvart viis, og har 16 Fod Zone.
- Virtuosi kaldes de, som excellerer og overtreffer andre udi Musikken.
- Vivace Levendes, frisk, men ikke saa gesvind som Allegro.
- Unifono er naar Stemmerne staaer i en Zone stille, eller gaaer fort i en Zone.
- Vox humana. Er en Stemme i Orgelverkerne, som klinger Menneskens Stemme meget sig. I Dresden i den nye opbygde Sophie Kirke er vel den naturligste, som ligner mest en Alhistens Stemme, og ansees for en Karitet.
- Volci Bend om.
- Volci subito Bend gesvind om.
- Baldhorn Er meget liffig at høre. De som ere af f Zonen ere de beqvemteste i Musikken. Tønerne derpaa er f a c f g a b c d e f. En Mester derpaa tager og høyere Toner.
- Zinken. Cornetto paa Italiensk, er et musicalisk Instrument, meget sterkt lydende, og bliver brugt til Discant udi Bassun Musique.

At stemme et Claveer.

Sange har forlangt af mig, at lære dem stemme et Claveer, som jeg og har lovet, mens hos faae har kundet holt mit Vøste. Jeg har nok lært dem at trække Strengene derpaa; og at stemme den ene Streng reen imod den anden, mens at stemme et heel Claveer om, det er besværligere. Thi til at stemme, dertil hører et got Gehør, vel troer jeg gierne, at andre kan ligesaa got høre som jeg, alleeneste til at høre og forskielle, om Tertien er for skarp eller Qvinten af en Comma for dyb eller for høyt, dertil hører en anden Hørelse, hvilken bekommes ved Praxin og Liden.

Jeg vil ikke tale mathematisk, omendskönt at sigstemming ganske nøye ved Tonerne's Afdeeling paa Monochordo kunde beskrives, fordi denne Sag uden Tvivl blev dem, der bruger Musikken for Plaisir, ukunbar for vidtløftig. Men jeg vil det efter følgende Raade forestille.

Hvor der vil lære at stemme et Claveer, han maa først have vant Gehøret til, at han i det mindste kan domme, hvorledes en quinta perfecta klinger naar den er ret reen, han maa og nøye efter Gehøret kende om Tertia major er for skarp eller for Dyb.

Naar man nu har erlanget denne Perfection, saa merk følgende :
 Alle Qvinter maa sbebe lidet under sig, det er : at de ey aldeelis er reem:
 Naar man nu vil stemme, da tager en U-øbet, et Stykke dobbelt Pappir
 hørmed han dæmper Syden af den ene Streng, og fornemmer da hbruken
 af Strengene der er stemmet ; thi hbruken man af Strengene dæmper med
 Papiret, giver ingen Syd fra sig. Paa denne Maade begyndes da i f.
 Stem nu dette først reem, siden Qvinten c ober f, dernest Octaven un-
 der forrige c, derpaa Qvinten til c. nemlig g, til dette g Qvinten ā
 oben for, saa Octaven under dette d, videre til d er Qvinten a, til a
 stem Qvinten ē dernest til ē, h̄, til denne h Octaven h H, dernest Qvin-
 ten dertil fis, siden Qvinten cis, fra cis stem Qvinten gis, dernest Oc-
 taven derunder gis, dertil Qvinten dis, herfra Qvinten b̄. Derpaa
 Octav b og B. Til denne B maa nu det i Begyndelsen stemmede F vel
 accordere, er denne sidste Qvinte B og F for skarp eller for dyb, da er
 der begaaet en Fejl, at een og vel flere Qvinter ere for høye stemmede,
 og den oven omtalte Sbebenhed er ey bleven attenderet, her er nu ingen
 anden Maad til, end der fanges an igien paa nye it og forbedres. Mens
 dersom den sidste Qvinte B og f er reem, saa fang an i den mellemste c og
 stemme Octav viis ned ad indtil den dybeste C. Dernest begynde og
 stemme de øberste Octaver Octav-viis, saa er Claveret oberast stem-
 met.

Imidlertid man Qvinte - viis stemmer paa foregaaende Maade,
 saa kand man de imellem liggende Tertia major og Triadem harmo-
 nicam tillsammans slaaes, thi derbed er Tertien en Dom-
 mere, om Accorden er lidelig
 eller ey.

